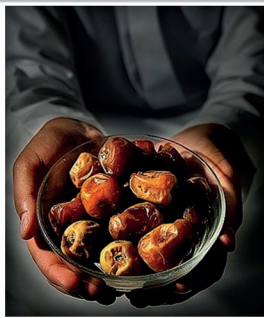

İRFAN

№ 80 İyul 2013 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

**QURANLA
BÜTÜNLƏŞMƏ
MÖVSÜMÜ**

RAMAZANİ - ŞƏRİF

Ramazani-Şərif CD hədiyyəmizi almağı unutmayın

İRFAN
İyul/2013/№:80
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 050 379 01 79

**Şikayət və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

On bir ayın sultanı – Ramazani-Şərifdə xoş gördük sizi. Şükürlər olsun ki, bir ildən sonra yenə Ramazan ayında görüşünüzə gəlirik. Bu sayımızda ilahi lütf və bərəkətin bol-bol yağdığı mübarək bir mövsümü faydalı keçirmək üçün diqqət edəcəyimiz xüsusi işləmək qərarına gəldik. Elə buna görə də ana mövzumuz Ramazani-Şərifdir.

Bu sayımızda "Quranla bütünləşmə mövsümü" və "Nə üçün Quran öyrənməliyik" başlıqlı məqalələr Ramazani-Şərifin Quran ayı olmasından və xüsusilə bu ayda Quranla olan yaxın ünsiyyətimizdən bəhs edir. "Ramazani-Şərifin fəzilət dərsləri", "Oruc ayı", "Ramazan və oruc", "Ramazan tətili" adlı yazıların hər biri Ramazanın və orucun faydalarından, bu ayda əməl edəcəyimiz ilahi və nəbəvi tövsiyələrdən söz açır. Ramazan ayının əhəmiyyəti və bu ayda diqqət edəcəyimiz xüsusi barədə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədr müavini Hacı Salman Musayevlə söhbətimiz oldu. Buaykı müsahibə səhifələrimizdə bu haqda oxuya bilərsiniz. Yay fəslində uşaqların Quran kurslarına cəlbi və bu kurslarda diqqət ediləcək məsələlərlə bağlı "Uşaqlara Quran təlimi" məqaləsində oxuyacaqsınız. "İrfan, səksən, tətil" başlıqlı yazıda müəllif səksənci sayı işıq üzə görə "İrfan"ın xidmət yolundan söz açaraq eyni zamanda müsəlmanın boş və lüzumsuz tətil anlayışından uzaq olmasının gərəyindən danışır. Mərhum könül insanı Musa Əfəndinin vəfatının ildönümündə onun haqqında qələmə alınmış eyniadlı məqalədə oxuyacaqsınız. Yenə könül və qələm əhli Osman Nuri Topbaşın "Haqq dostlarından hikmətlər" başlıqlı silsiləsində "İmam Rəbbanidən öyüdlər"i oxuyacaqsınız.

Əziz Oxucu! Gördüyünüz kimi jurnalımızın bu sayında da bir-birindən gözəl yazılarla qapınızı döydük. Məqsədimiz Ramazani-Şərifin gözəlliklərindən faydalanmaq və bu gözəllikləri birlikdə yaşamaqdır. Bu mübarək ayda dualarınız və ibadətləriniz qəbul, süfrələriniz bərəkətli, könülləriniz sevinclə dolu olsun!

Nə Üçün Quran Öyrənməliyik?	5
Elşən Rzayev	
Ramazan Və Oruc	7
Saleh Şirinov	
Ramazani-Şərifin	12
Fəzilət Dərsləri	
Oruc Ayı	14
Müşfiq Xəlilov	
Ramazan "Tətili"	16
Rüfət Şirinov	
İrfan, Səksən Və Tətil	18
Adem Şahin	
Uşaqlara Quran Təlimi	22
Altay Rəhimov	
Etdiyimiz Əməllərə Arxayın Olmamalıyıq	24
Aqil Əliyev	
Bir Ayə	26
Fuad Quliyev	
Bir Hədis	27
Səfa Muradov	
Möminlərin Anası	36
Mübariz Əliyev	
Şamaxı Rayon Ağsaqqalı Hacı Ələddin	38
İlə Reportaj	
Quran Gündəliyi	41
Kamran Məmmədov	
Atəşdən Uzaq Tutun	42
Natiq Əhmədov	
İnsan...	44
Nurəddin Rustəmov	
Sirr	46
Eldar Kərimov	
Biz	48
Dr. Rafiz Mənafov	
İslamofobiya Fenomeni	50
Alpay Əhməd	
Sual-Cavab	52
Anar Qurbanov	
Vaxtın Effektiv İdarə Olunması	54
İsmayıl Vəliyev	
Xəbər	55

QURANLA BÜTÜNLƏŞMƏ MÖVSÜMÜ NURLAN MƏMMƏDZADƏ

3

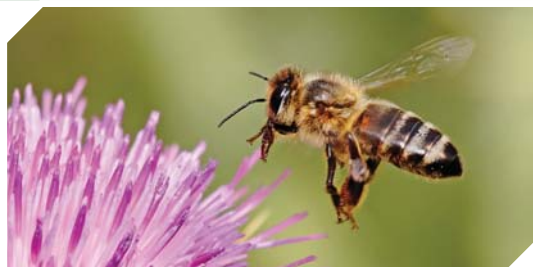
QAFQAZ MÜSƏLMANLARI İDARƏSİNİN SƏDR MÜAVİNİ HACI SALMAN MUSAYEV İLƏ REPORTAJ

9

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMETLƏR İMAM RƏBBANİ (Q.S) -2- OSMAN NURİ TOPBAŞ

28

İMANDAN EHSANA MUSA ƏFƏNDİ

20

QURANLA BÜTÜNLƏŞMƏ MÖVSÜMÜ

610-cu ilin bir Ramazan günü... Qədr gecəsi...

Bütləri tanımayan və uzun zamandan bəri Hira mağarasında kainatı, yaradılışı və ilahi nizamı təfəkkürlə məşğul olan Həbibullah Muhammədə ilk vəhyin nazil olması... İnsanlığı doğruya istiqamətləndirən, haqq ilə batili ayırd edən, dünya və axirət səadətinin yollarını göstərən ilahi kitabın yer üzünə nazil olma prosesi belə başladı və iyirmi üç il davam etdi. İyirmi üç illik bir zaman zərfində imandan məhrum bir cəmiyyəti bütün fərdləriylə əsr-səadətə çevirdi. Hər birindən bir şəxsiyyət inşa etdi. Pakistanlı İslam mütəfəkkiri Muhammad İqbalın dediyi kimi "Bir zamanlar yol kəsənlər Qurani oxuyaraq yol göstərən ulduzlar oldular".

Bir Ramazan gecəsi enməyə başlayan, əsas məqsədi insana yaradılış qayəsini öyrətmək, Yaradanını göstərmək olan Qurani-Kərim əsrlərdən bəri inananların həyat yoluna işıq saçmağa davam edir. Məhz onun ətrafında birləşən, ümmət kimi formalaşan müsəlmanlar namaz, oruc, zəkat, sədəqə, üstün əxlaq kimi gözəllikləri öyrəndilər və öyrənməyə davam edirlər.

2013-cü ilin bir Ramazan günü... Ramazanın birinci günü...

Bütləşən sevdalardan üz döndərən, ilahi nizamı təfəkkür etmək istəyən iman sahiblərinə yeni bir çağırış... Quranın nazil olduğu bu mübarək ayda ilahi kitabla yenidən görüşmək, tanışlıq və həmhal olma fürsəti... Hər il təkrarlanan Ramazanın bərəkətindən maksimum faydalanmaq üçün vazkeçilməz düstur: Hər gün Quranla yenilənmək...

Allah-Təala Qurani-Kərimdə Ramazan ayından və orucundan bəhs edərkən **“Ramazan ayı insanlara doğru yolu göstərən Quranın nazil olduğu aydır”**, buyurmuş və inananların diqqətini ilk növbədə buraya çəkmək istəmişdir. Çünki Ramazanı digər aylardan üstün edən əsas amil məhz Quranın bu ayda enməsidir. Eynilə Allah kəlamının insanların kəlamına olan üstünlüyü kimi Ramazan ayı da məhz bu sayədə digər aylardan üstündür. İlahi rəhmətin, feyz və bərəkətin yağdığı bu mübarək mövsümdə hər anı dəyərli keçirməyə çalışmaq müsəlmanın əsas məqsədi olmalıdır. Hər bir iman sahibi bu ayı Quranla bəzəməlidir. Rəbbini tanıyan bir insanın ömrü Quransız düşünülə bilməz. Əslində müsəlman hər günə Quranla başlamalı və bunu düstur halına gətirməlidir. Ramazan isə Quranla olan yaxınlığı və ünsiyyəti bir qat daha artıran, bu yaxınlığı gücləndirən fürsət ayıdır. Bu mübarək ay eyni zamanda Quranla ünsiyyət əskikliyi olanlar üçün bir təlim xarakteri daşıyır. Bu ayı fürsət bilərək Quranla ünsiyyətimizi gücləndirmək üçün fərdi proqramlar tərtib etməli və Ramazana bərəkət qatmalıyıq. Məsələn:

- Sahura bir az erkən qalxıb təhəccüd namazını əda etməli və bu zaman Qurandan bildiyimiz surələri, müxtəlif bölümləri tilavət etməliyik. Beləliklə əzbərimizi də təkrarlamış olarıq. Sahur etdikdən dərhal sonra sübh namazını qılıb yatmaq yerinə bir cüz oxumağa çalışmalıyıq. İmkan varsa, əsrlərdən bəri Ramazan ənənəmizdə “müqabilə” adı ilə məşhurlaşan qarşılıqlı tilavət məclisləri qurmalı, yaxud da müqabilə oxunan yerlərə getməliyik. Həzrət Peyğəmbər “sahurda bərəkət var”,- buyurmuşdur. Elə isə Quranla ünsiyyətimizin də bərəkətli olması üçün buna səy göstərməliyik.

- Günün Quran oxumaq üçün əlverişli olmayan saatlarını (məsələn, səhər evdən çıxıb işə gedərkən) sevdiyimiz qarilərin səsinə Quran dinləyərək keçirməyə çalışmalıyıq. Məsələn, maşın sürərkən Quran CD-ləri dinlənməli, demək olar ki, hər kəsin

Ramazanı digər aylardan üstün edən əsas amil məhz Quranın bu ayda enməsidir. Eynilə Allah kəlamının insanların kəlamına olan üstünlüyü kimi Ramazan ayı da məhz bu sayədə digər aylardan üstündür. İlahi rəhmətin, feyz və bərəkətin yağdığı bu mübarək mövsümdə hər anı dəyərli keçirməyə çalışmaq müsəlmanın əsas məqsədi olmalıdır. Hər bir iman sahibi bu ayı Quranla bəzəməlidir.

ayrılmaz əşyasına çevrilən USB-pleyerlərə, telefonlara Quran yazaraq mümkün fürsətlərdə qulaq asmalıyıq.

- Sadəcə Quranı üzündən oxumaqla kifayətlənməyib, tərcüməsi ilə də maraqlanmalı, təfsir mütaliələri təşkil etməli ən azından müəyyən surələrin təfsirini oxumalıyıq. Məsələn, iftardan sonra yatsı namazına qədər olan vaxtımızı təfsir oxumaları ilə bərəkətli hala gətirə bilərik. Ailə üzvlərimizi də bu kimi fəaliyyətlərə cəlb etməklə fəaliyyətləri daha maraqlı hala gətirə bilərik.

- Qurani-Kərimlə bağlı yaşadığımız bölgədə keçirilən proqramlarda iştirak etməyə çalışmalıyıq.

- Ramazanın tətil mövsümünə təsadüf etməsindən istifadə edərək ailəmizdə və ətrafımızda Quran oxuya bilməyənlərə bu işdə kömək etməliyik. Xüsusilə bizə əmanət verilmiş övladlarımızı Quran təliminə cəlb etməliyik.

Bu siyahını hər kəs öz imkanlarına görə uzada bilər. Əsas məsələ Ramazanı Quransız keçirməməkdir. Həzrət Peyğəmbərin qiymət günü Allah-Təalaya **“Ey Rəbbim! Həqiqətən, qövmüm bu Quranı tərketmişdi!”** (əl-Furqan, 30) deyərək bizdən şikayət etməməsi üçün Ramazanın bu təliminə könül vermək zəruridir. Quranı sanki bizə yenidən nazil olmuş kimi oxumaq diləyi ilə...

NƏ ÜÇÜN QURAN ÖYRƏNMƏLİYİK?

Allahın kainatı idarə etdiyi sistemin adı İslamdır. Vəhy isə ilahi bir inşaa layihəsidir. Həyat yol, insan isə bu yolun yolçusudur. Yolu da, yolçunu da yaradan Odur. Deməli, yolun xəritəsini də müəyyən etmək Onun haqqıdır. Bütün ilahi vəhyələr kainat ağacının möhtəşəm meyvəsi olan insanın yaradılış məqsədinin həyata keçirilməsi üçün göndərilmişdir. Bəşəriyyət tarixinin nəhayətində əbədi rəhbərlik Quran surətində təcəlli etmişdir.

Quran Yaradanın sonsuz mərhəmətinin əsəridir... Quranı O öyrətdi. İnsanı O yaratdı və ona özünü ifadə etmə qabiliyyətini bəxş etdi.

Quran təlimi ilk dəfə Peyğəmbərimizlə başlamışdır. Quranın ilk dərs verdiyi Peyğəmbərimizdir, ilk tələbəsi odur. Eyni zamanda Peyğəmbərimiz bir Quran müəllimidir. Ümmətinə də Quran öyrənməyi və öyrətməyi miras qoymuşdur. Bir hədisi-şərifdə “Sizin ən xeyirliniz Quranı öyrənən və öyrədəninizdir”, -buyurulur. Peyğəmbərimiz Quran öyrətməyi hər za-

man həyatının mərkəzinə qoymuşdur. Əslində namaz da müsəlmana Quranı öyrədir. Namaz bir qabdır, içində Quranı saxlayır. Namaz Quranı daşımaq üçün bir vəsilədir. Qab olan namaz möminin məracı olduğu halda, içindəkinin nə qədər dəyərli olduğunu siz düşünün. Unutmayın Peyğəmbərimizi Quran inşa etmiş və onu bəşəriyyətin ən yüksək zirvəsinə yüksəltmişdir.

Peyğəmbərimizin apardığı mübarizə Quranla insan arasına girən əngəlləri qaldırmaq idi. Peyğəmbərimiz Quran təlimini Darul-Ərkamla, Əshabi-suffə ilə müəssisələşdirmişdir. Peyğəmbərimizdən sonra Quran təlimi səhabələrin də bir nömrəli məşğuliyyəti olmağa davam etmişdir.

Bu gün Quran həqiqətlərindən uzaq qalan, ancaq özünü müsəlman adlandıran əksər insanlar Quranı bir örtü içində evlərinin yüksək yerlərində saxlamaqla Quranı olan hörmətlərini ifa etdiklərini düşünürlər. Ancaq bu insanlar bir şeyi unu-

durlar ki, Quran ona görə enməyib ki, insan onu ucaltsın, əslində Quran, insan onunla ucalsın, zirvələrə yüksəlsin deyər endirilmişdir.

Quran, əlbəttə, hörmətə layıqdır, gözəl səsle oxunmalıdır, gözəl xətlərlə yazılmalıdır, gözəl səhifələrdə olmalıdır, cildlənməlidir. Ancaq Quran bunların heç biri üçün göndərilməyib. Anlamaq, yaşamaq və yaşatmaq üçün göndərilibdir.

Quran əl-Hayy olandan həyatı inşa etmək üçün həyatın ürəyinə enmiş tərifəsiqmaz bir kitabdır. Məqsədi insanı zülmətdən nura, qaranlıqdan aydınlığa, nəfsin köləliyindən ruhun azadlığına çıxarmaqdı. Məxluqat ağacının möhtəşəm meyvəsinin özünü və əlinin dəydiyini çürütməsinə əngəl olmaqdı. Həmçinin öz-özünü nizamlayaraq saflaşmasını, təkamül etməsini, ucalmasını və potensialının doğru istiqamətlənməsini təmin etməkdı.

Həyat və ölüm, yaxşı və pis, ədalət və zülm, haqq və batıl, dünya və axirət, qazanc və zərər, dəyərli və dəyərsiz, əbədi və fani... Bu kəlmələr həyatı istiqamətləndirən təlimatlarıdır. Bu təlimatlar yanlış verilsə, həyat yanlış yaşanar. Quranın insanı inşa etməkdə əsas məqsədi onun həyatının istiqamətini müəyyənleşdirən bu kəlmələrin içini doğru mənalarla doldurmaqdı.

Quranın və insanın Sahibi bu məqsədin həyata keçməsi üçün qanunlar qoymuşdur. Əgər insan bu qanunlara uyğun olaraq hərəkət edərsə, Quran inşa məqsədini reallaşdıracaq, əks təqdirdə insan bu inşadan məhrum qalacaqdı. Bunun ilk şərti isə Qurana könül verməkdı.

Əldə gəzdirildiyi halda zəhinlərdə gəzdirilməyən, ən yüksək yerlərə qoyulduğu halda həyatın mərkəzinə qoyulmayan, dildə olduğu halda ürəyə enməyən, özü göz önündə olduğu halda təlimatları qula-

Quran əl-Hayy olandan həyatı inşa etmək üçün həyatın ürəyinə enmiş tərifəsiqmaz bir kitabdır. Məqsədi insanı zülmətdən nura, qaranlıqdan aydınlığa, nəfsin köləliyindən ruhun azadlığına çıxarmaqdı.

qardı edilən, səsinə qulaq asıldığı halda sözü dinlənilməyən Quran bu gün “ölülər” kitabı olaraq görülür. Yəni bu gün Quran həyatdan çıxarılarq həyatsız qoyulub. Ancaq inanın, bundan zərər görən Quran deyil. Bundan zərər görən həyatdır, insandır. Və unutmayın ki, Qiyamət də həyat Quransız qaldığı zaman qopacaqdı.

Antivirus yüklənməyən kompüter bir müddət sonra müəyyən viruslar nəticəsində necə çökərsə, insan da imanını Quranla mühafizə etməzsə, bir müddət sonra iman çökər. Bu baxımdan xüsusiən övladlarımıza Quran öyrətmək, sanki kompüterə antivirus yükləmək kimidir. Yoxsa övladlarımızı yaşadığımız dövrün əxlaqsız hücumlarından necə qoruya bilərik?

Quran inşaedicı funksiyasına sahib olduğunu xitab etdiyi ilk nəslin üzərində aydın şəkildə isbat etmişdir. İnşa etdiyi ilk nəslin əlləri ilə həyatı və dünyanı inşa etmişdir.

Quran bir şeyi də isbat etdi ki, əgər bir nəsil özünü Quranın inşasına təslim edərsə, Allah da tarixin inşasını həmin nəslə həvalə edər. Qurana şagird olan, həyatın ustası olar.

Unutmayaq ki, möminin həyatı Quranın ətrafında şəkillənməlidir. Çünki Quran ilahi tərbiyənin bir nömrəli proqramıdır. Quran dəyərlərin mənbəyidir. Quran təlimi əslində dəyər təlimidir.

Ramazan və Oruc

Mübarək üç aylar, mübarək gecələr, Rəcəb, Şaban, rəqəib, merac, bərəkət gecəsi deyərkən artıq Ramazan ayı da yaxınlaşmaq üzərədir. Artıq Ramazanın qoxusu daha yaxından hiss olunmaqda, hər birimiz oruc, təravih və on bir ayın sultanı olan Ramazani-Şərifə qovuşmağın həsrəti içərisində, qəlblərimiz zövq və həyəcanla döyünməkdədir. Ramazan ayı başdan-başa rəhmət, bərəkət və məğfirət ayıdır. Ramazan hidayət rəhbərimiz Qurani-Kərimin nazil olmağa başladığı fəzilətli bir aydır. Ramazan içində Qədir gecəsi kimi min aydan daha xeyirli bir gecənin olduğu aydır. Ramazan günahların əfv edildiyi, şeytanların zəncirə vurulduğu mübarək bir aydır. Ramazan səbir ayıdır, orucun tutulduğu, gecəsində də təravihlərin qılındığı ibadət, bərəkət və feyz ayıdır. İlahi rəhmətin aşib-daşdığı bir aydır. Cənnət qapılarının açıldığı, cəhənnəm qapılarının da bağlandığı bir aydır. Ramazan ayı elə bir aydır ki, **əvvəli rəhmət, ortası məğfirət, sonu da cəhənnəm əzabından qurtulmuşdur.**

Bu və bunlardan başqa bir çox gözəlliyə sahib olan Ramazan ayının ən əhəmiyyətli xüsusiyyətlərindən biri də əlbəttə ki, oruc ibadətidir.

Hicri təqvimin 2-ci, miladi 624-cü ildə müsəlmanlara fərz qılınan **Oruc**, lüğətdə bir şeydən uzaq durmaq, bir şeyə qarşı özünü qorumaq deməkdir. Dini termin olaraq isə oruc, tutmağa gücü və yaşı çatan kimsələrin niyyət edərək, dan yerinin ağarmasından etibarən günəş batana qədər orucu pozan şeylərdən (yeyib-içmə və cinsi əlaqədən) qorunmaq deməkdir.

Hamıya məlumdur ki, oruc ibadətinin maddi və mənəvi bir çox hikmətləri və faydaları vardır.

Oruc vücud səhhət və sağlamlıq verir. On bir ay heç istirahət etmədən işləyən, yorulan insan bədəni, xüsusilə də mədə və həzm orqanları bu ayda istirahət edir. Bilindiyi kimi bəzi xəstəliklər normadan artıq, çox yeməkdən dolayı əmələ gəlməkdədir, az və ölçülü yemək isə sağlamlıq cəhətdən çox əhəmiyyətlidir. Buna görə də Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s): *“Oruc tutun ki, sağlam olasınız”* -deyə buyurur.

Oruc gündüzü və gecəsi ilə savabın bol olduğu bir aydır. Orucun fəzilət və savabı haqqında Peyğəmbərimizdən çoxlu hədisi-şərif gəlmişdir. Bunlardan bir neçəsi ilə tanış olaq: *“Kim fəzilətinə inanaraq və qarşılığını Allahdan gözləyərək Ramazan orucunu*

tutarsa, keçmiş günahları bağışlanar.” (Buxari). “İnsanın hər əməlinə qat-qat savab verilir. Bir yaxşılıq on qatından yeddi yüz qatına qədər artır. Allah-Təala, **“Amma oruc başqadır. O mənin üçündür. Mükafatını da mən verərəm. Oruclyu yeməyini və şəhvətini mənim üçün tərk edir”** buyurmuşdur.” (Buxari və s.). “Oruclyu üçün iki sevinc amı vardır: biri iftar etdiyi zamankı sevinci; digəri də orucunun savabıyla Rəbbinə qovuşduğu andır.” (Buxari). “Allah rizası üçün bir gün oruc tutan kimsəni Allah-Təala bu bir günlük oruc səbəbilə cəhənnəm atəşindən yetmiş il uzaq tutar.”

Oxunan yazılardan və hədislərdən anlaşıldığı kimi oruc tutarkən çəkinməmiş gərəkən əsas şərt, yemə-İçmə və şəhvət duyğularından uzaq durmaqdır. Oruc tutan bir insan səhərdən axşama qədər boğazından keçəcək, orucun pozulmasına səbəb olacaq (yemək, içmək, siqaret çəkmək və.s kimi) hər davranışdan qorunmalıdır. Və qarşılığında qazanacağı savabı da xüsusi olaraq Allah-Təala verəcəkdir. Bu, oruc borcumuzun yerinə gəlməsi üçün diqqət ediləcək xüsusiyyətlərdir. Ancaq oruc tutarkən bundan başqa da diqqət etməmiş gərəkən çox əhəmiyyətli xüsusiyyətlər vardır. Oruc nəfsi tərbiyə və səbir məktəbidir. Peyğəmbərimiz: **“Oruc səbrin yarısıdır”** (Tirmizi) buyurur. İnsanı davamlı olaraq pisliliyə və günaha çəkməyə çalışan nəfs oruc ilə sakitləşir və harama qarşı istəyi qırılır. Oruclyu ikən diqqət edilməsi gərəkən və kamil bir oruc səviyyəsi qazandıran xüsusiyyətlərdən biri, boğazımızdan keçənlərə diqqət etdiyimiz kimi, ağzımızdan çıxanlara da -yəni oruclyu olarkən danışqlarımıza da diqqət etməmiş gərəkəkdədir. Çünki yalnız mədəni ac buraxmaqla kamil bir oruc tutulmuş olmaz. Məqbul bir oruc, bədəndəki bütün üzvləri haram və şübhəliyərdən qoruyaraq nəfsi tərbiyə etməkdir.

Tutacağımız oruclarımızın pozulmamasına necə diqqət edəcəyiksə, orucumuzun mənəvi tərəfinə, yəni savab və fəzilətini qoruya bilmək üçün də o qədər diqqətli və həssas yanaşmalıyıq. Yəni oruclyu ikən ağzımıza bir şey girməməsinə necə diqqət

Oruc tutarkən sadəcə ac qalmaq şərt deyil, həm də dilimizi və qəlbimizi də qorunmalıyıq. Etdiyimiz hər ibadət Uca Rəbbimizə ərz olunduğu üçün bu ibadətımız də üz ağımızla, saf və pak şəkildə Rəbbimizə ərz olunacaq bir ibadət olmalıdır.

ediləcəksə, ağzımızdan çıxan hər sözə də o qədər diqqət etməliyik. Hz. Peyğəmbərimiz bu barədə buyurur ki: **“Oruc qalxandır. Heç biriniz oruc tutduğu gün pis (çirkin) söz danışmasın və başqası ilə savaşmasın (mübahisə etməsin). Əgər biri ona söyər və ya söz atarsa: “Mən oruclyuyam” desin.”** Başqa bir hədisdə: **“Kim yalan danışmağı və yalançılıqla iş görməyi tərk etməzsə, Allah o kimsənin yeyib-İçməyi tərk etməsinə qiymət verməz.”** (Buxari).

Gördüyümüz kimi oruc tutarkən sadəcə ac qalmaq şərt deyil, həm də dilimizi və qəlbimizi də qorunmalıyıq. Etdiyimiz hər ibadət Uca Rəbbimizə ərz olunduğu üçün bu ibadətımız də üz ağımızla, saf və pak şəkildə Rəbbimizə ərz olunacaq bir ibadət olmalıdır. Oruc insanı Allaha yaxınlaşdıran bir ibadətdir. Qeybət, yalan, söyüş və ağzdan çıxa biləcək, insanı günaha batıracaq hər hansı çirkin, kobud bir söz orucun feyzini və savabını, axirət qazancını itirəcək davranışlardır. Ona görə oruclyu ağzımızı kirlətməmək lazımdır. Unutmayaq; söylənən hər söz qeydə alınır və qiyamətdə qarşımıza çıxacaqdır. Oruclyu ikən hər hansı pis sözü danışan və ya başqalarının qeybətini edən birinin orucunun mənəvi olaraq pozulduğunu, yəni savabının getməsinə səbəb olduğunu Peyğəmbərimiz (s.ə.s) xəbər verməkdədir. Ən azından bu ayda yaşantımıza və həyatımıza diqqət edək, dilimiz qəlblərə batan bir tikan deyil, rəhmət saçan bir dil olsun. Son olaraq oxuyacağım bu hədisi-şərifə də çox diqqət edək: **“Elə oruc tutanlar vardır ki, orucundan ona quru bir acliqdan başqa bir şey qalmaz! Gecələri neçə (təreveh və təhəccüd) namazı qılanlar vardır ki, namazlarından onlara qalan yalnız yuxusuzluqdur”.** (İbni Macə)

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədr müavini
HACI SALMAN MUSAYEV:

ORUC SADƏCƏ MƏDƏ İLƏ DEYİL, BÜTÜN BƏDƏNLƏ TUTULMALIDIR.

İrfan: *Ramazan ayının dinimizdəki yeri nədir?*

Hacı Salman: Ramazan ayının dinimizdəki yerinin möhtəşəmliyi ilk növbədə insanlara doğru yolu göstərən Qurani-Kərimin bu ayda nazil olmasından qaynaqlanır. Müqəddəs kitabımızda bununla bağlı müvafiq ayələr var. Qeyd edim ki, Ramazan ayı insanlara Yaradanı xatırladan, ilahi nemətlərin nə qədər dəyərli olduğunu bir daha yada salan mübarək bir aydır.

İrfan: *Ramazan orucu insana hansı hissləri yaşadır?*

Hacı Salman: Ramazan orucunu tutan

şəxs dərk edir ki, insanlar arasındakı müəyyən fərqlər, kiminsə digərindən üstünlüyünə dəlalət etmir. İnsanın Allah qatında hörməti yalnız onun təqvası ilə ölçülür. Məhz bu ayda tutulan oruc insana acların yaşadığı halı yaşadaraq ondakı mərhəmət duyğularını coşdurur. Maddi və mənəvi cəhətdən aclara dayaq olma şüuru formalaşır. Eyni zamanda insanlar arasında mehriban münasibət formalaşır. İftar süfrəsində oturan hər kəs milləti və irqi fərqli olsa da bir ailə kimi ünsiyyətdə olur. Bir məsələni də qeyd etmək istərdim ki, bu da zamanəmizdə yaşayan müsəlmanların bu qədər müxtəlif millətlər və

əqidə sahibləri arasında öz kimliyini dərk etməsidir. Məhz müsəlman öz əqidəsi ilə orucunu tutaraq, beləliklə dini kimliyini nümayiş etdirmiş olur. Ən əhəmiyyətli nüanslardan biri də budur.

İrfan: *Ramazanın əhəmiyyətindən danışdıq. Qeyd etdiyiniz gözəl duyğuları yaşamaq və Ramazan ayından maksimum istifadə edə bilmək üçün müsəlman nələrə diqqət etməlidir?*

Hacı Salman: Ramazan orucu o demək deyil ki, sadəcə mədəni ac saxlayan. Oruc tutmaq bütün vücudla Ramazanın gözəlliyini yaşamaqdır. Oruc tutmaq di-

Oruc tutmaq dilin pis sözlərdən, qeybətdən, söyüşdən tutulması deməkdir. Qəlbə pis fikirləri yaxın qoymamaq, qulağa pis şeylər eşitdirməməkdir. Ramazanı bütün vücudla elə yaşamalısən ki, bu, ailədə, yaxın dostlar arasında, bir sözlə, bütün cəmiyyətdə hiss olunsun. İnsan oruc sayəsində o qədər dəyişməlidir. İnsan buna nail olarsa, bax o zaman əsil oruc tutmuş olar və Ramazandan ən yüksək səviyyədə istifadə edər.

lin pis sözlərdən, qeybətdən, söyüşdən tutulması deməkdir. Qəlbə pis fikirləri yaxın qoymamaq, qulağa pis şeylər eşitdirməməkdir. Ramazanı bütün vücudla elə yaşamalısən ki, bu, ailədə, yaxın dostlar arasında, bir sözlə, bütün cəmiyyətdə hiss olunsun. İnsan oruc sayəsində o qədər dəyişməlidir. İnsan buna nail olarsa, bax o zaman əsil oruc tutmuş olar və Ramazandan ən yüksək səviyyədə istifadə edər. Həzrət Peyğəmbər hədisi-şəriflərindən birində buyurur ki, "Ramazan orucunu hər şeyi hesablayaraq tutun..." Bu söz boş yerə deyilməmişdir. Yəni oruc tutacaqsansa, hər şeyi ətraflı götür-qoy etməlisən, ən xırda səhvlərin belə orucunu zədələməsinə imkan verməməlisən. Oruc tutduğu halda digər insanlarla münasibətlərində qəddarlıq, kin-küdurət kimi davranışlara meyil edən, ağzından söyüş kimi nalayiq sözlər çıxaran, qeybət edən, insanlar arasında söz gəzdiren adamlar sadəcə olaraq mədələrini ac saxlamış olarlar. Bu, bir növ pəhriz saxlamaqdır, oruc deyil. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) hədisi-şərifində Allahın onların ac qalmasına möhtac

olmadığını bildirmişdir. Təəssüflər olsun, bu kimi neqativ hallara çox yer verilir və insanlar orucun ləzzətini dada bilmirlər. İslam alimləri Ramazan ayı ərzində Qurani-Kərimin çox oxunmasının faydalı və savablı olduğunu bildirirlər. Nə üçün bu belədir? Çünki insan Quran oxuduqca dünyaya aid həvəslərdən uzaqlaşır, fikrizikri Quran olur, beyninə pis düşüncələr gəlmir. Fikirləri Quranla həmhal olur. Digər bir xüsüs Ramazanda səbirli olmaq məsələsidir. Bildiyimiz kimi ac adam əsəbi olur, tez hirsələnir. Dinimiz oruc tutan insanın səbirli olmasını istəyir. Oruc tutanlar bu ayda səbir təlimindən keçərək nəfslərini tərbiyə etməyi öyrənməlidirlər. Ən böyük cihad da məhz nəfslə olan cihaddır. İnsan Ramazan ayını bu kimi nüanslara diqqət yetirərək yaşadığı zaman əl açıb etdiyi dualar öz qəbulunu tapar, günahları bağışlanar.

İrfan: *Müşahidə edəndə görürük ki, əgər bir ailədə ata-ana oruc tutursa, uşaqlarda da oruca meyil yaranır. Uşaqların Ramazan tərbiyəsi necə olmalıdır və ailədə Ramazan əhval-ruhiyyəsi gənclərə nə cür təsir edir?*

Hacı Salman: Hər bir ailədə böyüklər hansı xətti tutursa, uşaqlar da o xətt üzrə gedirlər. Ramazanda ən mühüm xüsuslardan biri də odur ki, bütün ailə üzvləri birlikdə obaşdanlığa qalxıb süfrə ətrafında oturur, eyni zamanda axşam birlikdə iftar edirlər. Bu, çox böyük bərəkətdir, nemətdir. Bunun özü bir tərbiyədir. Böyük-küçük arasında hörmət və mərhəmət hisslərinin formalaşması, ailə fərdləri arasında mehribançılıq toxumlarının səpilməsi üçün münbit bir zəmindir. Ailə başçıları oruc tutaraq kiçiklərə nümunə olmalıdırlar. Şükürlər olsun ki, oruc tutan ailələrin sayı hər il artır. Bu da əlbəttə ki, cəmiyyətə öz töhfələrini verəcəkdir.

İrfan: *Son illər ərzində ölkəmizdə oruc*

tutanların sayının artdığını müşahidə edirik. Bunu necə dəyərləndirirsiniz?

Hacı Salman: Bilirsiniz, insan əqidəsiz və inancsız yaşaya bilməz. Biz uzun illər Sovet İttifaqının tərkibində yaşamışıq, ateist təlqini görmüşük. Dinimizi yaşamağa qoymayıblar, amma bu gün dədə-babalarımızdan bizə miras qalan dinimizi yaşamaq üçün şərait yaranıb və xalqımız öz dini-milli kimliyinə qayıdır. Ramazan ayı da elə bir aydır ki, bu ayda kütləvi olaraq oruca, ibadətə yönəliş olur. Elə bunun təbii nəticəsi olaraq da hər il oruc tutanların sayı artır. Vaxt var idi ki, məktəblərdə Ramazan ayında zorla uşaqlara su içirdirdilər ki, tutubsa da, orucunu pozsun. Amma bu gün hər şey əksinədir, ölkə prezidenti iftar süfrəsi açıb oruc tutanlara ziyafət verir. Sevindirici haldır.

İrfan: Dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınız üçün minnətdarlığımızı bildiririk.

Hacı Salman: Mən də sizə təşəkkür edirəm. Arzu edirəm ki, Ramazan ayında oruc tutanların sayı çox olsun. İnsanlar təkcə pəhriz saxlamaq niyyəti ilə deyil, həqiqi mənada oruc tutsunlar. Arzu edirəm ki, ailələrdə bütün fərdlər oruc tut-

sunlar. İftar süfrələrində böyüklü-küçüklü iştirak etsinlər. Dualarımız qəbul olsun, dualarımızda əskik olmayan Qarabağ problemimiz həll olunsun. Dövlətimiz, vətənimiz sabitqədəm olsun, üçrəngli bayrağımız hər zaman Azərbaycan səmasında dalğalansın.

Amin!

Ramazanda ən mühüm xüsuslardan biri də odur ki, bütün ailə üzvləri birlikdə obaşdanlığa qalxıb süfrə ətrafında oturur, eyni zamanda axşam birlikdə iftar edirlər. Bu, çox böyük bərəkətdir, nemətdir. Bunun özü bir tərbiyədir. Böyük-küçük arasında hörmət və mərhəmət hisslərinin formalaşması, ailə fərdləri arasında mehribançılıq toxumlarının səpilməsi üçün münbit bir zəmindir. Ailə başçıları oruc tutaraq kiçiklərə nümunə olmalıdırlar.

RAMAZANI-ŞƏRİFİN FƏZİLƏT DƏRSLƏRİ

Ramazani-Şərif sanki mənəvi təmayüllü xüsusi məktəbdir... Belə ki, könülləri zənginləşdirən, qəlblərə səviyyə qazandıran oruc, iftar, sahur, tərəvih, müqabələ, dua-zikr, fitrə-zəkat, etiqaf, min aydan xeyirli Qədr Gecəsi və bayram bu məktəbin əsas dərsləridir... Bütün bu dərsləri layiq olduğu şəkildə dərk edib imtahanlarından müvəffəqiyyətlə keçmək isə, ilahi əfv bayramına nail olaraq əbədi səadət bəraətini qazana bilmənin ən gözəl yoludur...

Oruc

Hər ibadət ruhun ayrı bir qidasıdır. Həqiqi mənada tutulan orucun verdiyi feyz və ruhaniyyət isə çox qiymətlidir. Orucun əsl həqiqəti onun mənəvi, əxlaqi və ictimai dəyərlərində gizlidir. Belə ki:

Oruc - nemətlərin qədrini bildirərək könüllərdəki şükran duyğularını dərinləşdirir.

Oruc - səbir təlimidir. Nəfsin istəklərini tənzimləyə bilmə iradəsinin qazanılmasıdır.

Oruc - nəfsaniyyəti cilovlayaraq ruhaniyyətə səviyyə qazandırmaqdır.

Oruc - gözəl əxlaq və təqva təlimidir.

Oruc - ixlas təlimidir.

Oruc - zöhd və riyazət təlimidir.

Oruc - qayğıkeşlik təlimidir.

Quran və Ramazan

Allah-Təala buyurur:

“İnsanlara doğru yolu göstərən, bu yolu açıq dəlilləri ilə aydınlaşdıran və (haqqı batıldən) ayıran (Quran) ramazan ayında nazil edilmişdir. Aya (ramazan ayına) yetişən şəxslər (bu ayı) oruc tutmalıdırlar...” (Bəqərə, 185)

Ayeyi-kərimədə Quranın Ramazanda endirildiyi və onun haqq ilə batili, xeyir ilə şəri, yaxşı ilə pisi bir-birindən ayırd edəcək hikmət və həqiqət nurlarıyla dolu bir kitab olduğu bildirildikdən sonra bu mübarək aya qovuşanların Quran tərbiyəsi altında oruc tutmaqla mükəlləf olduqları bəyan edilir.

Bu baxımdan Quran ilə Ramazan arasındakı dərin yaxınlıq və incə əlaqənin çox yaxşı dərk edilməsi lazımdır. Ramazani-Şərifin feyz və bərəkətindən layiq olduğu şəkildə istifadə edə bilmək üçün xüsusilə bu ayda Qurani-Kərim ilə daha çox həmhəl olmalıyıq.

Əsasən möminin hər iyirmi dörd saatında mütləq yer tutmalı olan Quran tilavətini bu mübarək günlərdə daha da artırmağa çalışmalıyıq. Onun mənə iqliminə girərək bəyanları ilə əməl etməyə, hal və hərəkətlərimizi bu ilahi təlimatlar qarşısında mizan edərək əskiklərimizi tamamlamağa çalışmalıyıq.

Çünki fərdin və cəmiyyətin səadəti Quranın ruhani həyatına daxil olmaqla mümkündür. Quran möminin zahiri və batini dünyasını aydınladan ilahi bir nurdur. İnsanı ibrətlər, hikmətlər və qissələrlə irşad edərək Haqqa vasil edən əbədi bir səadət rəhbəridir.

Həyat və istiqbalın məchulları içində sıxılan, qarışıq fəlsəfələrin qaranlıqları ilə sarsılan “**əbədiyyət yolçusu**”na səadət, təmkin və tətminedicə irşad səsi Qurani-Kərimdən başqa nə ola bilər?!

Qədr Gecəsi

Qədr gecəsi Allah-Təalanın ümmətlər içində yalnız ümməti-Mühəmmədə məxsus bir ikramı olaraq lütf etdiyi, ən zəngin mənəvi xəzinələrdən biridir. Onun ehtişam və əzəməti, qiymət və əhəmmiyyəti müstəqil bir sureyi-cəlibə və bir çox hədisi-şəriflərlə müjdələnmişdir. Rəbbimiz bu gecənin şanını belə bəyan buyurur:

“Həqiqətən, Biz onu (Qurani) Qədr gecəsi nazil etdik! (Ya Peyğəmbər!) Sən nə bilirsən (haradan bilirsən) ki, Qədr gecəsi nədir?! Qədr gecəsi min aydan daha xeyirlidir! O gecə mələklər və ruh (Cəbrayıl) Rəbbinin izni ilə hər bir işdən dolayı yerə enərlər. O gecə dan yeri sökülənə kimi salamatlıqdır (əmin-amanlıqdır).” (Qədr, 1-5)

Qədr gecəsi Quran endirilməklə nurlanmış, başda Cəbrayıl (ə.s) olmaqla saysız mələklərin axın-axın yer üzünə enməsi ilə feyzlənmiş bir gecədir. Mömin könüllərə görünməz varlıqlar tərəfindən salamlar verilən, Rəbbinə dua və tövbə ilə əl açanlara salamatlıq (əmin-amanlıq) və məğfirət saçılan, feyz və bərəkətlə dolu, min aydan xeyirli bir ilahi lütf gecəsidir.

Qədr gecəsinin bu saysız fəziləti səbəbiylədir ki, Rəsulullah (s.ə.s) həmin gecəni Ramazan gecələri arasında şəxsən axtarmış və axtarılması xüsusunda da ümmətinə əmr və tövsiyə etmişdir.

Səksən üç ildən daha xeyirli olan Qədr gecəsinin vaxtının dəqiq olaraq bildirilməməsinin də ayrı bir hikməti vardır. Hədisi-şəriflərin bəyan etdiyinə görə Qədr gecəsi Ramazan ayının son on günündəki tək gecələrdə və xüsusən iyirmi yeddinci gecəsində axtarılmalıdır. Lakin bu hökm, o gecənin dəqiq olaraq bu günlər içində olduğu mənasına da gəlmir. Belə ki, İbn Məsud (r.a): “Kim bütün ili əhya edərsə, Qədr gecəsinə qovuşar”, -buyurmuşdur.

Bayram

Bayram gün və gecələri də incə ruhların qavraya biləcəyi dərin və həssas könüllərin sezə biləcəyi nurani təcəllilərlə doludur. Hədisi-şərifdə buyrulur:

“Ramazan və Qurban bayramı gecələrini savabını Allahdan umaraq ibadətlə əhya edənlərin qəlbi -bütün qəlblərin öldüyü gündə- ölməyəcəkdir.” (İbn Macə, Sıyam, 68)

Ramazan bir təqva məktəbi, bayram isə onun ruhani şəhadətnaməsidir. Bayram möminlərin təqva imtahanından müvəffəqiyyətlə ilahi hüzura çıxdıqları o məsud vüsət günündən bir təcəllini hələ bu dünyada ikən yaşadan mübarək bir gündür.

Həqiqi bayram Haqqın bizdən razı olmasıdır. Elə buna görə də, xüsusən bu sevincli günlərdə yetim, kimsəsiz, kasıb və möhtacları sevindirək ki, ilahi rəhmət və mərhəmət təcəllilərindən nəsib ala bilək.

Nəhayət, unutmayaq ki, böyük bir qazanc mövsümü olan Ramazanda edilən ibadətlər yalnız bu aya məxsus bir vərdiş və ya adət-ənənənin gərəyi olaraq deyil, Allah-Təalaya səmimi bir qulluq şüuruyla ifa edilməlidir. Əks halda ibadətlərin ruhaniyyəti hədəf olar; tutulan oruc pəhriz; sürətlə qılınan təravihlər isə həzm vasitəsi olmaqdan başqa bir işə yaramaz.

ORUC AYI

Ramazan ayı dedikdə ağla gələn ilk ibadət orucdur. Məhz bu oruc ibadəti cari ilin isti yay günləriylə üs-üstə düşür. Heç şübhəsiz ki, qış fəsli ilə müqayisədə yay fəslində oruc tutmaq heç də asan deyildir. Ancaq bunu da heç vaxt unutmayaq ki, həqiqi mənada sırf Allah rızası üçün oruc tutanlar məhz bu ayda müəyyən olur. Ağ və qara belə çətin anlarda ortaya çıxır. Həqiqi müsəlmanla adı müsəlman məhz bu ayda bilinir. Əgər yay fəslində oruc tutmaq çətindir, demək ki, onun savabı daha çoxdur. Bu şəkildə oruc tutanların mükafatını Uca Allah özü verəcəyini bizə bildirmişdir. Bu mukafat da şübhəsiz ki, cənnətdir. Cənnət isə ucuz deyil. Bahalı və qiymətli bir şeyi əldə etmək də təbii olaraq çətin olacaqdır. Bütün bu həqiqətləri bilərək isti yay günlərində susuzluğu bəhanə gətirmədən oruc tutanlar məhz həqiqi möminlərdir. Doğrudur, oruc tuta bilməyəcək dərəcədə çox ağır işdə çalışanlar, ciddi bir xəstəliyi olanlar üzrlü sayılırlar. Ancaq unutmamaq lazımdır ki, sırf Allahın rızası üçün, yalnız onun köməyinə arxalanaraq oruc tutanlara Allah da kömək edir. Bunun üçün gələn susuzluğu bəhanə gətirmədən yalnız Allahın köməyinə arxalanaraq orucumuzu tutaq. O oruc ki, bizi mənəvi olaraq yüksəldir. Nemətlərin

O oruc ki, bizi mənəvi olaraq yüksəldir. Nemətlərin qədrini bildirir. Əxlaqımızı gözəlləşdirir. Varlıyla kasıbı bir-birinə yaxınlaşdırır. Amma bütün bunlarla yanaşı oruc tutmaq məqsəd deyil, vasitədir. Əsl məqsəd Allah rızasını qazanmaqdır. Ramazan möminlər üçün əlləri, dilləri, qəlbləri və digər əzalar ilə bir il və ya illər boyu yığdıqları günah kirlərini təmizləmək üçün bir fürsətdir.

qədrini bildirir. Əxlaqımızı gözəlləşdirir. Varlıyla kasıbı bir-birinə yaxınlaşdırır. Amma bütün bunlarla yanaşı oruc tutmaq məqsəd deyil, vasitədir. Əsl məqsəd Allah rizasını qazanmaqdır. Ramazan möminlər üçün əlləri, dilləri, qəlbləri və digər əzalar ilə bir il və ya illər boyu yığdıqları günah kirlərini təmizləmək üçün bir fürsətdir.

Bu ayı səmərəli bir şəkildə keçirmək üçün aşağıdakı maddələrə diqqət etməliyik:

1. Orucun yalnız ac, susuz qalmaqla, cinsi münasibətdən uzaq durmaqla tutulması fikrindən uzaqlaşmalı, dilimizlə (söyüş söyməmək, qeybət etməmək və s.), gözümlə (haram sayılanlara baxmamaq), qulağımızla (İslamın bəyənmədiyi, haram buyurduğu musiqi növlərinə, qeybətə qulaq asmamaq), ayağımızla (günaha səbəb olan yerlərə getməmək və s.), əlimizlə (haram sayılacaq işlər görməmək, yazmamaq və s.) oruc tutmalıyıq. İslam alimlərinin peyğəmbərlərə, nəbilərə, sididlərə (əməli və sözü doğru olanlara) aid etdikləri “qəlbin orucu”na əməl etməyə çalışmalıyıq. Ac, susuz qalmaq oruc tutmaq demək deyildir. Belə ki, Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bir hədisində buyurur: “Ümmətimdən elələri vardır ki, Ramazandan onlara yalnız ac və susuz qalmaq düşər”. Deməli, təqvyaya yetişmək üçün ən əsas mərhələ təkcə mədəmizlə deyil, dilimizlə, gözümlə, qulağımızla, ayağımızla, əlimizlə oruc tutmaq, qəlbin orucuna heç olmasa bir günlük olsa belə cəhd göstərməkdir.

2. Təravih namazlarına əməl etməliyik. Peyğəmbərimiz (s) buyurub: “Kim imanla, əcrini Allahdan umaraq Ramazan ayını namazla keçirərsə, keçmiş günahları bağışlanar”¹ Hədis alimləri Rəsulullahın burada təravih namazını nəzərdə tutduğunu bildirirlər.

3. Quran oxumağı heç bir şəkildə unutmamalıyıq. Adi günlərdə oxunulan hər bir hərfi üçün on savab yazılan Allah kəlamının Ramazan ayında yüz savabı vardır. Ərəbcə oxuya bilməyənlər bu müqəddəs kitabın Azərbaycan dilinə tərcümələrindən istifadə edə bilərlər.

4. Səhər və axşam dualarını unutmamağımız lazımdır. Uca Allah həm səhər, həm axşam onu yada salan, onu duaları ilə xatırlayan qulunun qarşılığını qatqat verir. Bunun üçün müxtəlif dua kitabçalarından yararlanmaq mümkündür.

5. Bizlərə hər şey bəxş edən Uca Yarananı çoxlu zikr etməliyik. İstər Quran ayələrində, istərsə də Rəsulullahın (s.ə.s) hədislərində Allahı zikr edənlər üçün müjdələr vardır.

6. Boş-boş əyləncələrdən, dedi-qodulardan uzaq durmağımıza da diqqət etməliyik. Bütün bunların yerinə bir hədis, bir ayə oxumağımız daha fəzilətli olardı.

7. Sədəqə vermək: Peyğəmbər (s) buyurub: “Sədəqənin ən üstünü Ramazandır”²

8. Oruc tutanlara iftar vermək: Peyğəmbər (s.ə.s) deyib: “Kim oruc tutana iftar verərsə, həmin şəxsə oruc tutanın savabı qədər savab yazılar. Üstəlik bundan dolayı oruc tutanın savabından heç nə askilməz”³

Bütün bunlara dediklərimizə əməl etsək, inşallah, Ramazan ayını səmərəli şəkildə keçirmiş olarıq.

Uca Allah cümləmizi bu mübarək aydan yetərinə istifadə edən qullarından etsin!

1. Buxari Təravih, 46

2. Tirmizi, Zəkat, 28/663

3. Tirmizi, Savm: 82; İbni Macə, Sıyam: 40

RAMAZAN “TƏTİLİ”

Sekulyarizmin hökm sürdüyü bu dünyamızda insanların ən çox istifadə etdiyi ifadələrin və ən çox ehtiyac hiss etdiyi xüsusların başında demək olar ki, tətil məsələsi gəlir. Tətil ərəfəsində olduğumuza görə mömin şəxsin tətillə nə qədər ehtiyacı olduğu və ehtiyacı varsa, necə və harada dəyərləndirəcəyi barəsində olacaq buaykı yazımız.

Tətilin məğzini anlamaq üçün kəlmənin kökünə bir nəzər salaq. Tətil kəlməsi “Ətalət” kökündən törəmişdir. Ətalət, yaramamaq, boş, fəaliyyət xarici” deməkdir. İslam dini nöqteyi-nəzərindən dəyərləndirsək, əslində tətillər müsəlmanların həyatında yeri olmadığını ifadə etsək, yanlışdır yəqin ki. Çünki iyirmi dörd saatını ibadət və qulluq şüuru çərçivəsində tənzimləyən bir bəndə üçün “səbəkə xidməti xaricində olmaq” “boş durmaq” mənasına gələn tətil yaraşmaz.

Tətil əvəzinə bir müddət dincəlmək yaraşar müsəlmanlara.

Müsəlmanın tətili (dincəlməsi) bir işdən başqa işə keçmək, yəni işlərinin yerlərini dəyişmə mənasını daşmalıdır. Bu mənada günlük həyatındakı beş vaxt namaz ruhu dünyəvi məşğuliyyətlərdən azad edərək başqa aləmdə təkamül yolçuluğuna davam etməkdir. Yəni məşğuliyyət daxilində dinlənmək, tətil etməkdir.

Tətil (dincəlmə) bir müsəlman üçün vaxtı və pulu israf etmək deyil, əksinə, yeni mənəvi təkan və ruh qazanma fərsətləri olmalıdır. Bəzi mötəbər şəxslərin də ifadə etdiyi kimi, möminin tətili axirətdə olmalıdır. Heç bir dini mənbə də tətildə dini vəzifələrə ara vermək və yaxud ibadətlərdə güzəştə getməklə əlaqəli məlumat yoxdur. Bu da onu göstərir ki, axirətini qazanmaq istəyən bir mömin tətilsiz çalışmalı və dünyəvi tətilləri bu mənada fərsət bilərək dəyərləndirməlidir.

Tədris, vəzifə, iş kimi dünyəvi məşğuliyyətlərdə yorulan müsəlman, dincəlmək üçün bir müddət bu işlərdən uzaqlaşınca dini həssasiyyətlərə riayət etməlidir. Bir müsəlman sadəcə o işlə məşğul olmamaq üçün “ətalət”də olmalıdır. Bunun xaricində Allaha, ailəsinə, cəmiyyətə qarşı vəzifələri lazımı şəkildə icra etməlidir. Gözəl olardı ki, dincəlmək istəyən bir müsəlman kapitalist zehniyyətin məhsulu olan müxtəlif tətillər bölgələrində, halal - haramın, məhrəm - naməhrəmin bir-birindən ayırd edilə bilməyən məkanlarda dincəlmək məqsədi ilə ruhunu yormaqdansa, ümrə ziyarəti və yaxud da digər müqəddəs məkanları ziyarət edərək həm ruhunu, həm də bədənini dincəlsin. İslam insana fitrətinə uyğun ehtiyacları təmin etməsinə icazə verir. Spirtli içkilər, siqaret, narkotik maddələr, qumar kimi mənfi “xəstəliklər” insan fitrətinə uyğun deyil. Musiqi, idman oyun isə insan fitrətinə uyğundur. İnsanın ruhunu və bədənini inkişaf etdirir. Bu baxımdan İslam dini bunlarda həddi aşmamaq, ibadətlərə mane olmamaq və haramda istifadə edilməməsi şərti ilə icazə vermişdir. Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) həyatında onun xanımı Aişə (r.ə) ilə qaçış müsabiqəsi keçirdiyi, bayram günündə xanımına, özü də otaqda olduğu halda iki qızın ifa etdiyi musiqini dinləməyə icazə verdiyi hamımıza məlumdur. Tətildə bu kimi fəaliyyətlər də təşkil edərək dincəlmə fürsəti əldə edə bilərik.

İslam dünyası Ramazan ayı ərəfəsində, ona qovuşma həyəcanı ilə yaşayır. Tətil mövsümünə təsadüf etməsi müsəlmanlar üçün bir başqa həyəcan vasitəsidir. Bütün müsəlmanlar fiziki tətillərini edərək mənəvi tərəqqilərini artıracaqdır bu ayda. İş yükü bəhanəsi ilə və digər səbəblərdən oruclarını tuta bilməyən müsəlmanlar üçün bir fürsət yarandı bu il.

Hər bir müsəlman ələlxüsus tətillərinə havasına düşərək namazlarını və digər ibadətlərini gözdən keçirməli, istirahət bəhanəsi ilə bunlara laqeyd qalmamalıdır. Əksinə, bu Ramazan daha çox ibadət etmə fürsəti olsun hər bir müsəlman üçün.

Hər bir müsəlman ələlxüsus tətillərinə havasına düşərək namazlarını və digər ibadətlərini göz ardı etməməli, istirahət bəhanəsi ilə bunlara laqeyd qalmamalıdır. Əksinə, daha çox ibadət etmə fürsəti olsun hər bir müsəlman üçün bu Ramazan. Bu Ramazan hər birimiz üçün əslə qayıdış vasitəsi olsun və bu ayda yaşadığımız həyəcanı bütün həyatımıza yayma fürsəti olsun. Tətillər günləri hər birimiz üçün Qurani-Kərimi xatırlatma fürsəti verir. Xülasə, tətillər müsəlmanlar üçün ətalət vasitəsi deyil, mənəvi tərəqqi fürsətləridir. Qeyd edəcəyimiz hədisi yuxarıda söylənilən fikirlər çərçivəsində dəyərləndirək. Belə buyurur Allahın Elçisi (s.ə.s):

“Qiyamət günü bu dörd şey soruşulmadan heç kim yerindən tərpənməyəcək:

Ömrünü harada keçirdin?

Ömrünü harada istehlak etdin?

Malını haradan qazandın?

Malını harada və hansı yolda xərclədin?” (Tirmizi, Qiyamət 1.)

Elə isə hər bir müsəlmanın borcudur ki, vaxtına, malına, xərclərinə diqqət yetirsin. Ələlxüsus tətillər mövsümündə bu barədə şeytanın tələsinə düşməsin. Gəlin hamılıqla hədisdə qeyd olunan dörd xüsusun lazımı şəkildə cavabını vermək üçün çalışaq və həyatımızı bu istiqamətdə tənظیمləyək.

İRFAN, SƏKSƏN VƏ TƏTİL

Böyrü üstə yatmış səkkiz rəqəmi riyaziyyatda sonsuzluğun simvoludur. Səksən rəqəmi də balaca uşaqların xəyal dünyasındakı ən böyük saydır. 70 şar, 90 top deməkdənsə, səksən deməyi üstün tutarlar. “Bu gün səksən dənə konfet yedim” kimi cümlələr qurarlar.

Sonsuzluq aləminin giriş qapısı olan qəbirlər də sonsuzluğun simvolu olan səkkiz rəqəmiylə əlaqədardır. Türkcəmizdə yerdə uzanmaq, ölmək və ya istirahət etmək mənasında “iki səksən uzanmaq” kimi deyimlər var. Türkiyədə məzarların standart ölçüsü: uzunluğu 2 metr, eni 80 sm, dərinliyi 1,5 metrdir.

Fransız yazıçı Jüll Vern “Səksən gün dünya ətrafında” adlı romanında hava şarı ilə dünya səyahətindən söz açır. Uşaqlara və gənclərə xitab edən əsərində 50, 100 kimi yuvarlaq rəqəmlər işlətmək yerinə səksən rəqəmini işlətməmişdir.

365 gün hər insan üçün bir yaş deməkdir. Jurnal üçün isə işıq üzü görən hər bir say bir yaş deməkdir. Hələ dünən doğum sancısı çəkərkən, adının nə olacağı haqqında müzakirələr gedən İrfan dünyaya gəlmiş, böyümüş, səksəni haqlamış və səksən sayı ilə dünya səyahətini tamamlamışdır.

Səksən gün ərzində dünya səyahətini başa vuran İrfan tətil nədir bilmədi. Hər zaman çalışdı, “dünya çalışmaq yeridir,

istirahət qəbirdə olacaq” düsturunu mənimsədi. Yaşayan insanın damarlarında axan qan yavaşlasa da, dayanmaz. Mitn illərlə fırlanan dünya nə zaman nəfəsini dərmək üçün dayanıb ki? Uca Allah dünyanı idarə etməkdən, yaratmaqdan, nəzarət etməkdən və hesaba çəkməkdən bir anlıq vaz keçsə, var olan nizam və sistem altüst olar, kaos yaşanar.

İrfan jurnalı Allah deyir, Allah üçün olduğunun və Allaha dönülcəyinin şüurunda olduğu üçün “Allah hər gün bir işdədir” (Ər-Rəhman, 29) ayəsinə görə yaşayır. İrfan hər ay hazırlanır, bəzənib-düzənir, ən gözəl paltarlarını geyinir. Bütün dünyanı məscid olaraq görür və Qurana görə məscidlərə gedərkən bəzənmək lazımdır. “İrfan” elmdə, irfanda, əxlaqda, mərhəmətdə, ata-ana və topluma qarşı vəzifələrdə, insanlıqda və sevgidə tətil olmadığını fərqindədir. “Bir işi başa vurduğun zaman başqasına başla” (əl-İnşirah, 7) ayəsinə görə yaşayır. Bir nömrəsini çıxardığı zaman dərhal yeni sayının hazırlığına başlayır. Səksən sayına belə gəldi.

Tətili iş dəyişikliyi, elmi və dünyagörüşünü artırma olaraq başa düşmək lazımdır. İslamda təşviq edilən və “səfərə çıxın, sağlam olun” hədisindəki səyahət əmri dünya görüşünü artırma, qay-

nayib-qarışma və ibrət almaq kimi dəyərləndirilməlidir. Bu hədəfi nəzərdə tutaraq səyahətə təşviq edən iyirmiye yaxın ayə var: Ənkəbut 20, Nəml 69, Ənam 11, Ənfal 137, Nəhl 36, Həcc 46, Rum 9, Ali-İmran 137, Muhamməd 10, Fatir 44, Mumin 21 və 82. Sağlıq və mədəni səyahət məqsədi ilə turizmə çıxmaq olar, amma günah və Allaha üsyan üçün turizm olmaz.

Bizə belə öyrətdilər ki, yəhudilər şənbə günü, xristianlar bazar günü, müsəlmanlar isə cümə günü tətil edərlər. Cümə surəsinin 9-11-ci ayələrində cümə namazına tələsmək əmr edildikdən sonra namazın ardından “yer üzünə səpələnin və Allahın lütfündən qismətinizə düşəni axtarın” deyilərək tətildə belə çalışmaq əmr edilmişdir. Tamamən işsiz keçirilən həftə sonu tətil anlayışı hətta İslamda tətil günü olduğu söylənən cümə günündə də yoxdur.

Qəribə burasındadır ki, dindən uzaq olanların tətil anlayışında yayda daha isti yerlərə - dəniz kənarına, qışda isə daha soyuq yerlərə - buz oyunları oynamağa getmək var. Antalya, Alanya, Adana kimi yerlərə sırf dənizə girmək üçün getmək o yerlərin istisini, ağcaqanadını, nəmişliyini yaşamaq beyini işğal edilməmiş insanlar üçün zülmədən başqa bir şey deyil. Köçəri quşların soyuq yerlərdən isti ölkələrə köç etməsi sekulyarizmin tətil anlayışından daha məntiqli və doğrudur.

“İslamda tətil yoxdur” deyərkən İslam istirahət etməyi qadağan edir demirik. Ən yaxşı istirahət adamın öz evində olur. Evində istirahət edə bilməyən insanı dünyanın heç bir yeri rahatlada bilməz. Cənnət evdir, ev də cənnət. “Allah sizin evlərinizi sükunət və rahatlıq tapma yeri qıldı”. (ən-Nəhl, 16)

Tətilərdə çox uzaqlara getmək və tez-tez tətilə çıxma ehtiyacı hiss etmək evdə itirilən cənnəti çöldə axtarmaqdır. Bu, Molla Nəsrəddinin itirdiyi iynəni işıqlı yerdə axtarmasından fərqlənir: Mol-

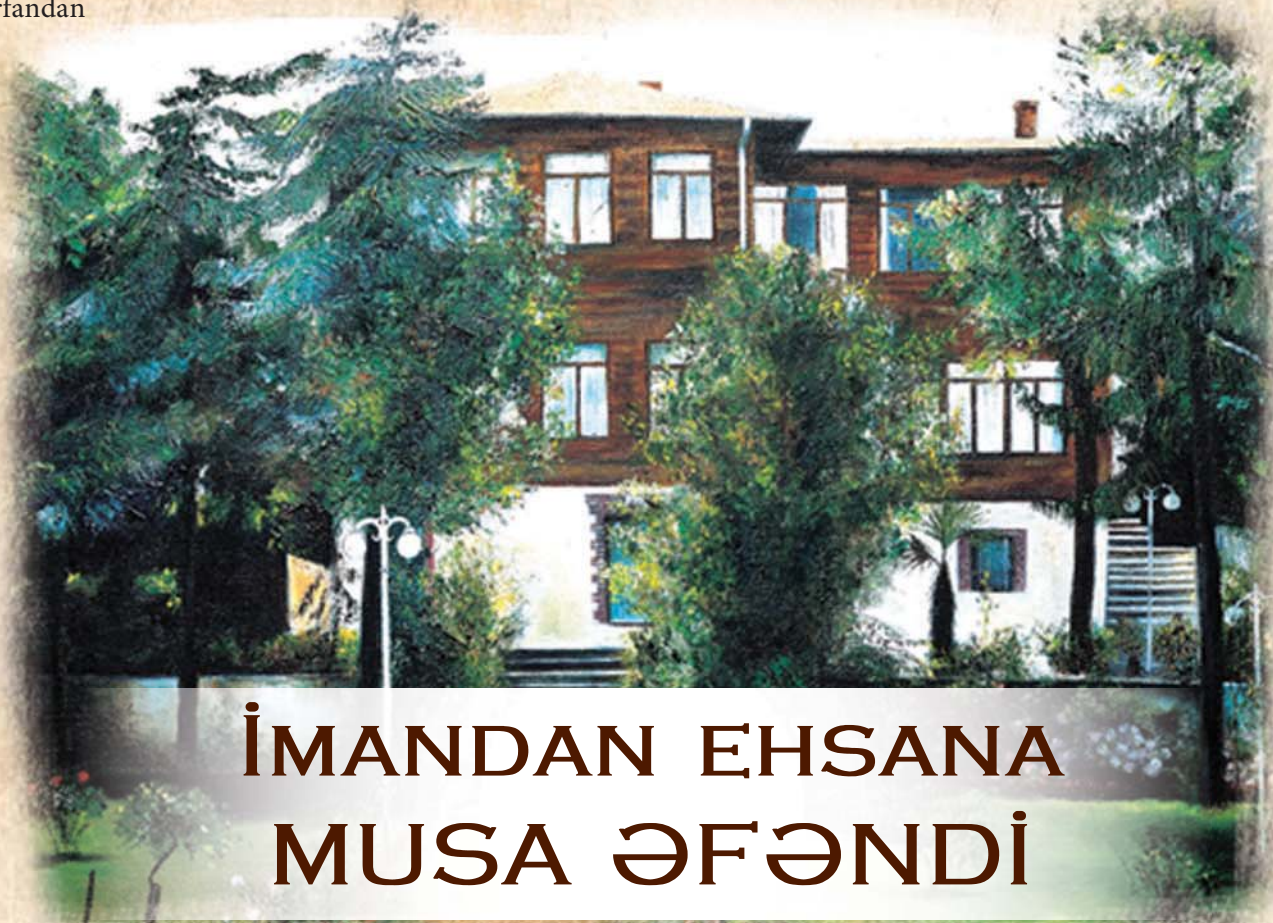
Bizə belə öyrətdilər ki, yəhudilər şənbə günü, xristianlar bazar günü, müsəlmanlar isə cümə günü tətil edərlər. Cümə surəsinin 9-11-ci ayələrində cümə namazına tələsmək əmr edildikdən sonra namazın ardından “yer üzünə səpələnin və Allahın lütfündən qismətinizə düşəni axtarın” deyilərək tətildə belə çalışmaq əmr edilmişdir. Tamamən işsiz keçirilən həftə sonu tətil anlayışı hətta İslamda tətil günü olduğu söylənən cümə günündə də yoxdur.

la Nəsrəddin bir gün itirdiyi iynəni evin doqqazında axtarır, amma tapa bilmir. Qonşusu iynəni harda itirdiyini soruşur. Cavab verir: “Tövlədə”. Qonşu təəccüblə “Tövlədə itirdiyini tövlədə axtarmalısan, ay molla!” deyir. Molla Nəsrəddinsə bu cavabı verir: “Amma bura daha işıqlıdır”. Tətilə çıxanlardan soruşmaq lazımdır: “Yaşadığın yerdə nə itirdin ki, onu tətildə axtarırsan?”.

Bu aləmdə var olma qayəsini dinlənmək kimi görənlər dəliksiz yuxu ardınca düşmüş, zövq və əyləncədən vaz keçə bilmirlər. Mən DİNLənmək üçün yaradıldım deyənlər də yuxularını namazla, mədələrini orucla, sərvətdərini zəkat və sədəqə ilə dəlirlər. Milyonlarla adam dinlənmək üçün dənizlərə, dağlara getdiyi halda DİNLənmək istəyənlər türbələrə, Məkkə və Mədinəyə, söhbətlərə və nurlu insanlara can atırlar.

İrfan jurnalı bir ömrə bərabər olan 80 nömrəsində oxucularını DİNLəndirməyə çalışdı. 80 saydır ki, mərhəmətsiz, ədalət-siz, sevgisiz, mürşidsiz olmaz deyə nida etdi. DİNLənən eşitdi, dinlənənlərsə yatmağa davam etdi.

“İrfan, doxsan və üç aylar” yazısı ilə 2014-cü ilin may ayında burada görüşmək ümidilə...

İMANDAN EHSANA MUSA ƏFƏNDİ

Möminin daima ilahi müşahidə altında olduğunu idrak etməsi və bu halın qəlbə sabitləşməsi mənasına gələn ehsan duyğusu eyni zamanda hər hansı bir iş və davranışın ən mükəmməl ölçülər daxilində ifa edilməsidir.

1999-cu ilin 16 iyulunda ilahi rəhmətə uğurladığımız Musa Əfəndi –quddisə sirruh-həzrətlərinin həyat tərzı və üslubu, bəşəri münasibətləri və davranışları baxımından da bir-birindən müstəsna bir nəzakət, zəriflik və lətafət misallarıyla dolu idi. Yəni onun həyatı xülasə olaraq “ehsan” üzrə idi.

O dərəcədə idi ki, hətta zarafat edərkən də Allahın müşahidəsi altında olduğunu əsla unutmazdı və bu idrakını zədələməməyə çalışardı. Onun bu gözəl rəftarı hər zaman ətrafındakılara ehsan duyğusunu xatırladardı.

O böyük şəxs “imandan ehsana” doğru olan üslub və möhtəvanı bütün əməllərində və sözlərində kamil surətdə reallaşdırmaq əz-

mində idi. Onun mütəvazi həyatı bu davranış zərafət və mükəmməlliyinin zəmanəmizdəki ən kamil nümunələrindən biri idi. O, söz və davranışları ilə daim işıq saçan və istilik verən bir günəş kimi ətrafına bu təlqinin feyz və bərəkətini yayardı.

Yaxından və ya uzaqdan onunla az-çox münasibəti olan hər kəsə müstəsna bir feyz qaynağı olan o Haqq dostunun kainatdakı ilahi nizamın gərəyi olan ahəngin pozulmasından könlü bizar olardı. Görə bildiyi nöqsan və əskikliyi aradan qaldırmaq xüsusunda dərin bir diqqət və həssaslıqla hərəkət edərdi. Məsələn, divardakı bir lövhənin əyri dayanmasından və ya bir səccadənin səliqəsiz sərilməsindən belə narahat olardı. Ya onu kiməsə düzəltməyə və ya şəxsən öz əlləriylə düzəldərdi. Bir məclisdə və ya söhbətdə otağının intizamsız olması, gələnlərin necəgəldi oturması və ya qapının ağzında yığışmaları onun diqqətindən uzaq qalmaz, zövqi-səlimini narahat edərdi.

Haqq dostlarının davranışdakı mükəmməllik və zərifliyini bu ayeyi-kərimələr necə də gözəl izah edir:

“Rəhmanın (əsl) bəndələri o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təmkinlə (təvazökarlıqla) gəzər, cahillər onlara söz atdıqları (xoşlarına gəlməyən bir söz dedikləri) zaman (onları incitməmək üçün) salam deyirlər. Onlar gecəni Rəbbi üçün səcdə və qiyam (namaz) içində keçirirlər”. (əl-Furqan, 63-64)

Bu ayeyi-kərimələr və bunların ardından gələn digər ayələrdə Haqq-Təala əməlisaleh möminlərin xüsusiyyətlərini səkkiz sifətlə xülasə edir:

1. Yer üzündə yerişləri və hərəkət tərzləri mülayimdir; təkəbbür və lovğalıqdan uzaq, təvazö və təmkin içindədir. Ətraflarındakılara qarşı mərhəmətli və dözümlü biri olaraq güvən və hüsur verirlər. (Bax. əl-Furqan, 63)

2. Gecələri ibadətlə əhya edirlər. Yatıb-qalxmaları daima Allah üçün olar. (Bax. əl-Furqan, 64)

3. Belə dua edirlər: “Ey Rəbbimiz! Cəhənnəm əzabını bizdən sovuşdur. Şübhəsiz ki, onun əzabı həmişəlikdir!”. (Bax. əl-Furqan, 65)

4. Xərclədikləri zaman nə israf, nə də xəsislik edirlər; ikisi arasında orta bir yol tuturlar. (Bax. əl-Furqan, 67)

5. Allahdan başqa bir ilaha yalvarmazlar. Allahın haram etdiyi cana haqsız yerə qıymazlar və zina etməzlər. (Bax. əl-Furqan, 68)

6. Yalan yerə şahidlik etməzlər; gərəksiz bir şeylə qarşılaşdıqda təmkinlə (oradan) keçib güdirlər. (Bax. əl-Furqan, 72)

7. Özlərinə Rəblərinin ayələri xatırladıldığı vaxt, kor və kar, yəni duyğusuz və hissiyyatsız davranmazlar. (Bax. əl-Furqan, 73)

8. Allaha: “Ey Rəbbimiz, bizə zövcələrimizdən və uşaqlarımızdan (sənə itaət etməklə bizi sevindirib) gözümlərimizin işığı (bəbəyi) olacaq övladlar ehsan buyur və bizi müttəqilərə imam (rəhbər) et!” deyərək dua edərək, ailə üzvlərinin və nəsilələrinin dünya və axirətdə üz ağardacaq bir iman, irfan və əxlaq içində olmasını, bu yolda yetişmələrini tələb edirlər. Özləri üçün arzuları da təqvada ən öndə olmaqdan ibarətdir. (Bax. əl-Furqan, 74)

Allah-Təala bu cür saleh insanların mükafatını belə xəbər verir:

“Məhz belələri səbir etdiklərinə görə cənnət guşəsi (Cənnətdəki yüksək məqamlardan biri) ilə mükafatlandırılacaq, orada (mələklər tərəfindən) ehtiramla, salamlarla qarşılanacaqlar.” (əl-Furqan, 75)

Qəlb bəşəri və təsəvvüfi təmrinlərlə yanaşı Allahın lütf və kərəmiylə təsfiyə edilə, edilə, yolun sonunda elə bir hala çatır ki, sahibini surət olaraq insan saxamaqla birlikdə sirətdən sanki mələk dərəcəsinə yüksəldər. Bu halda olanlardan bəziləri fəzadakı sonsuz ulduzlardan hər hansı biri kimi öz ələmlərində və ətrafa qarşı tam bir məhviyyət (gizlilik) içində yaşayırlar. Belələri tanıma bilməz. Necə ki, hədisi-qüdsi olduğu rəvayət edilən bir hədisdə:

“Vəlilərim qübbələrimin altındadır; onları Məndən başqa heç kim tanıya bilməz”. (Əbdürrəhman Cami, Nəfəxatul-Üns, s. 45) bəyanı da bu zümrə haqqındadır.

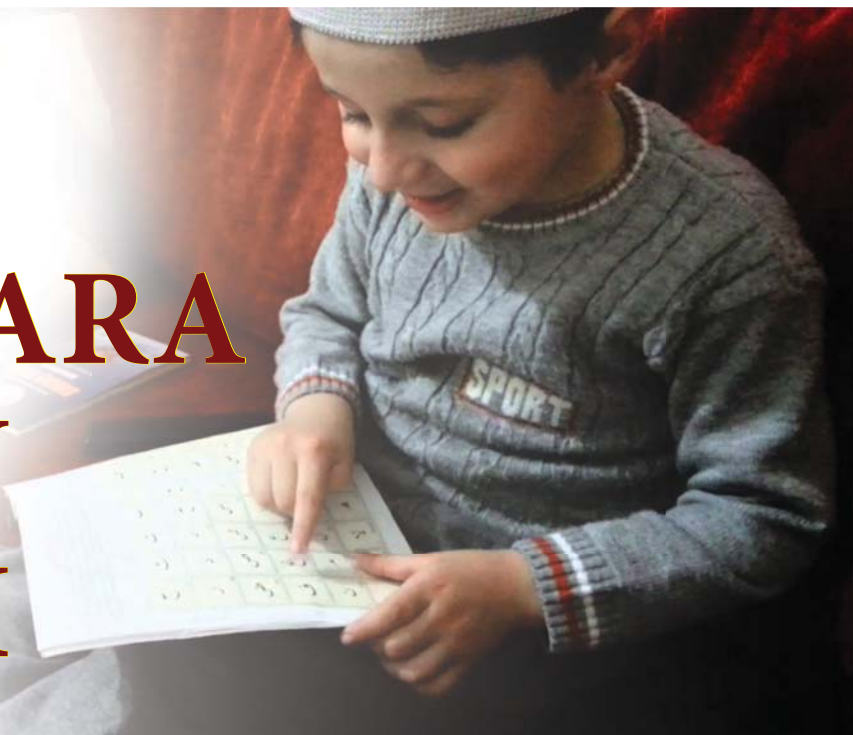
Haqq dostlarının bəziləri isə öhdələrinə verilmiş irşad vəzifələri səbəbiylə -müəyyən ölçüdə- tanınar və öz zamanlarından gələcəyə doğru bir hidayət məşəli olaraq, bəşəri həyatda xidmətlərini davam etdirmək üçün davamlılıq sirindən nəsim alırlar. Hədisələrin pərdə arxasında olan sirr, hikmət və ilahi muradı qavrayırlar. Bundan ötrü hikmətə vəqif olmanın hüsur və sükunəti ilə yaşayırlar. Onlar təlaş və narahatlıq kimi bir çox bəşəri zəiflikdən qorunmuşlar.

Onlar üçün artıq “əbə” yoxdur. “Yaradılmışı xoş gör Yaradandan ötrü” düsturuylla başlayan mənəvi tərəqqidə hikmətə etibar ilə ələmin tamamını ibrət, məhəbbət və heyrat hissləriylə seyrə başlayırlar.

Bütün bu ülvə hal və sifətləri ömrünün sonuna qədər həyatında seyr etdiyimiz Musa Əfəndinin davranışlarındakı nəzakət və zərəfət mükəmməlliyyənin bir təzahürü də gündəlik həyatın axışı içində Rəbbimizin hər məxluquna mərhəmət və məhəbbətlə nəzər etməsi idi. Onun mərhəməti o dərəcədə idi ki, ətrafındakı pişikləri, hətta bağçası üzərindən uçan göyərçinləri, ehsan və lütfəri ilə bu geniş mərhəmətindən nəsimləndirirdi.

Mərhum Allah dostunun ruhuna bir Fatihə...

UŞAQLARA QURAN TƏLİMİ

Uşaqlar Allahın bizə verdiyi əmanətdir. Bunların qorunmasından istər ailələr, istərsə də bütün ictimaiyyət məsuldur. Gələcəkdə dünya və axirətdə mötəbər mövqe və yerimizin olması nəsillərin düzgün təlim və tərbiyəsinə bağlıdır. Bir mütəfəkkirin dediyi kimi, bir millətin gələcəyi, o millətin uşaqlarının alacağı təlim və təhsilə bağlıdır.

Həzrət Peyğəmbər: *“Hər doğulan uşaq İslam fitrəti üzrə doğulur”*, - buyurarkən onların hər cəhətdən təmiz, yəni fitrət etibarilə yaradılışdakı mahiyyəti baxımından pak və ləkəsiz olduğunu qeyd etmişdir. Hədisi-şərifdən başa düşmək olur ki, əgər uşaqlar bu ülvî duyğularla tərbiyə edilər və həddibüluğdan sonra da qeyd edilən ülvî əsaslarla, yəni pak İslam dini üzrə bir həyat tərzini yaşaya bilərlərsə, (bu halın uşaqlıq illərindən davamı ata-anın məsuliyyətində olan bir vəzifədir) bu minvalla insan həyatı boyu doğulduğu xüsusiyyətlərlə yaşaya bilər.

Uşağın yetişməsində ilk öncə ailəsi, sonra isə getdiyi təhsil və tədris ocağının böyük təsiri vardır. Uşağın kamil formada yetişməsi, ehtiyacı olduğu bütün insani və əxlaqi keyfiyyətləri, sosial cəhətdən ideal düşüncəyə sahib olması, ruh və bədən baxımından sağlam, bilikli və hərtərəfli yetişə bilməsi üçün məhz onun yetişdiyi təlim və tərbiyə ocaqları bu möhtəvaya sahib olmalıdır.

Bu baxımdan azyaşlıların təlim və tərbiyəsində Qurani-Kərim təliminin böyük

əhəmiyyəti var. Çünki Quran təlim və tədrisinə müdavim uşaqlar həm hərəkət və davranışları baxımından, həm də dünyagörüşü, düşüncə və əqidə kimi zehni formalaşdıran ünsürlərlə burada tanış olur və bu mühitin ab-havasında həyata qədəm qoyurlar.

Təlimin əsası gözəl Qurani-Kərim oxumaq olsa da, hər şeydən öncə uşaqlar burada Quran prinsipləri ilə yaxından tanış olurlar. Eyni zamanda Allah Rəsulunun gözəl əxlaqını öyrənir və cəmiyyətdə onu nümayiş etdirirlər.

Yuxarıda qeyd edilən fitrətdəki təmizliyi qoruyub saxlamaq və təmiz şəkildə inkişaf etdirmək ancaq Yaradanın göndərdiyi kitabı öyrənib həyata keçirməklə mümkündür. Həzrət Aişə anamızdan Peyğəmbər əleyhissalamın əxlaqı haqqında soruşduqda *“Onun əxlaqı Quran idi”* cavabını vermişdir.

Bu səbəblədir ki, Quran təliminin əhəmiyyəti haqqında Həzrət Peyğəmbər əleyhissalam: *“Sizin ən xeyirliniz Qurani-Kərim öyrənən və öyrədəndir”*, - buyurmuşdur.

Digər cəhətdən ictimaiyyətdə hər bir insanın ortaya qoyduğu davranışların əxlaqi cəhətdən keyfiyyəti əhəmiyyət kəsb edir. Unutmamaq lazımdır ki, bu davranışlar böyük ölçüdə insanın görüb yetişdiyi mühitin təsiri ilə meydana gələn davranışlardır. Quran təlimi ilə məşğul olan uşaqların götürdüyü ilk əxlaqi tərbiyə prinsipləri həmin təlim mərkəzlərində yenə də

Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamın *“Bö-yüklərə hörmət etməyən, kiçiklərə də mərhəmət etməyən bizdən deyil”*, - hədisi-şərifini əsasında formalaşan ədəb-əxlaq çərçivəsində təzahür edəcəkdir.

Quran təlimi ilə məşğul olanlar əlbəttə burada ona aşılaraq prinsiplər daxilində aldığı tərbiyə ilə valideynlərlə ünsiyyətini quracaq və onlara qarşı hörmət şəklində təzahür etdirəcəkdir. Məsələn, Qurani-Kərimdə keçən: **“Rəbbin yalnız ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur...”** (İsra, 24-25) ayəsini həm öyrənəcək, həm də onun tətbiqini Allahın rizası baxımından özünə borc biləcəkdir.

Qurani-Kərinin təlimi ilə davranış qaydalarını öyrənən müdavimlər eyni zamanda danışmaq mədəniyyətini də öyrənirlər. Quranın xoş görmədiyi danışmaq şəkillərindən və növlərindən uzaq dururlar. Allahın mülayim danışmağı sevdiyini, kobud olmağı və söz ilə insanları acılamağı bəyənmədiyini öyrənir və belə işlərdən özünü qoruyur. Yalan danışmağın, insanlara böhtan atmağın, insanlara bəyənmedikləri ləqəblər qoşmağın, söyüş söyməyin, qeybət etməyin pis davranışlar olduğunu öyrənir və bu davranışlardan uşaqlaşmaqla öz əxlaqını gözəlləşdirir.

Eyni zamanda burada düşüncə formalaşması baxımından o: **“Mən cinləri və insanları ancaq mənə ibadət etsinlər deyə yaratdım”** (Zariyat, 56) ayəsi ilə bir yaradıcının var olduğunu və bizi nə səbəblə yaratdığını öyrənir. Əqidə baxımından din duyğusunu milli-mənəvi əsaslar üzrə formalaşdırır.

Bir faktoru da burada qeyd etmək lazımdır ki, bütün bunlarla yanaşı işin əsasında Quran təlimçisi durur. Belə ki, uşaqların təqlidçi olduqları unudulmamalı və Quran təlimçisi özünü dinimizin istədiyi şəkildə göstərməlidir ki, uşaqların yetişməsinə faydası olsun. Davranışları Quran əsaslarına uymayan təlimçinin söylədikləri və dedikləri heç bir təsir göstərməyəcək, əksinə, öz davranışları uşaqlarda təzahür edəcəkdir.

Qurani-Kərim öyrədən müəllimin diqqət edəcəyi xüsusiyyətlər

Hər bir elmin öyrədilməsində diqqət edilməsi gərəkən qaydalar olduğu kimi, Qurani-Kərim öyrədilərkən də diqqət edilməsi lazım olan xüsusiyyətlər vardır. Bunları belə sıralaya bilərik:

1. İxlas və səmimi niyyət. Hər bir əməldə olduğu kimi Quranın öyrədilməsində də ilk ədəb ixlas və səmimi niyyətdir. Hz. Ömər rəvayət edir ki: “Mən Hz. Peyğəmbərin belə dediyini eşitdim: *“Əməllər ancaq niyyətlərə görədir. Hər kəsə də ancaq niyyət etdiyi şey qalacaqdır.”* (Buxari, Müslim, Əbu Davud və s.).

2. İlk əvvəl tələbələrə Qurani-Kərimin kim tərəfindən, niyə göndərildiyini, nəyə görə onu oxumağı öyrəndiyimizi öyrətməlidir.

3. Məqsəd Qurani-Kərimi öyrətmək olsa da, əsl məqsəd Qurani-Kərimin ruhunu insanlara aşılamaq olmalıdır.

4. Qurani-Kərimi öyrədən müəllim tələbələrə Hz. Peyğəmbərimizin insanlara davrandığı kimi mərhəmətli və şəfqətli davranmalıdır.

5. Öz üzərində çalışmalı, həm dini biliklərini, həm də mənəviyyatını gücləndirməlidir.

6. Ümumi tədris qaydalarına riayət etməlidir.

7. Tədrisin cəlbedici olması üçün müəyyən texniki və digər vasitələrdən (oyunlar, film, yarışlar və s.) istifadə etməlidir.

8. Bu xidmətin dəyərini bilməli və mü-kafatını Allahdan gözləməlidir.

Uşaqların təqlidçi olduqları unudulmamalı və Quran təlimçisi özünü dinimizin istədiyi şəkildə göstərməlidir ki, uşaqların yetişməsinə faydası olsun. Davranışları Quran əsaslarına uymayan təlimçinin söylədikləri və dedikləri heç bir təsir göstərməyəcək.

ETDİYİMİZ ƏMƏLLƏRƏ ARXAYIN OLMAMALIYIQ

Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində belə buyurmuşdu; “İsrail övladlarından iki nəfər var idi. Biri günahkar, digəri isə ibadətlə məşğul olan abid bir kişi idi. İbadət edən adam bir gün günahkar adama günah işlədiyi yerdə rast gəldi. Gəl bu günahından əl çək dedi. Bir gün yenə onu günah edərkən gördü. Yenə ona bu işdən əl çək dedi. Günahkar isə; “Məni Allahla baş-başa qoy. Sən mənə müfəttiş təyin olunmusan?” dedi. İbadət edən isə; “Vallahı, Allah səni bağışlamaz və yaxud cənnətə qoymaz.” dedi. Bunlar ikisi də vəfat etdi və Rəbbülələminin qarşısına çıxarıldılar. Allah (c.c.) ibadətlə məşğul olana: “Sən mənim əlimdə olana qadirsənmi? dedi. Günahkara da; “Get rəhmətimlə cənnətə gir” buyurdu. İbadət edən üçün də; “Bunu atəşə aparın.”

deyə əmr etdi. Bu hədisi rəvayət edən Əbu Hüreyrə (r.a) dedi ki; “(Bu adam Allahın qəzəbinə toxunan bir söz işlətdi) bu dünyası da xarab oldu axirəti də.” (Əbu Davud, Ədəb, 51, 4901)

Bu hədis etdiyimiz əmələ arxayın olmamağımıza canlı bir misaldır. Edilən hər hansı bir xeyirli əmələ görə necə bir nəticə ilə qarşılaşacağını heç kim bilmir. Buna görə də günah içində olan insan haqqında da tələsik qərar verməməliyik. Onların da xeyirli bir sonluqla bəxtiyarlar cərgəsində ola biləcəyini unutmamalıyıq. Bu hədisdən belə bir hökm çıxarmaq olmaz ki, demək ibadət edib-etməməyin heç bir fərqi yoxdur. Nəticədə Allah bağışlayandır. Əslində, burada ibadət edən şəxs Allah (c.c.) rəhmətinə deyil, öz ibadətinə arxayın olmuşdu. Rəsulullah (s.ə.s) başqa bir hədisində belə buyurur; “Özündən

“Özündən başqa ilah olmayan zata and olsun ki, biriniz cənnət əhlinin əməllərini işləyə işləyə, cənnətlə arasında bir zirəliq (qulac) məsafə qalar, qədər qalib gələr, cəhənnəm əhlinin əməlini işləyər və cəhənnəmə gedər. Biriniz də cəhənnəm əhlinin əməlini işləyə işləyə, cəhənnəmlə arasında bir zira məsafə qalar, qədər qalib gələr və cənnət əhlinin əməlini işləyər və cənnətə gedər.”

başqa ilah olmayan zata and olsun ki, biriniz cənnət əhlinin əməllərini işləyə işləyə, cənnətlə arasında bir ziralıq (qulac) məsafə qalar, qədər qalib gələr, cəhənnəm əhlinin əməlini işləyər və cəhənnəmə gedər. Biriniz də cəhənnəm əhlinin əməlini işləyə işləyə, cəhənnəmlə arasında bir zira məsafə qalar, qədər qalib gələr və cənnət əhlinin əməlini işləyər və cənnətə gedər.” (Buxari, Qədər, 1; Müslüm, Qədər, 1)

Buna görə də dinimizdə əməllərə arxayın olmamaq, ölənə qədər, Allahın (c.c) rəhmətindən ümid kəsməmək, qəzəbindən də qorxaraq yaşamaq şərtidir. Yəni qorxu və ümid arasında olmaq lazımdır. Alimlər qətiyyənlə “cənnətliyəm” və yaxud “cəhənnəmliyəm”, deməyin və başqası haqqında da belə bir hökm verməyin böyük günah olduğunu xəbər vermişlər.

Rəsulullah (s.ə.s) Xeybər müharibəsində qəhrəmanlıqla savaşıyan Kuzman adında səhabənin cəhənnəmlik olacağını bildirmişdi. Onu təqib edən səhabələr Kuzma-

nın qəhrəmanlıqla döyüşdüyünü və yaralandığını gördülər. Ağrılara dözə bilməyən Kuzmanın qılıncını sinəsinə soxaraq özünə intihar etdiyini gördülər. Bunu Rəsulullah (s.ə.s) xəbər verdilər. Bu hadisədən sonra Rəsulullah (s.ə.s) belə dedi; “ İnsanlar arasında bir sinif insan var ki, görünüşdə cənnət əhlinə yaraşan işlər görürlər. Halbuki onlar cəhənnəmlikdir. Yenə insanlardan bir qismi də var ki, görünüşdə cəhənnəm əhlinə yaraşan pis işlər görürlər. Halbuki onlar cənnətlikdirlər. (Buxari, hədis № 1609)

Son zamanlarda görürsən ki, müsəlmanlar bir-birləri haqqında kafirliklə və ya müşrikliklə hökm verirlər. Hətta bu məsələni imanın şərti kimi görürlər. Yəni kafir olduğunu təsdiq etməsən özü kafir olacaqsan. Bu müsəlmanları parçalamaq, kafir və müşrik dediyi insanın malını-mülkünü, namusunu özünə halal saymaq deməkdir ki, nəticəsi acı və xüsrandır.

Allah (c.c.) vətənimizi və millətimizi belə bir fitnədən qorusun! Amin!

Saatlı rayonu Qarayev kənd Dini İcmasının sədri Cəlalov İsmayıl: Quran müəllimləri gülərliz olmalıdır!

İrfan: *Nə zamandan bəri Quran təlimi ilə məşğulsunuz?*

İsmayıl Cəlalov: 1997-ci ilin may ayından etibarən bu şərəfli xidməti edirəm.

İrfan: *Uşaqların yay tətildə Quran kurslarına yönəldilməsi nə qədər əhəmiyyətli?*

İsmayıl Cəlalov: İlk növbədə qeyd edirəm ki, bu məsələdə valideynlərin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Uşaqları Quran təliminə istiqamətləndirmək üçün ilk növbədə Quranı onlara sevdirmək lazımdır. Bu məsələdə əsas iş valideynlərə düşür.

İrfan: *Quran müəllimləri necə olmalıdır?*

İsmayıl Cəlalov: Quranı uşaqlara öyrədəcək olan kəs yaşayan Quran olmağa çalışmalıdır. Unutmamaq lazımdır ki, uşaqlar daha çox davranışlardan təsirlənirlər. Ona görə Quran müəllimləri hər halları ilə nümunə olmağa çalışmalıdırlar, sözdən çox davranışla tərbiyə metodundan istifadə olunmalıdır. Müəllimlər gülərliz olmalı, hər cür kobud rəftardan uzaq durmalıdırlar.

İrfan: *Quran öyrənən uşaqqla Qurandan xəbərsiz uşaq arasında nə kimi fərq var?*

İsmayıl Cəlalov: Şükürlər olsun ki, dinimiz İslamdır. İnsanın maddi və mənəvi tərəfləri var. Hər nə qədər tərbiyə olunsada bu xüsusda mənəvi dəstək olmazsa, yarım qalar. Ona görə ilahi kitabımızı dinimizin gözəlliklərini uşaq yaşlarından öyrənənlər cəmiyyət üçün faydalı fərd olaraq yetişirlər. Çalışaq ki, övladlarımız dininə, vətəninə, bayrağına və dövlətinə sevgi ilə böyüsun.

BİR AYƏ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Ey iman gətirənlər! Oruc tutmaq sizdən əvvəlki ümmətlərə vacib edildiyi kimi, sizə də vacib edildi ki, (bunun vasitəsilə) siz pis əməllərdən çəkinəsiniz!”. (Bəqərə surəsi, 183)

Bəqərə surəsinin 183-187-ci ayələri birbaşa oruc və Ramazan ayı ilə əlaqəlidir. **“Ey iman edənlər!”** deyə başlayan bu ayə **“iman”** etdiyini dil ilə iqrar edən hər kəsi isbata dəvət edir.

Orucun ərəb dilindəki qarşılığı “savn”dır. “Sükunət, hərəkətsizlik, tutmaq, əl çəkmə” mənalarına gələn “savn” kəlməsinin dindəki mənası budur: “Allah rızası üçün hər il ay təqviminin 9-cu ayı olan Ramazanda fasiləsiz olaraq hər gün dan yeri ağarandan (sahurdan), gün batana qədər olan vaxt ərzində yemək, içmək və cinsi münasibətdən uzaq durmaq”.

Orucu fərz qılan ilk ayə Mədinədə, təxminən hicrətin ikinci ilində enmişdir. Bu ayə İslam hökmlərinin zamanlar və zəminlər üstü olduğuna diqqət çəkir və bütün səmavi şəriətlərin ortaq nöqtələrindən birinin də oruc olduğunu bildirir. Oruc Allahın insanlara açdığı ilahi bir kreditdir. Bu əmrin səbəbi isə üç maddədə toplana bilər:

1. Allahın insanlığa bir rəhbər və işıq olaraq göndərdiyi Quran mesajının doğumunu qeyd etmək. Quranın şəhadətinə görə bu mesaj ilk dəfə Məkkədə, hicrətdən təxminən 13 il əvvəl Ramazan ayında endirilməyə başlamışdır. Ramazan Quranı gətirdiyi üçün qeyd edilməyə layiq bir aydır, yəni Quran ayıdır. Buna görə də oruc Quranı göndərən Allaha qulun təşəkkürüdür. Oruc tutan hər mömin əslində Quranın doğum gününü qeyd edir.

2. Qurana layiq ola bilmək üçün nəfs tərbiyəsi və ruh təzkiyəsini təmin etmək. Oruc bədən ac buraxılmasından çox, ruhun qidasıdır. Ruhu bədənindən zəif olanların ruhuna maddi ləzzətlər və bəşəri arzular hökm edir. Oruc sevgi və nifrətin, iman və inkarın, rədd və qəbulun mərkəzi olan ürəyə doğru edilən məcburi bir səyahətdir. Bu səfərdə insanın ən böyük qazancı özünü tanımaqdır. “Orucun vasitəsilə siz pis əməllərdən çəkinəsiniz!” cümləsinin arxasındakı məna da budur. Bunun açıqlı belədir: oruc insandakı məsuliyyət hissini artırır, insanı Rəbbinə, özünə, insanlara, təbiətə və əşyaya qarşı daha məsuliyyətli davranmağa sövq edir.

3. Zəngin-kasıb demədən hər insana aclıq və susuzluğu daddıraraq cəmiyyətdəki ac və susuzların dərdlərinə bütün müsəlmanları ortaq etmək və onlara bu həqiqəti yaşadaraq dərk etmələrini təmin etmək. Bu, orucun sosial səbəbidir.

Oruc tutan hər mömin bəşəriyyətlə həmyaşd olan bir kavrana daxil olur. Oruc tutmaqla hər bir mömin “insanqla həmyaşd olan iman ailəsi”nə mənsub olduğunu elan edir.

Ramazana hörmət Qurana hörmətdir, Qurana hörmət Allaha hörmətdir. Quranın doğum ayı olan Ramazana hörmətin ölçüsü isə onu oruc tutaraq keçirməkdir.

BİR HƏDİS

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، إِيمَانًا
وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

Əbu Hüreyrə (r.a)-dan rəvayət olunduğuna görə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: **“Kim inanaraq və yalnız Allahın rızasını ümid edərək Ramazan ayında oruc tutarsa, onun keçmiş günahları bağışlanar.”** (Buxari, İman, 27; Müslim, Müsafirin, 25; Tirmizi, Savm, 1.)

Ramazan ayı deyincə, bir ay ərzində Allahın rəhmət və məğfirətinin bəşər övladına digər aylardan daha çox təcəlli etməsi ağla gəlməkdədir. İnsanın bu gözəl təcəllilərdən istifadə edə bilməsi üçün Allahın bu aya məxsus olaraq qoyduğu tələbləri yerinə yetirməsi lazımdır. Oruc bu tələblərin başında gələn ən önəmli amildir. Oruc Ramazan ayının şüarı və bu ayın əsas məqsədidir. Ona görə də, orucsuz Ramazan insan üçün heç bir mənə kəsb edə bilməz. Orucun oruc olması üçün müəyyən əsaslar vardır ki, Allah Rəsulu (s.ə.s) hədisi-şərifində buna diqqət çəkmişdir.

Əməl və ibadətlərin məqbul olması üçün iki önəmli şərt vardır. Birinci şərt Allaha iman, ikinci şərt isə ixlas və səmimiyyətdir. Yəni bir işi, mükafatını yalnız Allahdan ümid edərək Allah rızası üçün görmək, riya və göstərişdən uzaq durmaqdır. Bu iki şərt hədisi-şərifdə **iman** və **ihtisab** kəlmələri ilə ifadə edilmişdir. İnsan inanmadan oruc tuta bilərmi? –kimi bir sual ağla gələ bilər. Həqiqətdə inanmayıb inanmış kimi görünən və müəyyən səbəblərlə gözəl işlər görən insanların olması mümkündür. Bu kimsələrin etdikləri əməllərin onlara hər hansı mənəvi bir qazanc gətirməyəcəyi məlumdur. Digər tərəfdən də insan bir şeyin haq və doğru olduğuna inanar və yerinə yetirər. Fəqət onun etdikləri ixlas və səmimiyyətdən uzaq, riya, göstəriş, qorxu v.s. kimi səbəblərlə olar. Bu davranışlar ibadət və xeyirxahlıq kimi görünərsə də, bu, əməl sahibini Allahın qoyduğu əsas hədəfə çatdıra bilməz. Yəni bu şəkildə bir əməl də Allah tərəfindən məqbul sayılmır. Rəsulullah (s.ə.s) hədisi-şərifdə əməllərin bu tərəfinə diqqət çəkərək Ramazan orucunun mənəvi zənginliyinə, fəzilətinə, faydasına qəlbən inanaraq və qarşılığını sadəcə Allahdan gözləyərək ixlas və səmimiyyətlə tutan kimsələrin orucun mükafatını qazanacağını müjdələmişdir. Bu mükafat da, insanın keçmiş günahlarının bağışlanmasıdır. Alimlər “keçmiş günahlar” ifadəsindən qəsd olunan mənəvinin kiçik günahlar olduğunu söyləmişdirlər.

Nəticə olaraq oruc ibadətinin fərz olmasında əsas məqsəd insanı tərbiyə etmək, onun əxlaqını gözəlləşdirmək və Allahın rızasına çatdırmaqdır. Şüursuz bir şəkildə adət olaraq yerinə yetirilən, insanların qınağına məruz qalmamaq, müalicə məqsədi ilə və sağlamlıqdır deyərək oruc tutmaq insana heç bir müsbət dəyər qazandırmaz. Çünki əməllər niyyətlərə görə dəyər qazanar.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR İMAM RƏBBANİ (q.s)

-2-

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:
“Fəzilət Rəsulullah ﷺ-in şərafli Sünnəsinə tabe olmağa, məziyyət də Onun gətirdiyi şəriəti yaşamağa bağlıdır. Məsələn, Sünnəyə tabe olmaq niyyətilə günorta yatmaq Sünnəyə müxalif (formada ifa edilən) bir çox nafilə ibadətdən daha fəzilətlidir... Allahın əmrinə tabe olaraq verilən zəkatın bir quruşu öz arzusu istiqamətində (nəfsani istəklərlə qarışıq) xərclənən dağlar qədər qızıldan daha qiymətlidir.”¹

[Möminin vəzifəsi Allahın əmrlərini sırf Allah əmr etdiyi üçün və Rəsulullahın tətbiq etdiyi formada yerinə yetirməkdir. Bu məsələdə -xoş niyyətlə də olsa- şəxsi rəyinə əsasən hərəkət edib Sünnənin xaricinə çıxmaq insanı səhv yollara salar. Buna görə də hansı saleh əməlin nə vaxt, necə, hansı formada və nə şəkildə tətbiq ediləcəyini Sünnədən öyrənmək lazımdır.

Həqiqi dindarlıq və təqva Rəsulullahın təlimatlarını eynən Onun buyurduğu şəkildə yerinə yetirməkdir. Eynilə bir dərmanın dozasına riayətdə olduğu kimi insan üçün ən böyük fayda Rəsulullahın təlimatına tam təslimiyyətdə gizlidir.

Necə ki, hədisi-şərifdə belə buyurulur:
“Sünnəyə uyğun olan az əməl bidət olan çox əməldən xeyirlidir. Kim mənim (Sünnəmlə) əməl edərsə, məndəndir, kim Sünnəmdən üz çevirərsə, məndən deyil.” (Əbdürrəzzaq, Müsənnəf, XI, 291)

Qeyd edəcəyimiz hadisə bu həqiqəti necə də gözəl izah edir:

Tabiun nəslinin böyük alimlərindən Səid bin Müseyyab (rəh.a) ikindidən sonra əlavə iki rükət namaz qılan bir adam gördü. (Kərahət vaxtı nafilə namaz qılan bu adamın əməlini bəyənmədi.) Namaz qılan həmin şəxs ona:

“- Ey ustad! Allah-Təala namaz qıldığımı üçün mənə əzab edərmi?!”,- deyərək etdiyi səhv əməli müdafiə etməyə çalışdı.

Səid bin Müseyyab həzrətləri də:

“- Xeyr! Allah sənə namaz qıldığını üçün deyil, lakin Süneyi-Səniyyəyə müxalif davrandığını üçün əzab edər!”,- buyurdu. (Darimi, Müqəddimə, 39/442)

Bu haqda **Fudayl bin İyaz həzrətləri** də belə buyurmuşdur:

“Əgər bir əməl ixlasla işlənər, amma doğru olmazsa qəbul edilməz. Doğru olar, ancaq ixlaslı olmazsa, yenə qəbul edilməz.

Ta ki, həm ixlaslı, həm də doğru olana qədər. İxlas onun Allah üçün edilməsi, doğru olması da Sünnəyə uyğun olmasıdır”.

Bu səbəbdən əməllərimizin Haqq-Təalanın rızasına uyğun olmasını istəyiriksə, həm qəlbimizdəki niyyətin xalis olmasına, həm də o əməli Sünnədəki tərifinə uyğun formada ifa etməyə səy göstərməliyik.

Məsələn, Həzrət Peyğəmbər ﷺ fərz namazlardan sonra 33 dəfə “**sübhanallah**”, 33 dəfə “**əl-həmdulilləh**” və 33 dəfə “**Allahu əkbər**” deməyi tövsiyə etmişdir. Biz daha çox savab qazanmaq üçün bunu 34-ə yüksəldə bilmərik. Belə bir hərəkət “təqva” təzahürü deyil. Əksinə, öz fikrimizi Allah Rəsulunun tövsiyəsinin önünə qoymaq kimi böyük bir cürətdir. Halbuki ayyəi-kərimədə belə buyrulur:

“...**Allah və Rəsulunun önünə keçməyin!**” (əl-Hucurat, 1). Yəni bir məsələdə Allah və Rəsulunun açıq təlimatı olduğu halda öz görüş və fikirlərini -haşa- Kitab və Sünnədən daha doğru görmək qəflət və zəlalətin ən dəhşətlisidir.

Necə ki, bir nəfər **İmam Malik həzrətlərindən**:

“- Ehrama harda girim (niyyət edim)?”² deyər soruşdu. İmam Malik həzrətləri Sünnəyə uyğun olan yeri, yəni Rəsulullah ﷺ -in ehrama girdiyi Zülxuleyfə bölgəsini tövsiyə etdi. Ancaq o adam:

“- Mən Məscidi-Nəbəvidən ehrama girmək istəyirəm”, -dedikdə İmam Malik həzrətləri ona bunu qadağan etdi. Həmin adam yenə:

“- Ehrama qəbri-şərifin yanından, məsciddən girmək istəyirəm”,- deyər israr etdi. İmam Malik həzrətləri:

“- Elə edəcəyin təqdirdə sən fitnəyə düşməndən qorxuram”,- dedi. Həmin şəxs təəccüblə:

“- Ey İmam! Bunun nəyi fitnədir? Mən məsafəni daha da uzadıram”,- dedikdə İmam Malik həzrətləri bu hikmətli cavabı verdi:

“- Rəsulullah ﷺ -in nöqsan saxladığı bir fəzilətə nail olduğunu düşünməyindən daha böyük fitnə olarmı? Allah-Təala; “... **Onun əmrinə qarşı çıxanlar başlarına gələcək bir bəladan, yaxud düçar olacaqları şiddətli bir əzabdan həzər etsinlər!**”³ buyurdu.” (Şatibi *Etisam*, I, 97)

Gördüyümüz kimi həтта saleh əməllərdə belə həddi aşmamaq lazımdır. Ruhi cəzbə ilə həddi aşmaq “dindarlıq və təqva” zənn edilməməlidir. Necə ki, Həzrət Peyğəmbər ﷺ belə bir istəklə ilin hər gününü orucly keçirmək istəyən bir səhabəsinə bunu qadağan etmiş, səhabənin israrı üzərinə də ona ən çox Həzrət Davudun orucunu, yəni bir gün tutub, bir gün tutmamağı tövsiyə etmişdir. Boş yerə deyil ki, həmin səhabə qocaldığı zaman bu vəzifələri yerinə yetirməkdə çətinlik çəkdiyi üçün vaxtilə Allah Rəsulunun ona təklif etdiyi rüxsətlərə əməl etmədiyi üçün peşmanlığını dilə gətirmişdir.⁴

Bu nöqtəyi-nəzərdən həqiqi dindarlıq və təqva Rəsulullahın təlimatlarını eynən Onun buyurduğu şəkildə yerinə yetirməkdir. Eynilə bir dərmanın dozasına

riayətdə olduğu kimi insan üçün ən böyük fayda Rəsulullahın təlimatına tam təslimiyyətdə gizlidir.

Möminin öz fikir və düşüncəsiylə saleh əməllərdə həddi aşması yanlış olduğu kimi bunun əksinə, həmin əməllərdə qısaltmağa təşəbbüs etməsi də eləcə səhvdir. Yəni 33 təsbeh tövsiyəsi olduğu halda “Mənə 32 də bəsdir” deyə bilmərik. Bu xüsusda Yunus عليه السلام-ın başına gələnləri unutmamaq lazımdır:

Yunus عليه السلام ilahi təlimata görə qırx gün təbliğ fəaliyyəti ilə məşğul olmalı idi. Lakin otuz yeddinci günün sonunda hələ imana gəlməyən qövmünə qəzəblənərək təbliği tərk etdi. Halbuki Allahın verdiyi möhlətin dolmasına hələ üç gün qalmışdı. Lakin Yunus عليه السلام ümitsizliyə qapılıb oradan ayrıldı. Mindiyi bir gəmidə yaşanan bəzi hadisələrdən sonra səhvini başa düşdü, lakin gəmidən suya atıldı. Səhvi ucbatından peşmanlıq çəkərkən və özünü qınayarkən bir balıq tərəfindən uduldu. Yunus عليه السلام balığın qarınında tövbə-istiğfar etdi, zikir ilə məşğul oldu. Ayeyi-kərimələrdə bu hal belə bəyan edilməkdədir:

“...Amma sonra qaranlıqlar içində (balığın qarınında): “(Pərvərdigara!) Səndən başqa heç bir tanrı yoxdur. Sən pak-san, müqəddəssən! Mən isə, həqiqətən, zalımlardan olmuşam (əmrinə qarşı çı-

Məqbul bir qulluq əmr ediləni -nə bir az əskik, nə bir az artıq- əmr edildiyi kimi dostdoğru edə bilməyə bağlıdır.

Çünki saleh əməllərdən məqsəd o əməllərin özü deyil, həmin əməllər vəsiləsiylə Allah və Rəsuluna ifa ediləcək olan təslimiyyət, məhəbbət və bağlılıqdır. Bunun üçündür ki, Haqq-Təala Rəsuluna tam bir təslimiyyətlə itaət etməmizi əmr edir.

xaraq özümə zülm eləmişəm)”, -deyib dua etmişdi.” (əl-Ənbiya, 87)

“Əgər o, (Allahı) çox təqdis edənlərdən (namaz qılanlardan) olmasaydı, Yəqin ki, balığın qarınında qiyamət gününə qədər qalardı.” (əs-Saffat, 143-144)

Deməli, Allahın əmrlərinə tam bir səbirlə itaət etmək şərtidir. Necə ki, Allah-Təala yenə Yunus عليه السلام-dan misal verərək belə xəbərdarlıq etməkdədir:

“(Ya Rəsulum!) Sən öz Rəbbinin hökmünə səbr et və balıq sahibi (Yunis peyğəmbər) kimi olma (risaləti təbliğ etməyi yerə qoyma). O zaman o, (balığın qarınında) qəm-kədər içində boğularaq (Rəbbinə) dua etmişdi. Əgər Rəbbindən ona bir mərhəmət (nemət) yetişməsəydi, o, məzəmmət olunaraq quru yerə (səhraya) atılacaqdı.” (əl-Qələm, 48-49)

Göründüyü kimi məqbul bir qulluq əmr ediləni -nə bir az əskik, nə bir az artıq- əmr edildiyi kimi dostdoğru edə bilməyə bağlıdır. Çünki saleh əməllərdən məqsəd o əməllərin özü deyil, həmin əməllər vəsiləsiylə Allah və Rəsuluna ifa ediləcək olan təslimiyyət, məhəbbət və bağlılıqdır. Bunun üçündür ki, Haqq-Təala Rəsuluna tam bir təslimiyyətlə itaət etməmizi əmr edir. Ayeyi-kərimədə buyrulur:

“Ey iman gətirənlər! Peyğəmbər sizi, sizləri dirildəcək bir şeyə (imana, haqqa) dəvət etdiyi zaman Allahın və Onun Peyğəmbərinin dəvətini qəbul edin.” (əl-Ənfal, 24)

Həzrət Əli عليه السلام-ın bu sözləri onun könlündəki Peyğəmbərə bağlılıq üfününün ülviliyini necə də gözəl ifadə etməkdədir:

“Siz Həzrət Məhəmməd Mustafa ﷺ-in Sünnəsindən daha fəzilətli və daha gözəl başqa heç bir şeyə tabe ola bilməz, ardınca getmək üçün ondan daha yaxşı heç nə tapa bilməzsiz”⁵

“Biz Rəsulullah ﷺ-in ayağa qalxdığını gördük, biz də qalxdıq, oturduğunu gördük, biz də oturduq.”⁶

Əshabi-kiram Allah Rəsulunun əmr-

lərindəki hikməti bilsələr də, bilməsələr də Ona bütünlüklə təslim olub itaət edən Peyğəmbər aşıqları idilər. Onlardan biri olan **Abdullah bin Ömər** ﷺ Həzrət Peyğəmbərin bir bulaqdan su içdiyini görmüş, buna görə də zaman-zaman həmin bulağa gedərək oradan su içmişdi. Rəsulullahın bir ağacın altında kölgələndiyini görmüş, o da həmin ağacın altında kölgələnmişdi. Həmçinin mübarək kürəyini bir qayaya söykəyərək bir az oturduğunu görmüş, o da bəzən həmin yerə gedərək kürəyini bir müddət o qayaya söykəyərək oturmuş, bu kimi hərəkətlərinin hikmətini ifadə edərcəsinə:

“Biz Həzrət Muhəmməd ﷺ -i nə isə edərkən görmüşüksə, eynilə Onun kimi edirik”.⁷ buyurmuşdur.

Biz də öz növbəmizdə əshabi-kiramdan nümunə götürərək, yaşadığımız zamanda insanların ən çox düşdüyü səhvlərdən biri olan “sünnələri əhəmiyyətsiz görmək” xəstəliyindən şiddətlə çəkinməliyik.

Çünki Allah-Təala Peyğəmbərimiz haqqında:

“(Şübhəsiz Sən) dostdoğru bir istiqamət üzərindəsən”. (Yasin, 4) buyurur. Bu səbəbdən bizim üçün də ən doğru istiqamət sahibindən heç bir zaman ayrılmayan bir kölgə kimi Allah Rəsulunun nurlu izi ilə getmək və var gücümüzlə Ona bənzəməyə cəhd göstərməkdir.

Allah Rəsuluna tam bir sədaqət və təslimiyyətlə itaət edən **Həzrət Osman** ﷺ-in bu halı necə də möhtəşəmdir:

Allah Rəsulu ﷺ məkkəli müşriklərlə imzalanan Hüdeybiyyə Anlaşmasından əvvəl Həzrət Osmanı Məkkəyə elçi göndərmişdi. Həzrət Osman ﷺ möminlərin niyyətlərinin ümrə edib geri qayıtmaq olduğunu izah etsə də müşriklər buna icazə vermədilər. Üstəlik onu nəzarətə götürərək:

“- İstəyirsənsə, təkəcə sən Kəbəni təvaf

edə bilərsən!..”,- dedilər.

Bütün müsəlmanlar təvaf həsrətiylə yanır, Kəbəni görmək üçün həsrətdən tutuşurdular. Hətta bəziləri Həzrət Osmanın Kəbəni təvaf edəcəyini düşünüb ona qibtə edirdilər. Lakin özünü Allah və Rəsuluna həsr etmiş olan o mübarək səhabə möhtəşəm bir sədaqət dərəsi verərək belə dedi:

“- Həzrət Peyğəmbər Kəbəni təvaf etmədikcə mən də edə bilmərəm! Mən Beytullahı ancaq Onun arxasında ziyarət edəyəm. Allah Rəsulunun qəbul edilmədiyi bir yerdə mən də yoxam...” (Əhməd, IV, 324)

Yəni Həzrət Osman ﷺ könüllü Kəbə həsrətiylə qovrulmasına baxmayaraq Allah Rəsuluna olan qəlbi bağlılığı səbəbiylə Kəbəni təvaf etməkdən özünü məhrum etdi. Bir ibadət xüsusunda da olsa Allah Rəsulunun önünə keçməkdən həya etdi. Çünki o qiymətli səhabənin Allah Rəsuluna olan sədaqət, təslimiyyət və məhəbbəti bunu tələb edirdi. “İnsan sev-

diyiylə bərabərdir.” (Buxari, Ədəb, 96) hədisi-şərifini bu qədər yüksək səviyyədə anlayıb yaşayırdı. Məhz həqiqi məhəbbət də iki qəlb arasındakı bir cərəyan xəttidir. Fərqli bədənlərdə, eyni qəlblə yaşamaq və eyni könül həssaslığını paylaşa bilməkdir.

Digər tərəfdən Hüdeybiyyədə gözləyən möminlərə Həzrət Osmanın şəhid edildiyi şayiəsi çatdıqda Allah Rəsulu ﷺ də onun bu sədaqətinə daha möhtəşəm bir sədaqətlə cavab verərək, lazım gələrsə, müşriklərlə döyüşmək üçün səhabələrindən beyət aldı. Sonra bir əlini digər əlinin üzərinə qoyub: *“Allahım, bu beyət də Osman üçündür. Şübhəsiz ki, o, Sənin və Rəsulunun xidmətindədir”*,⁸ buyuraraq ona olan etimad və məhəbbətini izhar etdi. Elə bu zaman müşriklər razılığa gəlmək üçün elçi göndərdilər. Ardınca da Həzrət Osman ﷺ sağ-salamat geri qayıtdı.

Demək ki, Allahın rızasını və Rəsulunun məhəbbətini cəlb edən amil bəndənin qəlbindəki sədaqət, məhəbbət, təslimiyyət və itaətidir. Bu xüsuslardakı nöqsanlığın açacağı boşluğu heç nə doldura bilməz. Bu səbəblə Allah və Rəsulunun əmrlərinə riayət xüsusunda çox diqqətli olmaq lazımdır. Hal və şərtlərin tələb etdiyi

şəkildə daha mühüm olan bir işi mühüm olana tərcih edərək fərasət və bəsirətlə addım atmaq lazımdır. Bu xüsusda **Allah Rəsulunun** əshabi-kiramdan **Abdullah bin Rəvaha**ya etdiyi bu xəbərdarlıq necə də mənalıdır:

Rəsulullah ﷺ Abdullah bin Rəvahanı ﷺ hərbi bir bölüklə bir yerə göndərmişdi. O gün cümə idi. Digərləri (Rəsulullahın əmr etdiyi kimi) səbh tezdən yola çıxdılar, o isə yubandı. Öz-özünə:

“Allah Rəsulu ﷺ ilə birlikdə namazımı qıldıqdan sonra yoldaşlarıma çataram”,- dedi. Allah Rəsulu namaz qılarkən onu gördü və:

“- *Sən nə üçün yoldaşlarınla tezdən çıxmadın?*”,- deyə soruşdu. Abdullah bin Rəvaha ﷺ:

“- Səninlə namaz qılıb, sonra onlara çatmaq istədim”,- dedikdə Allah Rəsulu ﷺ ona belə xəbərdarlıq etdi:

“- *Yer üzündəkilərin tamamını infaq etsən, onların erkəndən çıxaraq qazandıqları fəziləti əldə edə bilməzsən!*”. (Tirmizi, Cümə, 28/527; Əhməd, I, 256; Beyhəqi, III, 187)

O Abdullah bin Rəvaha ki, Aqabə beyətlərində iştirak etmiş, Mutə döyüşündə Allah Rəsulundan şəhid olacağına dair müjdə alaraq böyük həvəs və coşqu ilə cəbhəyə getmiş, malını beytülmalə, canını da Allaha təqdim edərək Cənnəti-Əlaya uçan nəcib bir səhabədir. Məhz həmin səhabə Rəsulullahla bir az daha artıq bərabər ola bilmək kimi yaxşı niyyətlə də olsa, Peyğəmbər əmrinə itaətə gecikdiyi üçün Rəsulullahın könlünü hüznəndirmiş və bu xəbərdarlığa müxatəb olmuşdur.

Bu səbəblə Allah və Rəsulunun əmrləri -hikməti bilinsə də, bilinməsə də- əmr edildiyi kimi və gecikdirilmədən yerinə yetirilməlidir. Həzrət Peyğəmbərin hansısa məsələ ilə bağlı açıq bir əmri varkən özbaşına -xoş niyyətlə də olsa- başqa bir qərar almaq çox ciddi itkilərə səbəb

ola bilər.

Əmrə itaəti unutturan aşırı həyəcanların və ya əmrə itaətdən uzaqlaşdıracaq dərəcədə aşırı ədəblərin də bir növ üsyan kimi sayılacağı unudulmamalıdır. İnsan öz zənniylə hərəkət etdiyi təqdirdə bəzən doğru addım atdığını düşünərək bu cür xətalara sürüklənə bilər. Bu səbəblə də heç vaxt Allah və Rəsulunun önünə keçməmək, yəni Quran və Sünnənin açıq-aşkar hökmləri varkən **“məna görə”** deməmək lazımdır.]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“Təhəccüd namazını çox qiymətli tut! Şəfaət məqamı olan Məqami-Mahmuddan pay almaq istəyənlər təhəccüd namazını əsla qaçırmassınlar!”

[Ayeyi-kərimədə buyurulur:

“Gecənin bir vaxtı durub ancaq sənə xas olan əlavə (təhəccüd) namazı qıl. Ola bilsin ki, Rəbbin səni (qiyamət günü hamı tərəfindən) bəyənilib təriflənən bir məqama (axirətdə ən böyük şəfaət məqamına) göndərsin!” (əl-İsra, 79)

Təhəccüd namazı Həzrət Rəsulullah ﷺ -ə fərz qılınmışdı. Bizim üçün çox əhəmiyyətli bir sünnədir. Allah-Təala Həbibinə təhəccüdü əmr edərək səhər vaxtlarını Quran və zikrlə əhya etməsi müqabilində Onu **Məqami-Mahmud** / tərifləyiq ülvə məqam ilə müjdələmişdir.

Məqami-Mahmud gəlib-keçmiş bütün insanların qiblə edəcəkləri, məhşər əhlinə şəfaət məqamıdır.¹⁰

Allah Rəsulu ﷺ təhəccüdə xüsusi bir əhəmiyyət vermişdir. İstər səfərdə, istərsə də evdə olduqda ona əsla səhlənkər yanaşmamış, çox sevdiyi səhabələrini də bu ibadətə təşviq etmişdir.

Necə ki, bir hədisi-şərifində belə buyurmuşdur:

“Ümmətimin ən şərafliləri, həməleyi-Qurana (yəni Qurana xidmət edən hafizlər) və davamlı olaraq gecə ibadətində qalxanlardır.”

(Münəvi, I, 522)

Həmçinin Allah Rəsulu ﷺ bir dəfə Abdullah bin **Amr bin Asa** belə tövsiyə etmişdi:

“- Ey Abdullah, filankəs kimi olma! Çünki o, gecə ibadətində davam etdiyi halda artıq gecələr qalxmaz oldu”. (Buxari, Təhəccüd, 19)

Amr bin Abəsə ﷺ da belə nəql edir:

“- Ey Allahın Rəsulu, vaxtlar içində Allaha yaxınlıq baxımından digərlərinə görə daha fəzilətli ola bir vaxt varmı?”,- deyə soruşdum. Belə cavab verdi:

“- Bəli, Rəbbin qula ən yaxın olduğu vaxt gecənin son qisminin ortasıdır. Əgər o saatda Allahı zikr edənlərdən olmağa gücün çatarsa, bunu et! Çünki (o saatda) namaz məşhuddur (mələklər o əsnada hazır olar)”,- buyurdu. (Nəsai, Məvaqitüs-Salət, 35)

Haqq dostlarından **Bəyazid Bistami** həzrətləri kiçik yaşda Qurani-Kərim oxumağa başlamışdı. **“Ey (libasına) örtünüb bürünən (əbasına bürünüb yatan Peyğəmbər)! Gecəni – az bir hissəsi istisna olmaqla – qalxıb namaz qıl!”**¹¹ ayeyi-kəriməsinə çatanda atasından:

“- Atacan, Allah-Təala burada kimə

Allahın rızasını və Rəsulunun məhəbbətini cəlb edən əmil bəndənin qəlbindəki sədaqət, məhəbbət, təslimiyyət və itaətidir. Bu xüsuslardakı nöqsanlığın açacağı boşluğu heç nə doldura bilməz. Bu səbəblə Allah və Rəsulunun əmrlərinə riayət xüsusunda çox diqqətli olmaq lazımdır. Hal və şərtlərin tələb etdiyi şəkildə daha mühüm olan bir işi mühüm olana tərcih edərək fərsət və bəsirətlə addım atmaq lazımdır.

xitab edir?”,- deyə soruşdu. Atası da:

“- Övladım, Allah-Təala burada Rəsulullah ﷺ-i qəsd edir. Rəbbimiz daha sonra Taha surəsində bu hökmü yüngülləşdirdi”,- dedi. Bəyazid oxumağa davam etdi və:

“(Ya Peyğəmbər!) Həqiqətən, Rəbbin bilir ki, sən (yatağından) qalxıb bəzən gecənin təqribən üçdə ikisini, bəzən yarısını, bəzən də üçdə birini namaz qılırsan. Səninlə birlikdə olanların da belə etdiyini Rəbbin bilir...”¹² ayeyi-kəri-məsinə gəldi. Bu zaman soruşdu:

“- Atacan, mən gecə ibadət üçün qalxan bir qrup insandan bəhs edildiyini eşidirəm”,- dedi. Atası:

“- Bəli, oğlum, onlar Rəsulullahın əsha-bıdır”,- dedi.

Bu zaman Bəyazid:

“- Atacan, Rəsulullah və əshabının etdi-yi bir əməli tərk etməkdə nə kimi xeyir ola bilər ki?”,- dedi.

O gündən sonra atası gecələrini ibadət-lə keçirməyə başladı.

Bir gecə Bəyazid həzrətləri yuxudan oyandı və:

“- Atacan, mənə də namazı təlim et ki, səninlə birlikdə namaz qılım”,- dedi.

Atası isə:

“Sən yat, oğlum, hələ balacasan!”,- dedi.

Bəyazid bu cavabı verdi:

“- Atacan, qiyamət günü insanlar əməl-lərini görmək üçün məzarlarından qalxıb qrup-qrup ilahi hüzurə gəldikləri zaman¹³ Rəbbim məndən:

“- Dünya həyatında nə əməl işlədin, ey quluğ?”,- deyə soruşanda mən də:

“- Ey Rəbbim, atama “Mənə namaz qılmağı öyrət, səninlə birlikdə namaz qı-lım”, -dedim, o isə mənə: “Yat, sən hələ ki-çiksən!”,- dedi”, -deyəcəyəm”.

Bu zaman atası:

“Xeyr, vallahi belə deməyini istəmi-rəm”,- dedi və oğluna namazı təlim etdi. Bundan sonra Bəyazid həzrətləri də kiçik

yaşında gecələr daim qalxar və təhəccüd namazı qılardı.¹⁴

Yenə **Bəyazid Bistami həzrətləri** belə buyurmuşdur:

“Gecələr gündüz kimi olmadan mənim üçün heç bir sirr fəth olunmadı”.

Mömin nə zaman səhər vaxtlarını Allah və Rəsulunun tövsiyələri istiqamətində qayəsinə uyğun olaraq dəyərləndirə bi-lərsə, gecəsi gündüzündən daha parlaq olar. Gecələrin feyz və ruhaniyyət dolu iqlimindən layiqincə istifadə edə bilmək üçün səhərlərin könül feyzini bütün günə yayıb gündüzlər də günahlardan uzaq olmaq lazımdır. Necə ki, **İbrahim bin Ədhəm həzrətləri** səhər vaxtında oyana bilmədiyindən şikayət edən bir nəfərə belə buyurmuşdur:

“Gündüzlər Haqqa üsyan etmə ki, gecələr O səni hüzuruna qaldırsın”.

Həsən Bəsri həzrətləri də:

“Gecə ibadətinə qalxmaq günahlar altında əzilən adama ağır gələr”,- deyərək, xəbərdarlıq etmişdir.

Deməli, gecə ibadətinə göstərilən rəğ-bət könüllərdəki ilahi eşqin şiddəti nis-bətindədir. Səhərləri ibadətlə əhya etmək qulun Rəbbinə duyduğu xalis məhəbbət və təzimin ən gözəl ifadəsidir. Bunun üçündür ki, səhərləri əhya etmək məşhur deyimlə “Hər kişinin deyil, hər kişinin ka-rıdır”.

Allah-Təala da səhər vaxtlarında şirin

Əmrə itaəti unutduran aşırı həyəcənların və ya əmrə itaətdən uzaqlaşdıracaq dərəcədə aşırı ədəblərin də bir növ üsyan kimi sayılacağı unudulmamalıdır. İnsan öz zənniylə hərəkət etdiyi təqdirdə bəzən doğru addım atdığını düşünərək bu cür xətalara sürüklənə bilər. Bu səbəblə də heç vaxt Allah və Rəsulunun önünə keçməmək, yəni Quran və Sünnənin açıq-aşkar hökmləri varkən “məna görə” deməmək lazımdır.

yuxularını bölərək ibadət edən bəxtiyar qulları haqqında belə buyurur:

“Həqiqətən, müttəqilər cənnətlərdə və çeşmələr başında olacaqlar; Rəbbinin onlara verdiyini alacaqlar. Çünki onlar bundan əvvəl yaxşı əməllər etmişdilər. Onlar gecələr (ibadətlə məşğul olub) az yatırdılar. Səhərlər isə (Allahdan) bağışlanmalarını diləyirdilər. Mallarında da dilənçinin və (abrına qısılib dilənməyən) yoxsulun haqqı (payı) var idi.” (əz-Zariyat, 15-19)

Mübarək Ramazani-Şərif gecələrindəki sahurilər da bir növ şəxsiyyətimizə “səhərləri əhya fəziləti”ni qazandırmaq üçün bir vəsilədir. Allah-Təalanın lütf et-

diyi illik təlim mahiyyətindədir.

Həmçinin Ramazani-Şərif Allahın ümməti-Muhammədə xüsusi bir lütfü olaraq 83 ilin fəzilətinə sahib Qədr gecəsinin olması ilə də misilsiz mənəvi qazanc mövsümüdür...

Biz də öz növbəmizdə **“Hər gördüyünü Xızır, hər gecəni Qədir bil!”** düsturu ilə səhərləri əhya fəzilətini Ramazani-Şəriflə birlikdə bütün ilə şamil edə biləriksə, o zaman ömrümüz feyz və ruhaniyyətlə dolu Ramazan iqliminə çevrilər.

Rəbbimiz günahlarımızdan təmizlənməmiş olaraq Ramazani-Şərifdən tərtəməmiş çıxma bilməyi nəşib etsin. Ramazani-Şərifin feyz və ruhaniyyət iqlimində bir həyat yaşayıb son nəfəsimizi də əbədi səadətə açılan bir bayram səhərinin hüzuru içində verə bilməyimizi lütf və kərəmi ilə ehsan buyursun.

Amin!..

1. Bax. İmam Rəbbani, *Məktubat*, I, 418, № 114.
2. Ehram qadağalarının başladığı miqat məhəllinə çatmadan da ehram geyinmək olar. Lakin bu, ehrama girmək deyil. Ehrama girmək miqat məhəllindən əvvəl və ya miqat məhəllində ehram örtüyünə bürünüb “ehrama niyyət etmək”dir. Ehram qadağaları da bu niyyətdən sonra başlayır. Bu hadisədə “ehrama girmək” ifadəsi ilə qəsd edilən: ehram qadağalarının qüvvəyə mindiyi “ehrama niyyət etmək”dir.
3. ən-Nur, 63.
4. Bax. Buxari, *Savm* 55, 56, 57, *Təhəccüd* 7, *Ənbiya* 37, *Nikah* 89; Müslim, *Siyam* 181-193.
5. Əhməd, I, 121.
6. Əhməd, I, 83.
7. İbn Macə, *İqamə*, 73; Əhməd, II, 65, 94; IV, 78.
8. Buxari, *Əshabun-Nəbi*, 7.
9. Kişmi, *Bərəkət*, s. 291.
10. Bax. *Ruhul-Bəyan*, c. 11, s. 239, *Erkam* Yayınları, 2010.
11. əl-Müzzəmmil, 1-2.
12. əl-Müzzəmmil, 20.
13. Bax. əz-Zilzal, 6.
14. Səfiri, *əl-Məcalisul-Vəziyyə*, II, 293.

MÖMİNLƏRİN ANASI

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Peyğəmbər möminlərə onların özlərindən daha yaxındır. (Möminlər peyğəmbəri özlərindən çox sevməli, onun hər bir əmrini sözsüz yerinə yetirməlidirlər). Onun xanımları (möminlərin) analarıdır”. (əl-Əhzab, 6)

“Allahın evlərinizdə oxunan ayələrini (Qurani) və hikməti (Peyğəmbərin qoyduğu qayda-qanunu) xatırlayın. Allah (möminlərə) lütfkardır, (bəndələrinin bütün əməllərindən) xəbərdardır!”. (əl-Əhzab, 34)

Allah-Təala (c.c) hər şeydən əvvəl Peyğəmbərimiz Muhəmməd əleyhissalamın mübarək nurunu yaratdı. Əsha-bi-Kiramdan Cabir bin Abdullah bir gün: -Ya Rəsulallah! Allahın (c.c) hər şeydən əvvəl yaratdığı şey nədir? - deyə soruşduqda Allah Rəsulu (s.ə.s) belə cavab vermişdi: -Rəbbim hər şeydən əvvəl sənəin peyğəmbərinin, yəni mənim nurumu öz nurundan yaratdı. O zaman lövhə, qələm,

cənnət, cəhənnəm, mələk, səmələr, yer üzü, günəş, ay, insan və cinlər yox idi.

İlahi yaranışın ağılalmar heyranlıqları içərisində qərar tutan və bütün ələmlərə rəhmət qaynağı olan Muhəmmədi nurun əhatəli şəkildə tanınması insan övladı üçün ilahi hikmət naxışlarının seyr və təfəkkürünü asanlaşdırən bir gözəllikdir. **“Peyğəmbər möminlərə onların özlərindən daha yaxındır”** -deyə səslənən ilahi bəyənətin qəlbləri silkləyəcək mənə dəyərlərinə nüfuz edənələr çox gözəl dərk edirlər ki, hər şey Rəsulullahın nurundan var edildiyinə görə əsil mənada canlılığı və ilahi hüsur qarışısındaki diriliyini də məhz bu nura edəcəyi təmas qədər saxlayacaqdır. Məhz Muhəmmədi nurun insanı əbədi səadətin zirvələrinə aparacaq bir irfan qaynağı olması bu nura hər cəhdlə yaxınlaşma təşəbbüslərinə qüvvət qazandıran başlıca amildir. Bu təşəbbüslərin mükəmməl bir şəkil almasını ərz edən həyat nümunələri səhabə toplumunun seçkin simaları olan

Peyğəmbər xanımlarında özünün ən ali təcəssümünü tapmışdır. Aişə binti Əbu Bəkr Həbibətü Həbibillah, yəni Əbu Bəkrin qızı Allahına qulluq, Rəsulullahə vəfa və müsəlman ümmətinə qarşı sonsuz mərhəmət həyəcanına bürünmüş həyatı, Muhəmmədi dirilik nurunun qəlblərə verdiyi mərifəti sərgiləyən bir nümunədir. Rəvayət edildiyinə görə bir gün Allah Rəsulu Hz. Aişə anamıza yönələrək bunları soruşmuşdu:

- Ey möminləri anası! Sən axirətin dəhşət verici, tükürpədicisi, gərgin məqamlarında ümmətimin günahkarlarına necə yardım edəcəksən? Hz. Aişə (r.a): Elə bir gündə ümmətin mənə möhtac olmaz, ya Rəsulallah- dedi. Rəsulullah (s.ə.s): Əgər möhtac olarlarsa, nə edəcəksən? Hz. Aişə (r.a): -Sizə söyləməyəm. Peyğəmbərimiz (s.ə.s): Onda atana söylə. Hz. Aişə (r.a): -Ona da söyləməyəm. Peyğəmbərimiz (s.ə.s): -Onda Ömərə söylə. Hz. Aişə (r.a): -Söyləməyəm. Peyğəmbərimiz (s.ə.s): -Onda Osmana söylə. Hz. Aişə (r.a): -Söyləməyəm. Peyğəmbərimiz (s.ə.s): Əliyə (r.a) söylə. Hz. Aişə (r.a): -Ona da söyləməyəm. Peyğəmbərimiz (s.ə.s): Fatiməyə söylə. Hz. Aişə (r.a): -Söyləməyəm. Bunun qarşısında Peyğəmbərimiz (s.ə.s): -Yaxşı bəs kimə söyləyərsən? Hz. Aişə (r.a): -Allaha (c.c) söyləyəyəm- dedi və qalxaraq otağına getdi. İlahi əzəmət qarşısında bütün varlığını müdhiş bir təslimiyyət və məhviyyət iqliminə yüksəldərək Rəbbinə yalvarmağa başladı:

“Ya İlahi! Səndən məni möminlərin anası edib möminlərin şəfqətini qəlbimə əmanət etməni dilədiyim zaman, məni onların anası etdin. Onların məhəbbətlərini də qəlbimə yerləşdirdin. Heç bir ana övladının cəhənnəmə girməsinə razı olmaz. Ya övladlarımı mənimlə cənnətə göndər, bu mümkün deyilsə, məni də onlarla birlikdə cəhənnəmə göndər”...

Bunları söyləyərək inanılmaz bir iztirab və göz yaşlarına qorq oldu. Elə həmin

Tökülən yaşlar səbəbi ilə ağaran və zəifləyən bir gözün yanmasını Allah (c.c) cəhənnəmə haram qılar. Cəhənnəm Allah üçün yaş tökən gözləri əsla yandırılmaz. Hər yaxşı əməlin bir savabı vardır, Allah üçün tökülən göz yaşlarının qarşılığı isə cəhənnəm alovunu söndürməsidir.

sırada bütün kainatda bir səs eşidildi və Cəbrayıl əliyhissalam görünərək bu müjdəni verdi:

-“...Rəbbi onlara çox pak bir şərab içirdəcəkdir”. (əl-İnsan, 21)

Səhərə qədər ümməti üçün Rəbbinin rızasını, rəhmətini, mərhəmətini, bağışlanmasını diləyərək yalvaran Allah Rəsulunun canlı şahidi və canlı təqibçisi olan və gecələri sabaha qədər günahkar qullarının əfvi üçün göz yaşı tökən, gündüzlər də əlində nə varsa hamısını yoxsul və kimsəsizlərə paylayan, xəstələri, dulları, yetimləri ziyarət edərək onların könüllərini alan Hz. Əbu Bəkrin bir parçası olan Hz. Aişə (r.a) anamızın ümmətinə duyduğu analıq hissləri Allahın (c.c) qullarına olan şəfqət və mərhəmət təcəllilərinin ana qəlbində yaratdığı möhtəşəm bir fədakarlıq əsəridir. Anamızın axıtdığı o göz yaşları isə... Onların qiymətini Allah Rəsulu (s.ə.s) belə açıqlayır:

“Tökülən yaşlar səbəbi ilə ağaran və zəifləyən bir gözün yanmasını Allah (c.c) cəhənnəmə haram qılar. Cəhənnəm Allah üçün yaş tökən gözləri əsla yandırılmaz. Hər yaxşı əməlin bir savabı vardır, Allah üçün tökülən göz yaşlarının qarşılığı isə cəhənnəm alovunu söndürməsidir. Əgər ağlayan kimsə acıdığı ümmətlərdən bir ümmət üçün ağlayarsa, o ümmət bağışlanar. Göz yaşına dəyər yoxdur və onunla atəşdən olan dənizlər söner”.

Şamaxı rayon ağsaqqalı Hacı Ələddin Dəmirov: **BÜTÜN ŞEİRLƏRİ YIĞSAN BİR HƏDİSƏ DƏYMƏZ!**

İrfan: Əvvəlcə özünüüz haqda qısa məlumat verin, zəhmət olmasa.

Hacı Ələddin: 1951-ci il may ayının 13-də dünyaya gəlmişəm. Dindar ailədə anadan olmuşam. 13 rəqəminin nəhs olduğunu deyirlər. Mənim üçün çox gözəl rəqəmdir. Çünki 1996-cı ildə aprel ayının 13-də 13 nömrəli avtobusla Həcc ziyarətinə getmişəm.

Atam-anam çox dindar olublar.

Mən atamı görməmişəm.

Anamdan soruşardım ki, sən

Quran oxumağı hardan

öyrənmişən. Deyərdi ki, o vaxt, təxminən 1905-1907-ci illərdə türklər gələrdilər, kənddə ev kirayələyərdir, bəzən çadır qurardılar və burada dini təbliğ edərdilər. Kişilər gündüzlər işdə-gücdə olduqları üçün onların kişiləri gecələr bizim kişilərə, qadınlar da gündüzlər qız uşaqlarına, qadınlara dərs deyərdir. Anam da Quran oxumağı onlardan öyrənmişdi. Ölənin günə qədər Yasin surəsini əzbər oxuyurdu.

İrfan: Yenidən uşaqılıq illərinə qayıtsanız nə edərdiniz?

Hacı Ələddin: Uşaqılıq dövrümdən tədinə-imana gələnin qədərki günə kimi Allahdan qafil qaldığım günlərə yanardım, tövbə edərdim. Uşaqılıq və gənclik illərini yaşadığımız dövr elə bir dövr idi ki, demək olar ki, onda içki içməyin yox idi. Hətta yadımdadır, toyda bir dəfə təxminən 60-65 yaşlı bir ağsaqqala içki təklif etdilər. Ya iynə vurdururam dedi, ya da ki, isti sudan gəlmişəm dedi. Deməli, bunlar olmasaydı, ağsaqqal belə içkini sevə-sevə içəcəkdə. Yəni Allah qorxusu yox idi. O dövrün belə bəlaları məndən də yan keçməmişdi. İstər-istəməz bu bəlalər mənə də bulaşmışdı.

İrfan: *Bəs necə oldu ki, o yaşayışı tərk edib ibadətə gəldiniz?*

Hacı Ələddin: 1978-ci il idi. Yatdım, yuxumda gördüm ki, vəziyyətim yaxşı deyil, içkiliyəm, bir suyun qırağında yatmışam. Bir də gördüm ağsaqqal, nurani bir kişi gəldi. Görürəm ki, bulağın yanındayam, bulağın üstündə də dolça var, ancaq mənim taqətim yoxdur ki, durub su içəm. Dedim ay ağsaqqal, o sudan ver, bir az içim. Kişi də dolçanı bir xeyli yaxaladı, sonra doldurdu, mənə uzatdı və elə o anda mənə baxıb dedi ki, “sən içkilisən?” Dedim “hə”. Dedi ki, “yox, mən içkili adama su vermərəm! De ki, bundan sonra içməyəcəyəm, sənə su verim.” Mən də ona dedim ki, “ay rəhmətliyin oğlu, su ehсанlıqdı, verirsən ver, vermirsən vermə.” Bir də gördüm ki, kişi suyu yerə tökdü və dolçanı da bulağın üstünə qoyub getdi. O anda yuxudan ayıldım və dərhal öz-özümə “gəl-gəl” dedim.

Bir dəfə də 1989-cu ildə, cümə axşamı günü, dekabr ayının səhv etməmiş 21-i gecəsi idi. Yerimdə uzanmışdım, yatmamışdım, ancaq yarıyuxulu idim. Bir də gördüm ki, həmin ağsaqqal gəldi, dedi ki, “ay bala, adama nə qədər deyərlər, səni bir də bu evə gətirmərəm, qurtar bu işi.” Baxdım bu kişiye, öz-özümə fikirləşdim ki, deməli, məni bura gətirilər, mən özbaşım deyiləm, məni idarə edən varmış. Bir də gördüm ki, evin qapısı açıldı və örtüldü. Yerimdən qalxdım, dərhal qapıdan çölə çıxdım. Həyətdəkilərdən soruşdum ki, o kişini görmədiniz? Dedilər ki, nə kişi, hansı kişini deyirsən? Dedim, bu evdən çıxan kişini. Dedilər ki, səni qara basır, bu evdən heç kim çıxmayıb. Dedim ki, qara basırsa da, ancaq çox xeyirli qara basır. Həmin gündən içkinin nöqtəsini qoydum. Heç qırx gün keçmədi ki, namaza başladım.

Sonralar 1999-cu ildə əlimə bir jurnal keçdi, Altınoluk jurnalı. Açıb baxanda gördüm ki, 1978 və 1989-cu illərdə mənim yuxumda gördüyüm həmin o ağsaqqalın şəkli var o jurnalda. Bu şəxs, Musa Topbaş Əfəndi idi. Sonralar bu yuxumu Türkiyədən gələn bir elm adamına danışanda dedi ki, “desənə, onlar bizdən qabaq gəliblər buralara!”

İrfan: *Ananızla bağlı hansı xatirələri danışmaq istəyirdiniz?*

Hacı Ələddin: Atam 1957-ci ildə rəhmətə gedib. Anam 1994-cü ildə 102 yaşında vəfat edib. Mən anamla həm ana-bala olmuşam, həm qardaş-bacı. Anam xalça toxuyardı. Onu satıb dolanırdıq. Öləngünə qədər öz-özünü idarə edə bilirdi. Anam deyirdi ki, “bala adam nə qədər abırına-həyasına hörmət edərsə, Allah onu kiminsə əlinə verməz.” Mən indi çox sevinirəm ki, anamın sağlığında namaza başladım, namaz qılmağımı o gördü. Mən anamdan o qədər dua almışam ki... Anam nə deyirdisə, “baş üstə, anam” deyə cavab verirdim.

İrfan: *Siz də xalça toxuya bilərsiniz?*

Hacı Ələddin: Toxuyuram. Hələ o vaxt anamın toxuduğu xalçaların sxemlərini də mən çəkirdim. Orta məktəbdə oxuyanda 6 il məktəbin rəssamı olmuşam. 1969-cu ildə Şamaxıda 5 saylı orta məktəbi bitirmişəm. Uşaqılıqda ədəbiyyata böyük marağım olub. Məktəb illərində təxminən 600-ə yaxın şeiri əzbər bilirdim.

İndi düşünürəm ki, Allahın ayələri, Peyğəmbərin hədisləri olan yerdə 1000 bənd şeir boş şeydir. Bir Fatihe surəsini dərk etmək minlərlə şeirdən üstündür. Bütün şeirləri yığsan, Peyğəmbərimizin 1 dənə hədisinə dəyməz.

42 il sürücülük etmişəm. Bir müddət ticarətlə məşğul olmuşam. İnanın, ticarət mənim üçün böyük sınaq olub. Hər gün sanki şeytanın nəfəsini qulağımda hiss edirdim. Deyirdi ki, “bu nədir, sən hər kiloqramdan bir ədəd qəndi əskik çəksən, bir kisədə gör nə qədər qazanc əldə edərsən.” Mən də sanki onun acığına hər kiloqramda bir-iki qənd artıq atırdım. İndi də tikinti materiallarının satışı ilə məşğul oluram. Eyni zamanda arıçılıqla məşğulam. İki övladım var. Allaha şükürlər olsun, heç vaxt yardımını üzərimizdən əskik etməyib.

İrfan: *Hacı, övlad tərbiyəsi ilə bağlı valideynlərə nələri tövsiyə edərdiniz?*

Hacı Ələddin: Heç bir valideyn istəməz ki, övladı pis olsun. Mən o vaxt rayonda Quran kursu açılan kimi övladlığının ikisini də göndərdim ora. Övlad tərbiyəsində valideynlərin üzərinə çox böyük yük düşür. Unutmayaq, heç olmaz ki, sən Allahdan nə isə istəyəsən, Allah onu sənə verməsin. Bu baxımdan hər bir valideyn övladının doğru yolda olması üçün ilk növbədə dua etməlidir. Bu gün mənim bu yolda olmağım heç şübhə yoxdur ki, anamın duasının bərəkəti ilədir. Şəxsən mən övladlığımın imanlı olmasını Allahdan istəmişəm, şükür Allaha bu gün övladlığım mənim istədiyim kimi doğru yoldadırlar. Ailəmdən, gəlinlərimdən də çox razıyam. Bugünkü cavanlardan da çox razıyam. Bu gün məscidlərə gedirsən, baxırsan ki, məscid gənclərlə doludur. Bu, məni çox sevindirir. Bu günə qədər bir yaşlı adam “bizim gənclərə öyüd-nəsihət ver” deməyib. İnanın, cavan-cavan uşaqlar mənə deyirlər ki, hacı, dua elə, bizim də valideynlərimiz namaz qılsın, doğru yola gəlsinlər. Bu, gənclərin qəlbindəki Allah sevgisini, dinə bağlılığı göstərir. Mən də

imanlı gənclərlə çox ünsiyyətdə olduğum üçün özümü çox gənc hiss edirəm.

İrfan: *Cəmiyyətimizdə ən çox nədən narazısınız?*

Hacı Ələddin: Xeyir-şər məclislərində həddindən artıq israfçılıqla qarşılaşıq. Nə toy, nə də yas məclislərinin bu gün İslamla heç bir əlaqəsi yoxdur. İnsanlar süfrəni bəzəmək uğrunda bir-biriləri ilə yarışa giriblər. Hətta buna görə borca girənlər də olur. Yas məclisləri, mağarlar gördükdə mən o yerlərə dini təbliğat, Quran məclisləri kimi baxıram. Ancaq təəssüflər olsun ki, bu gün o mağarlara siqaret tüstüsündən girmək olmur. Danışılanlara qulaq asmamaqla, oxunan Quranı dinləməməklə əksər insanlar yas məclislərində ədəbsizlik edirlər.

İrfan: *Təşəkkür edirik!*

Hacı Ələddin: Mən də xalqımızı marifləndirdiyiniz üçün sizə təşəkkür edirəm!

Atam 1957-ci ildə rəhmətə gedib.

Anam 1994-cü ildə 102 yaşında vəfat edib. Mən anamla həm ana-bala olmuşam, həm qar-daş-bacı. Anam xalça toxuyardı. Onu satıb dolanırdıq. Ölən günə qədər öz-özünü idarə edə bilirdi. Anam deyirdi ki, “bala adam nə qədər abırına-həyasına hörmət edərsə, Allah onu kiminsə əlinə verməz.” Mən indi çox sevinirəm ki, anamın sağlığında namaza başladım, namaz qılmağımı o gördü. Mən anamdan o qədər dua almışam ki...

QƏLƏM SURƏSİ

Nun və ya Qələm surəsi Məkkədə Ələq surəsindən sonra enən ikinci surədir. Surə bu üç əsas mövzunu ələ alır:

a-Peyğəmbərlik və Məkkə kafirlərinin Hz. Muhammədin (s.ə.s) dəvəti mövzusunda yaymağa çalışdıqları şübhələr.

b-Allahın nemətlərinə qarşı nankorluğun nəticəsini açıqlamaq məqsədlə qeyd edilən “Bağ sahibləri” nin hekayəsi.

c-Axirətin çətin və dəhşətli halları, Allahın müsəlman və kafirlər üçün hazırladığı şeylər.

Lakin bu mübarək surənin üzərində dayandığı əsas mövzu Hz. Muhammədin (s.ə.s) peyğəmbərliyinin sübutudur.

Bu mübarək surə Rəsulullahın (s.ə.s) qədrinin ucalığına, şərəfinə və müşriklərin Onun əleyhinə söylədiklərindən uzaq olduğuna dair andla başlayır. Onun uca əxlaq və xüsusiyyətlərini izah edir: “**Nun! And olsun qələmə və** (mələklərin) **yazdıqlarına** (yaxud lövhi-məhfuzda yazılanlara) **ki, Sən** (ya Rəsulum!) **Rəbbinin neməti sayəsində divanə deyilsən!** Və həqiqətən, səni minnətsiz (tükənmək bilməyən) **mükafat gözləyir! Şübhəsiz ki, sən böyük bir əxlaq üzərindəsən!**” (Qələm, 1-4)

Sonra surə kafirlərin, Rəsulullahın (s.ə.s) dəvəti qarşısındakı vəziyyətlərini və Allahın onlar üçün hazırlamış olduğu hesab və cəzanı ələ alır: “**Elə isə (ya Peyğəmbər! Allahın ayələrini) yalan sayanlara itaət etmə!** (Müşriklər) **istərdilər ki, sən onlara yumşaqılıq göstərsən, onlar da sənə yumşaqılıq göstərsinlər!** (Sən onların bütləri barəsində pis söz deməyəsən, onlar da sənə əziyyət verməsinlər və ya sən onların bütələrinə tapınasan, onlar da sənə Allahın ibadət etsinlər!) (Ya Peyğəmbər!) **İtaət etmə** (yalan yerə) **hər and içənə, alçağa; Qeybat edənə, söz gəzdirənə; Xeyrə mane olana,** (zülm etməkdə) **həddi aşana, günahə batana; Daş ürəkliyə,** (anlamaza və eyni zamanda) **əsl-nəsəbi bilinməyən haramzadaya**” (Qələm, 9-13) Təfsircilər belə deyirlər: Bu ayələr Vəlid b. Muğirə haqqında enmişdir. Vəlid Qüreyşdən olmayıb onlar arasında əsl-nəsəbi bilinməyən biri idi. Daha əvvəl atası bilinmirdi, 18 il sonra bir nəfər onu övladlığa götürmüş və onun soyunu özünə bağlamışdı. Rəvayətə görə bu ayə nazil olduqda Vəlid gəlib anasına dedi: “Muhamməd məndən doqquz sifətlə bəhs etdi. Bunların hamısı məndə var, bilirəm. Ancaq doqquzuncusunu, yəni əsl-nəsəbi bilinməyən olduğumu bilmirəm. Mənə doğrunu söyləməsən, boynunu qılıncla vuraram. Anası dedi: Atan iqtidarsız, qadınlarla yaxın ola bilməyən biri idi. Onun mal-dövləti üçün narahat oldum və özümü bir çobana təslim etdim. Sən o çobanın oğlusan. Bu ayə enənə qədər bu həqiqət bilinmirdi.

Surənin sonundakı iki ayə 51 və 52-ci ayələr “nəzər, göz dəyməsi” haqqındadır. Məkkəli kafirlər Peyğəmbərimizi (s.ə.s) gözləri ilə öldürmək istəyirdilər. İbn Kəsir belə deyir: Bu ayədə nəzərin və təsirinin, Allahın izni ilə haqq olduğuna dəlil vardır. “Qədərən önünə keçəcək bir şey olsaydı, o göz olardı” (Əhməd b. Hənbəl, Müsnəd 6/438; Müslim, Salam 42, Tirmizi, Tibb, 17,19.) hədisi də buna dəlildir. Rəvayətə görə bu ayələri oxuyana Allahın izni ilə göz dəyməz.

Uca Allah surəyə Peyğəmbərimizin (s.ə.s) ucalığını qeyd edərək başladığı kimi, Quranın ucalığını qeyd edərək, bitirmişdir ki, başlanğıc ilə sonluq ən gözəl giriş və ən gözəl nəticə ilə bir-birinə uyğun olsun.

ATƏŞDƏN UZAQ TUTUN

İş yerimdə müəllim yoldaşlarımla söhbət edərkən gözümlə əlimdə tutduğum gödəkçəmin içərisindəki "Ateşdən uzak tutunuz" yazısına sataşdı.

"Ateşdən uzak tutunuz ?!"

Sanki bir şimşək çaxdı ruhumda. Bir anda məni qorxu sardı.

Dəmirçi dükanının yanından keçərkən dəmir səsinin ona Allahı xatırlatdığı üçün o an düşüb bayılan böyük Allah dostu Bəyazıt Bistaminin halı gəldi gözlərimin önünə.

Və düşüncəyə daldım.

Deməli istehsalçı firma öz məhsulunu düşünür, onu oddan qorumağı tələb edir. Axı məni xəlp edən uca Yaradan da mənə əmanət etdiyi bu bədənim oddan qorumamı istəyirdi. Məni, ailəmi və sevdiklərimi.

İnsan yaradıldıandan bəri gələn bütün peyğəmbərlər də bunu bildirmirdilərmidi? Bəşər övladına "atəşdən qorunmaları" üçün xəbərdarlıq etmədilərmi? Peyğəm-

bərimiz də ümməti üçün bunu istəmirdimi?

Numan bin Bəşir nəql edir: "Bir gün Rəsulullahın (səv) xütbədə belə dediyini eşitdim. "Sizə atəşlə xəbərdarlıq edirəm. Sizə atəşlə xəbərdarlıq edirəm Sizə atəşlə xəbərdarlıq edirəm" Bu sözləri elə yüksək səslə deyirdi ki, burda desə, bu bazardakı hər kəs eşidərdi. Bu sözü çox təkrar etdi. Hətta o qədər təkrar etdi ki, çiyindəki arxalığı ayaqlarının altına düşdü". Başqa bir hədisi-şərifində isə belə buyurur. "Sizin misalınız oda can atan bir pərvanə, mənim misalım isə sizi oddan və yanmaqdan qoruyan kəsin halı kimidir." İlahi, bu nə geniş bir qəlb.

Yenə bir gün səhabələri ilə söhbət edərkən Allah Rəsulu yanan ocağı göstərərək: "Bəşər övladını yandıran bu od, Cəhənnəm

odunun 70-də 1-i gücündədir demiş, bunu eşidən səhabələr də, “Bu belə yetərli idi, ey Allahın elçisi. Bu belə yetərli idi” deyərək göz yaşı tökmüşdülər. Səhabənin bu mövzuda həssasiyyətlərini ta könül dünyalarında hiss edən Allah dostları da “Üzvlərinizin oda dözə biləcəyi qədər günah işləyin” sözünü özlərinə düstür seçmişdilər.

Hər şey Onun, Yaradanın əlindədir. Cənnət də, cəhənnəm də haqdır. Suyun vəzifəsi sərinlətməksə, odun vəzifəsi də yandırmaqdır. Bəs oddan necə qorunacağıq. Şəms Təbrizi həzrətləri onu sevnələrə belə xitab edərdi “Cəhənnəmdən xilas olmaq istəyən, halal və haramları yaxşı öyrənməli, haramdan, yəni Allah-Təalanın qadağan etdiyi şeylərdən çəkinməlidir. İslamiyyətin hüddudunu aşmamalıdır. Qəflətə düşməməli, ölümü unutmamalıdır. İnsan öldüyü zaman, artıq onun qiyaməti qopmuşdur.” Adıy bin Hakimin rəvayət etdiyi hədisi-şərifdə isə belə buyrulur. “Allah sizin hər biriniz ilə tərcüməçisiz danışacaq. İnsan sağ tərəfinə baxacaq, axirətə göndərdiyindən başqa heç nə görməyəcək. Sol tərəfinə baxacaq, axirətə göndərdiyindən başqa heç nə görməyəcək. Önünə baxacaq, qarşısında Cəhənnəm odundan başqa heç nə görməyəcək. Elə isə, bir xurmanın yarısı ilə olsa belə, özünüzü oddan qoruyun. Bunu da tapmayan gözəl bir söz ilə özünü qorusun.”

Yarım xurma, ya da gözəl bir söz.... Atəşdən qurtulmanın nəbəvi və ən bəsit formulu.

Məni düşüncələrimdən Əhməd müəllimin “ Xoca nə düşünürsən” sözləri ayırır.

Hər kəsə, “Fədxuli fi ibadi, vədxuli cənnəti – Qullarım arasına qarışın, gəlin. Cənnətimə buyurun ” ilahi nidanı eşitmək təmənnisi ilə....

Göyçay şəhər
“Mərkəz” Məscidi Dini
icmasının sədri, dinşünas
MÜŞVİQ ƏSGƏROV:

Uşaqları Qurandan uzaq tutmaq böyük vəbaldır!

İrfan: *Müsəlmanın Quranla əlaqəsi necə olmalıdır?*

Müşviq Əsgərov: Allahın kitabına qarşı birinci vəzifəmiz onu qəlbimizlə sevmək və bağlanmaq, övladlarımıza və gənclərimizə Quranı sevdirməkdir. Quranı sevmək imanımızın tələbidir

İrfan: *Uşaqlar üçün Quran təliminin əhəmiyyəti haqda nə deyərdiniz?*

Müşviq Əsgərov: Xeyirli bir övlad dünyada olduğu kimi axirətimiz üçün də ən qiymətli varlıqlarımızdan biridir. Buna görə ilahi lütf olan övlad nemətini yanlış sahələrdə və dünyəvi mənfəətlər yolunda zay etmək vəbaldır. Məhz bu baxımdan Quran təlimi çox əhəmiyyətlidir. Uşaqlarımızın Quran tərbiyəsi və əxlaqından uzaq tutmaq onların gələcəyini qaraltmaq və məhv etməkdir. Vətən, millət, torpaq və din sevgisi vacib amildir.

İrfan: *Quran öyrənmək üçün hansı yaş dövrü daha əlverişlidir?*

Müşviq Əsgərov: Quran təliminin 6-12 yaş üzərində daha effektiv olduğu gənaət götülür.

İrfan: *Quran təlimində hansı metodlardan istifadə edilməlidir?*

Müşviq Əsgərov: Uşaqlara qarşı nəzakətli və gülərlük olmaq lazımdır, kobud rəftardan uzaqdurulmalıdır. Onları yormadan, bezdirmədən, sevdilərək öyrətmək əsas məsələdir. Ən çətin iş insan tərbiyəsidir. Özünü tərbiyə edə bilməyən, daxili aləmində xəbəri olmayan bir insan başqasını necə tərbiyə edə bilər?

İrfan: *Ramazanda Quranla münasibətimiz necə olmalıdır?*

Müşviq Əsgərov: Ramazan Quran ayıdır. Qurannın Ramazanda nazil olması Ramazan ayının digər aylardan fəzilətli olmasına dəlalət edir. Buna görə də Quranla münasibətimizi daha da artırmalıyıq.

İNSAN...

İnsan sirli və mücərrəd bir varlıqdır və onun daxilində min cür məna gizlənilir. Kənardan hər hansı bir insana baxanda insan varlığını eyni simada görürük. Hər bir insanın iki əli, iki gözü və s. eynidir. Lakin zahiri baxımından insanın daxili fərqlidir. Ona görə də insanı zahiri baxımından deyil, çox vaxt daxili baxımından qiymətləndirirlər. Bir insanın ürəyində nələr düşündüyünü və nə hisslər keçirdiyini dəqiq bilməsək də, onun düşüncəsini zahiri görkəmindən anlamağa çalışırıq. Şüurumuzda hər hansı bir insanı analiz etdikdən sonra həmin insana diaqnoz qoyuruq. Beləliklə yaxşı və pis insan fenomeni ortaya çıxmış olur. Həmçinin beynimizdə formalaşdırdığımız insan fenomeninin yaxşı və pis insan olduğunu gün ərzində etdiyi əməli baxımından da qiymətləndiririk. Fikirləşirik ki, insan daxilində nəyi düşünürsə, onu zahirində əks etdirir. Normal insan timsalında bunları analiz etmək mümkündür. Bunu nəzəriyyə olaraq düşünsək, hər gün yüzlərlə insan rastımıza çıxır. Onlardan yalnız bir neçəsi diqqətimizi çəkir və hal və hərəkətləri, bəzən də həmin insanın bir sözü o insanın kimliyi haqqında beyimizdə düşüncə formalaşdırır.

Yaxşı insan fenomenini bəzən insanlar müxtəlif cür başa düşürlər. Kimisinə görə yaxşı insan xasiyyəti, əxlaq və davranışları, səmimiyyəti əsas sayılır. Kimisinə görə də yaxşı insan olmaq üçün insanlara yaxşılıq edib, onların hörmətini qazanmalısın. Belə bir düşüncə formalaşır ki, sənin yaxşı insan olduğunu insanlar qiymətləndirməlidir. Yəqin ki, bu haqda müxtəlif cür düşünən insanlar var.

Aparılan araşdırmalara görə yaxşı insan olmaq hər bir insan üçün maraqlıdır. Demək olar ki, insanların əksəriyyəti yaxşı-

lığa doğuru addım atır. Bunu həyatı misalılarla izah edə bilərik: Tacir dükənində kasıba malı ucuz satmağı, zəginin kasıbı doyuzdurmağı və insanların xeyirdə, şərdə bir-birlərinə əl tutmaları insanlar arasında yaxşılıq, yaxşı insan kimi qiymətləndirilir. İnsanlar öz aralarında belə bir obraz yaradırlar ki, etdikləri yaxşılıq göz qabağında olsun. Hətta özünü yaxşı insan kimi göstərmək istəyən insanlar, öz etdiyi yaxşılıqları xalq arasında reklam elədirirlər ki, insanlar onun xeyirxah insan kimi tanısın. Dövrümüzə əlaqəli bu cür düşünən insanlardan statlar gətirə bilərik. Cəmiyyətdə bu cür xarakterli insanlar özlərindəki bu xüsusiyyətləri insanlara göstərməyə çalışırlar. Ona görə ki, pis insan fenomeni insanlar arasında bir mənalı qarşılanmır və heç kəs bu xüsusiyyəti özündə görmək istəmir.

İnsan xarakterindən əslə olaraq, pis insan obrazı daxili və zahiri baxımdan iki yerə ayrılır:

- Ən çox nəfsinin düşkünü olan və daxilində paxıllıq hissi olan insanlar, düşüncələrini daxilində gizli saxalaya bilmədikləri üçün cəmiyyətdə pis insan kimi tanınırlar. Psixoloqların əksəriyyəti bunu xəstəlik kimi qiymətləndirir. Çünki insan nəfsinin qulu olanda, nəfsini təmin etmək üçün gördüyü işlər xoşagəlməz vərdiş halına gəlir və sağalmaz bir xəstəliyə çevrilir.

- Zahiri baxımdan isə pis insan obrazı əxlaqsızlıq, oğurluq, cinayət və s. hadisələri kimi ölçülür. Pis insan timsalında hər kəs bu cür xarakterli insanlara lənət və nifrət edir.

İslam dininə görə, yaxşı və pis insan fenomeni Quran və sünnəylə ölçülür və yaxşı insan mömin, pis insan isə kafir kimi qiymətləndirilir. Təbii ki, yaxşı insan fenomeninə aid olan bütün müsbət xüsusiyyətlər möminə məxsus sifətlərdən sayılır. Bu səbəbdən də mömin insan hər bir yaxşı əməli ilə Allahın əmrinə tabe olmuş insanlardan olur. Mömin olan hər kəs istər zahiri, istərsə də daxili baxımdan

niyyətini ancaq Allah üçün edir. Sözsüz ki, mömin insan kimi “yaxşı insan” olmağın bariz nümunəsi Hz. Peyğəmbərimiz (s) sayılır. Hələ o, gənc ikən insanlar arasında ona Muhəmmədül-əmin deyirdilər. O, bu adı özü qazanmışdı. Hər kəs onu bu adla çağırırdı və insanlar ona sevgi bəsləyirdilər. Bütün möminə məxsus sifətlər onda təcəlli etmişdi. O, yaxşı insan timsalında möminlik dərəcəsini Allaha yaxınlıq saymışdı və bütün mənfi sifətləri mömindən uzaqlaşdırmışdı. Hələ də islamsevərlər Hz. Muhəmməd (s) əxlaqını qəlblərində yaşadırlar. Ona Allahın yaratdığı ən gözəl insan deyirlər. Bəzilərinə görə o, çox yaxşı insan idi, amma o, özünə heç vaxt yaxşı insan demədi. Çünki o, özünə mömin deyirdi. Ona görə ki, mömin etdiyi hər bir yaxşılıq Allah üçündür. Möminin əməlləri heç biri reklam xarakterini daşımır, insanlardan hörmət, mənfəət umulmur yalnız etdiyin yaxşılıqların qarşılığını insana Allah verir.

Kafir insan “pis insan” Allahın sevmədiyi insan... İnsan əməl və davranışlarında müstəqil olduğu üçün, Allaha şərik qoşmaqla, həmçinin nəfsinə qul olmaqla bu yolu seçir. Əslində bu cür insanların həyatı mənasız olur. Bu xarakterli insanlar ehtiyac sahibi olan insana kömək etməkdənsə, onu ələ salmaqdan həzz alır. Bir zamanlar Hz. Muhəmmədin (s) dövründə yaşamış və Allahın lənətini qazanmış Əbu Ləhəb və s. kimləri günümüzdə hal-hazırda başqa bir adla yaşayırlar. Hər nə qədər yaxşılıq etsəldə, etdiyi yaxşılıqların onlara heç bir faydası dəymir.

Yuxarıda insan haqqında düşüncələrimizi sizlərnən bölüşdük. Yaxş və pis insan, mömin və kafir müqayisəsində fikrimizi sizə çatdırmaq istədik.

Sadəcə onu deyə bilərəm ki, insanlığa düşən əsas vəzifə hər kəs öz həyat yolunu düzgün seçməsidir. Ağıl və şüur sahibi olan insan üçün istədiyi həyatı yaşamaq öz əlindədi.

SİRR

“Bir il əvvəl həyatım alt-üst olmuşdu. Mən yorulub, əldən düşənəcən işləyirdim, qəflətən atamı itirdim, sevdiklərim və həmkarlarımla münasibətlərim isə tamamilə korlanmışdı. O zaman mən təsəvvür edə bilməzdim ki, mənim bu çarəsizliyim əvəzsiz bir töhfənin, hədiyyənin başlanğıcı olacaq.

Mən möhtəşəm bir sirri- yaşam Sırrını öyrəndim. Ona aid ilk işarəyə, qızım Heylenin mənə verdiyi yüzillik bir kitabda rast gəldim və mən bəşəriyyət tarixində Sırrın izlərini aramağa başladım. Kimlərin bunu bildiyini aşkar edəndə isə, heç inana bilmədim. Çünki onlar tarixin nəhəngləri idilər: Platon, Şekspir, Nyuton, Hüqo, Beethoven, Linkoln, Emerson, Edison və Eynşteyn.”

Bu cümlələri oxuyarkən sizin hiss etdiklərinizi mən də hiss etmişəm, əziz oxucular. Mən də bu hissəni oxuduğum zaman dünyanın bütün sirrlərindən agah olduğumu zənn etmişdim. Amma çox keçmədi ki, fikirlərimdə yanılmağa başladım. Kitabın yarısına qədər oxuduqda anladım ki, bunlar hamısı cəfəngiyyətdir. Çox maraqlıdır hər birimiz daim yaşadığımız dünyanın və başımıza gələn hadisələrin sirrini axtarıq. Bəlkə də sirr elə

bizim özümüzdədir deyib özümüzün sirrini açmaq istəyirik.

Məqaləmi The Secret (Sirr) kitabının ilk səhifəsində yazılan fikirlərlə başlamağıma təəccüblənmədiniz hər halda. Yəqin ki siz də mənimlə razılaşırsınız ki, indi satışda olan kitabların əksəriyyəti maraqlı şəkillərlə dizayn edilib sehrli ifadələrlə bəzədilərək oxuculara təqdim edilir. Yazıq oxucu da mənim kimi bəzəyinə aldanıb aldığı kitabı oxuyub sonuna çatanda görür ki, kitabın adından və dırnaqarası maraqlı şəkillərindən başqa yadında bir şey qalmayıb. Mən bütün bu reallıqlardan deyil, kitabda bəhs edilən sirrin nə olduğundan bəhs etmək istəyirəm.

Dünyada xəşbəxt yaşam sirrini tapdığını iddia edən psixoloqlara görə Sırr ondan ibarətdir ki, siz hər bir şeyə malik ola bilərsiniz, istədiyinizi edə bilərsiniz və kim olmaq istəyirsinizsə onu da ola bilərsiniz. Bunun sadə bir yolu var o da olmaq istədiyinizi səmimi qəlbədən istəməkdir. Təbiət sizi başa düşəcək və əgər siz yaxşı bir şey istəmisinizsə yaxşılıq, pis bir şey düşünüb istəmisinizsə pisləri sizin qarşınıza çıxaracaq.

Hətta The Secret (Sirr) kitabının müəllifinə görə Sırrə yiyələnən qədim hökm-

darlar öz hakimiyyətlərini qorumaq üçün onu gizlədirdilər. Onlar cahil və nadan insanları Sirdən uzaq tuturdular. İnsanlar tez-dən işə gedir, əldən düşənəcən işləyir, evə qayıdırdılar və başqa bir həyat tərzini yaşayırdılar.

Kitabda yer alan və müəllifin insanlara aşılmaq istədiyi ən əsas fikrə gəlincə. Bu çox sadədir. Biz hamımız hədsiz və hüdudsuz gücün qarşılıqlı təsiri sahəsində yaşayırıq. Hamımız bir adam kimi eyni qanuna tabeyik. Kainatın təbii qanunauyğunluqları o qədər dəqiqdir ki, biz xüsusi çətinlik çəkmədən kosmik gəmilər düzəldirik, insanı Aya göndəririk və gəminin Ay səthinə enmə zamanını saniyələrinə qədər əvvəlcədən dəqiq hesablayırıq. Harada olmağımızdan asılı olmayaraq biz eyni güclə üzləşirik. Bir böyük qanunla bu cazibə qüvvəsidir. Həyatın sirri-cəzibə qüvvəsindədir. Siz həyatınıza daxil olan hər şeyi özünü-özünü cəzb edirsiniz. Daima ağılınızda saxladığınız obrazları özünü cəlb edirsiniz. Bunlar sizin həyat haqqında düşüncələrinizdir. Deməli, ağılınıza gələn hər şeyi özünü cəzb edirsiniz. “Sizin hər bir fikriniz gerçəkdir – güc budur.”

Deməli, bu kitabı oxuyan yazıq bəndələr nəticə etibarlı ilə elə bir qərara gəlir ki, hər şey mənim istəyimlə ola bilər. Və kitabı bir kənara qoyub dərin xəyallar içərisində oturub istəməyə başlayırlar ki, hələ mənim qədər ağıla sahib olmayan təbiət nə zamansa məni başa düşəcək və mənim istəklərimi yerinə yetirəcək. Bu qətiyyəti mümkün deyildir. Müəllif xanım Ronda Bernin həyatın sirrini qızının ona təqdim etdiyi yüzillik kitabda tapdığını iddia edir. Bəlkə də ona Qurani-Kərim təqdim edilsəydi, dünyanın həqiqi sirrini daha tez tapardı. Mənim sözüm onda deyil, hər kəs istədiyini istədiyi yerdə tapa bilər, amma bir problem vardır ki, bizim əlimizdə sirlərlə dolu bir kitab var, ancaq biz onun üzünə belə baxmırıq. Bir şeyi də unutmayaq, bizim sirrimizi bizi yaradan Allahdan yaxşı bilən çətin ki, olsun. Ona görə də Onun bizə göndərdiyi sirlərlə dolu kitabında öz sirrlərimizi axtarmağa tələsmək ümidilə sizi sirlə baş-baş qoyuram....

Söz

Xəlpə ağzın sirrini hərdəm qılır izhar söz,
Bu nə sirdir kim olur hər ləhzə yoxdan var söz.

Artıran söz qədrini sidqilə qədrin artırar,
Kim, nə miqdar olsa, əhlin eylər ol miqdar söz.

Ver sözə ehyə ki, tutduqca səni xabi-əcəl
Edə hər saat səni ol uyqudan bidar söz.

Bir nigari-ənbərinxətdir könüllər almağa
Göstərir hərdəm niqabi-ğeybdən rüsxar söz.

Xazini-gəncineyi-əsrardır, hərdəm çəkər
Riştəyi-izharə min-min gövhəri-əsrar söz.

Olmayan qəvvəsi-bəhri-mərifət arif degil,
Kim, sədəf tərkibi təndir, löləi-şəhvar söz.

Gər çox istərsən, Füzuli, izzətin, az et sözü
Kim, çox olmaqdan qılıbdır çox əzizi xar sözü.

Məhəmməd Füzuli

BİZ!

Almaniyadan yeni qayıtmış fəlsəfə müəllimim orada yaşamış olduğu bir hadisəni bizə belə nəql etmişdi:

Bir gün kostyumumu quru təmizləməyə verməli oldum. Oradakı qadından bu işin müqabilində nə qədər ödəməli olacağımı soruşanda, bir gün sonra gəlməyimi və 15 avronun kifayət edəcəyini bildirdi. Bir gün sonra kostyumumu almağa getdim. Qadın mənə kostyumumu təmizlənmiş halda verdi və kostyumda bəzi söküklərin olduğunu, onları da tikişə verdiyini bildirdi. Mən də elə isə əlavə nə qədər tikiş pulu ödəməliyəm deyib, əlimi cibimə aparanda qadın təəccüblə üzümə baxdı və “nə əlavəsi, biz 15 avroya razılaşmışdıq. Əlavə pul ala bilmərəm” -dedi. Mən də bir az təəccüblü və bir az da çoxbilmişlik ironiyası ilə:

“Əşsi, siz də nə görmüsüz ee bu Kant əxlaqında!” – dedim. Qadın tərəddüd içərisində üzümə baxdı və “Kant kimdir?” -dedi.

Ən adi gündəlik davranış şəklini Kantın vəzifə əxlaqından əxz edən bu qadın Kantı tanımır. Bu qadının əxlaqı “kant əxlaqı” olsa da, qadın Kantı tanımır.

Məlumdur ki, Kantın əxlaq anlayışında “bir fəzilət, heç bir qarşılıq təmənnası içərisində olmadan, sırf insanlıq vəzifəsi olduğu üçün yerinə yetirilməlidir” prinsipi hakimdir. Əxlaqın sadəcə milliməhəlli, yaxud dini-coğafi bir şey yox, ümumbəşəri bir keyfiyyət olduğunu əvvəlki yazılarımızdan birində qeyd etmişdik. Bu prinsipin düzgün və dərin başa düşülməsini təmin etmək məqsədilə aşağıdakı analitik suallar işə yaraya bilər:

1. Əxlaq, əxlaq barəsində çox danışmaqdır mı?
2. Əxlaq, əxlaqi prinsipləri əzbərləməkləmi mümkündür?
3. Əxlaq, əxlaqlı “kimi” davranmaqdır mı?

4. Əxlaq, haqqında heç bir şey bilinmədən yaşanılan bir şeydirmi? və s.

Əxlaqın praktiki izlərinə daha çox dini, nəzəri izlərinə isə fəlsəfi düşüncənin içərisində rastlanır.¹ Fəlsəfi fikirdə əxlaq düşüncənin bir ucu Sokrata, digər ucu isə Kanta bağlanır. Dini düşüncədə isə müxtəlif zaman, məkan və mənbə fərqlilikləri olsa da digər dinlərlə yanaşı, “Gözəl əxlaqı tamamlamaq üçün göndərildim” deyən Hz. Məhəmmədin təbliğ etdiyi İslamın da vaz keçə bilməyəcəyi prinsiplərin ən başlıcalarındandır.

Tarixdə islami əxlaqın nə qədər effektiv olduğu və hansı nəticələr göstərdiyini bildiyinizi fərz edərək, günümüz düşüncəsindəki gücünə toxunmaq yerində olacaq. Təxminən 600 ildən çoxdur ki, müsəlman şərq dünyası öz təsiredici mövqeyini itirmiş, dünyada baş verən proseslərin izləyicisinə, təqlidçisinə və ya tənqidçisinə çevrilmişdir. Qərb dünyasında baş verən elmi tərəqqi və onun praktiki nəticəsi olan texniki inkişaf və humanist yüksəliş müsəlman dünyasının daxilində, kimiləri üçün əlçatmaz dünya cənnəti kimi qəbul olunarkən, kimisi üçün də vaxt itirmədən xilas olunması zəruri olan təhlükə kimi görünməyə başlamışdır.

Nəticədə bəzilərimiz mənzərəni ağzı açıq izləyərkən, bəzilərimiz də gözümüzü yumduq. Ağzı açıq olanlar dünyanınə baxmaq istəmədi, ondan saqındı. Gözünü yumanlar keçmişdən başqa heç nə görə bilmədilər. Uzun əsrlərdən bəridir ki, dünyada baş verənlərə qarşı göstərə bildiyimiz ən elmi reaksiya “bu bizim kitabımızda (Quran nəzərdə tutulur) onsuz da var idi”, yaxud da “bizim Quran bunu 1400 il əvvəl onsuz da xəbər vermişdi” demək olub. Müsəlman dünyası “əvvəlkilərin” əsərlərinə şərh və haşiyə yazmağa başladığı andan etibarən, elmin, rəşadətliyin və tənqidi düşüncənin “cənazə namazını” qılmağa başladı. Hz. Ömər in ədaləti haqqında çoxlu mənəqibə

Hə. Ömər in ədaləti haqqında çoxlu mənəqibə əzbərləmək, onu zikr edib ağlamaq təəssüf ki, bir insan ın adil olması üçün kifayət etmir. İslam əxlaq ının nə qədər üstün və ülv i olduğundan bəhs etməyin əxlaqlı olmaq üçün kifayət etmədiyi kimi. Həç bir mətn, nəzəriyyə və ya ideologiya onu mənimsəyən insanla- rın keyfiyyəti olmadan ideal ola bilməmişdir.

əzbərləmək, onu zikr edib ağlamaq təəssüf ki, bir insan ın adil olması üçün kifayət etmir. İslam əxlaq ının nə qədər üstün və ülv i olduğundan bəhs etməyin əxlaqlı olmaq üçün kifayət etmədiyi kimi. Həç bir mətn, nəzəriyyə və ya ideologiya onu mənimsəyən insanların keyfiyyəti olmadan ideal ola bilməmişdir.

Buna görə də xeyli vaxtdır müsəlman dünyası şəkilçilik və səthilikdən yaxasını xilas edə bilməmişdir. İslamı “halallar və haramlar məcmuəsi”, Quranı “ölülər üçün praktiki savab kitabı” görməkdən, əxlaqı məlum geyim şəkl i və məşhur görüntüdə ibarət saymaqdan əl çəkə bilməmişlər.

Bu qoca dünyamız ın yenilənən düşüncəsində əxlaq da yenidən göz atmaq ümidilə...

1. Əxlaq ın dindən qaynaqlandığını iddia edən müasir mütəfəkkirlərin bir çoxu “əxlaq” kəlməsinə üstünlük verdikləri halda, əxlaq ın rəşadətli düşüncədən qaynaqlandığını iddia edənlər bu mənada daha çox “etika” sözündən istifadə edirlər. Etikaya “əxlaq fəlsəfəsi” deyənlər də olmuşdur. Əxlaq “rituallar və davranışları” da nəzərdə tutduğu halda, etika daha çox əxlaq ın “metafizik təməli” ilə bağlıdır. Ancaq hər iki kəlmənin dilimizdə sinonim kimi işlədilməsi də müşahidə olunur..

İSLAMOFOBİYA FENOMENİ

İslamofobiya nə Avropada, nə də Amerikada yeni fenomen deyil. Artıq İslama nifrət zəminində baş verən zorakılıqların ən pis nümunəsinin Asiya ölkəsi olan Myanmada şahidi olmaqdayıq.

Hər il Qərbdə, elə Şərqdə də onlarla beynəlxalq konfranslar, seminarlar, treninqlər keçirilir, mərkəzlər yaradılır, sənədlər qəbul edilir, amma fakt faktlığında qalır, - dinə həqarət halları davam etməkdə, bəzən artmaqda, bəzən də səngiməkdədir.

Bununla bağlı, biz hər dəfə sanki hansısa işlək mexanizm çərçivəsində hadisələr baş verdiyinin şahidi olmaqdayıq. Kimsə dinin simvollarını təhqir edir, - karikatura ya film çəkir, müsəlman ölkələrində, eləcə də müsəlmanların yaşadığı Qərbdə minlərlə adam etiraz nümayişləri keçirir, ən bərkəsi, müsəlman ölkələrində olan etiraz dalğası insan itkiləri, zorakılıqlarla müşayiət olunur. Bunun ardınca yuxarıda qeyd edildiyi kimi, bəyanatlar, sözdən əmələ keçməyən bəyannamə xarakterli sənədlərin qəbulu və sairə və sairə.

Biz artıq neçə illərdir ki, islamofobiya yanaşma məsələsində həmişə ziddiyyət təşkil edən iki fəlsəfi prinsipin tərəfdarları arasında həmişə ortaq məxrəcə çətin gəlinəsi debatlarla üzləşməkdəyik. Söz və vicdan azalığı prinsipini dəstəkləyən liberallar hesab edir ki, karikatura, film,

bir sözlə, istənilən dinin simvoluna qarşı rişxənd, ironiya təhqir sayıla bilməz və istər xristianlar, istərsə də müsəlmanlar, elə digər dinlərin mənsubları belə

şeylərə qarşı dözümlü olmalıdır. Və ya bununla bağlı onların tez-tez verdiyi suallardan biri budur: "Niyə Qərbdə xristianlığa ironik yanaşma, sataşma kəskin əks-reaksiya doğurmur?" Yəni bir növ liberallar ritorik sual verməklə İslam təəssübkeşlərinə mesaj çatdırmaq istəyirlər: sizlər bu məsələdə ən azından susma mövqeyini tuta bilərsiniz.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, liberallar ümumiyyətlə, hanısa dəyərin müqəddəsliyini rədd edirlər. Konservativ düşüncə sahibləri isə, - yeri gəlmişkən, onların arasında demokratiya tərəfdarları heç də az deyil, - dözümlülük prinsipinə üstünlük verərək ifrat liberalları qınayır və hesab edirlər ki, azadlıq nə qədər vacib olsa da, həddi olan dəyərlər kateqoriyasına aiddir. Çünki ifrat azadlığın sonda ifrata, anarxiyaya çevrilmək təhlükəsi var. Bu sahədə keçirilmiş beynəlxalq konfransların iştirakçısı kimi deməliyəm ki,

dini dözümlülük məsələsində avropalı demokratlar bir çox hallarda demək olar, dindarların fikirlərini bölüşürlər.

Bu tipli məsələləri dəyərləndirəndə adətən, yaxşı və ya ən az pis olan variantda üstünlük verilir. Lap fərz edək ki, konservatorların prioritet hesab etdiyi dözümlülük ən az pis olanıdır. Məgər belə olan-

da bundan liberallar azmı faydalanacaq. Guya onlar dinə sataşmamaqla, onun simvollarını söyməməklə nəysə itirəcəklər ki? Məgər dindarlar demokratiyanın, söz azadlığının boğulmasını istəyir ki? Sürətlə qloballaşan dünyada belə bir şeyin olması axı mümkün olan şey deyil. Bu baxımdan, təzadlı səslənsə də, dini təhqir edənlərin özləri elə totalitar və anarxist təfəkkürün tərəfdarları kimi görünmüş olurlar.

Bir tərəfdən, Qərbdə ifrat azadlıq baxışın tərəfdarlarının marginallar olduğunu fikirləşəndə sevinərsən. Digər tərəfdənsə, bu marginalların cəmiyyətdə səs-küy yaratmaq bacarığının şahidi olanda istəməz problemin heç də kiçikmiqyaslı olmadığı qənaətinə gəlirsən. Əgər beş ekstremist ölümə nəticələnməsə belə bir məscid, ya içində müsəlmanlar olan məktəb yandırarsa, faciənin doğurduğu reaksiya istənilən halda neqativ olur və çox zaman əks-reaksiya doğrurur.

İslamofobiya zəminində baş verən hadisələrin baş verməsində müsəlmanların günahı varmı? Sözsüz ki, var, hətta bəzən onların yersiz hərəkətləri İslamofobiya ocağına benzin tökməyə bənzəyir. Məsələ burasındadır ki, bəzi İslam təəssübkeşləri saytlarda, sosial şəbəkələrdə mövzu ilə bağlı gedən debatlarla sanki pusqu vəziyyətində dururmuş kimi belə hallar baş verəndə məsələnin tam mahiyyətini

bilmədən həvəslə Qərbi birtərəfli şəkildə söyməyə başlayırlar.

Məsələn, mənə həmişə bir sual düşündürüb, - nədən bu *təəssübkeşlər* Avropanın inkişaf etmiş ölkələrində müsəlmanların kompakt yaşadığı kvartallarda şəriət qanunlarını tətbiq etməyə, Qərbə qarşı dırnaqarası cihada çağıranları qınamırlar? Etiraf edək ki, islamofobiya hallarının yaranmasında ekstremistlərin də rolu az deyil və yeri gəlmişkən, onların İslam dininə aid olmadıqları fikrini dəyənlərə də opponetlik edirəm. İstəsək də, istəməsək də, onlar müsəlmandırlar və bizim məqsədimiz onların ekstremist olduğuna görə bu dinə aid olmadığını sübut etmək yox, belələrinin islah olunmasına nail olmaqdır.

Əslində islamofoblarla radikal müsəlmanlar bir medalın iki tərəfidir. Hər iki tərəfi təmsil edənlərin xislətində sanki bir qısqıclıq, nifrət və cığallıq kompleksləri var. Əlbəttə, lap fərz etsək ki, müsəlman ekstremistlərin bu dünyada sayı lap azdır, terror aktlarının sayı minimuma enib, bu halda belə İslama nifrət zəminində hadisələrin tam aradan qalxacağına inanmaq sadəlövhlükdür.

İndiki halda mötədil müsəlmanlarla tolerantlıq tərəfdarı olan demokratlar qarşılıqlı maraqlara cavab verən proqramlar çərçivəsində birgə effektiv addımlar atmağa davam etməlidirlər. Fikrimizcə, bu tipli layihələr islamofobiya fenomenini tam aradan qaldırmasa da, ən azından, prosesin tempini müəyyən qədər aşağı sala bilər. Hər halda Avropa ölkələrinin neofaşistlərlə mübarizədə uğur qazanmaq təcrübələri var.

Və təkrar da olsa qeyd edək ki, yaşadığımız Azərbaycan tolerantlıq nümunəsi kimi islamofobiya ilə mübarizədə effektiv ideoloji vasitə rolunu oynaya bilər.

Sual Cavab

Sual: Orucly bir insanın Ramazan boyu diqqət yetirməli olduğu məsələlər hansılardır?

Cavab: Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s.) oruc tutmağı asanlaşdırmaq və orucun həm dünyəvi, həm də üxrevi cəhətdən səmərəliliyini artırmaq üçün bir sıra tövsiyələri vardır:

1. Sahur yeməyi yemək: o başdana duraraq imsak vaxtı girməzdən əvvəl oruc tutmaq məqsədilə yeyilən yeməyə "sahur" adı verilir. Sahurla bağlı Rəsulullah (s.ə.s.) belə buyurmuşdur: *"Sahura durun! Çünki sahur yeməyində bərəkət vardır"* (Buxari, Səvm, 20; Müslim, Siyam, 45); *"Oruc tutmaq istəyən sahurda yesin!"* (İbn Hənbəl, III, 367); *"Sahur yeməyi ilə gündüz tutacağınız oruca, günorta üstü yataraq (qeylülə) da təhəccüd namazı üçün güc toplayın"* (İbn Macə, Siyam, 22).

2. İftarı axşam namazı qılmazdan əvvəl etmək: xurma və ya başqa şeylərlə, yaxud su ilə iftar etmək müstəhəbdir. Çünki Rəsulullah (s.ə.s.) orucunu, məhz belə açardı. Bir hədisdə belə buyurulur: *"Ümmətim iftarı tələsik edib sahurunu gecikdirdiyi müddətdə xeyir üzrədir"* (Buxari, Səvm, 45; Müslim, Siyam, 48).

3. Oruc açarkən iftar duası oxumaq: *"Ey Allahım! Sənin rızan üçün oruc tutdum, sənin verdiyin ruzinlə iftar etdim və yalnız sənə təvəkkül etdim. Bu orucumu qəbul et və məni bağışla! Şübhəsiz ki, sən hər şeyi eşidən və bilənsən"* (Əbu Davud, Səvm, 22, İbn Macə, Siyam, 48).

4. Oruculara iftar vermək: imkanlı olanların xüsusilə yoxsullara iftar verməsi müstəhəbdir. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) belə buyurur: *"Oruclyya iftar verən, onun alacağı qədər savab qazanır və orucunun savabından da hər hansı azalma olmaz"* (Tirmizi, Səvm, 82).

Sual: Orucly halda yaraya dərman qoymaq və iynə vurdurmaq olarmı?

Cavab: İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, əksər alimin fikrincə, orucun pozulması üçün insan bədənininə normal yoldan, yəni boğazdan ya da burundan içəri hər hansı bir şey daxil olmalıdır. Bundan başqa, qulaq və ya buruna damladılan dərman boğaz yolu ilə birbaşa mədəyə daxil olduğu üçün orucu pozur. Qulağa girən və ya tökülən su isə, orucu pozmur. Gözə tökülən bir dərman boğazda hiss edilsə belə orucu batil etmir. Çünki göz boğazla birbaşa yox, dolay yolla əlaqəlidir.

Dərmandan istifadə etmək, iynə və ya peyvənd vurdurmağın orucu pozub-pozmadığına gəlinə: İslamda xəstə oruca tab gətirmək şərt ilə oruc tuta bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, ağız, burun, ön və arxa kimi normal yollardan orucly iken qəbul edilən yemək, içmək, dərman və bu kimi şeylərin orucu pozduğunda İslam alimləri arasında ixtilaf yoxdur.

Bundan başqa, Əbu Hənifəyə görə, qarın boşluğuna və ya beyinə qədər çatən dərin yaralardan ötrü vurulan iynə qarın boşluğuna və ya beyinə çatdığı

zaman oruc pozulur və qəza edilməlidir. Belə olan təqdirdə, əzələ daxilinə və damara vurulan iynə orucu pozur. Çünki bu yolla vurulan iynə, peyvənd və s. vücudun hər tərəfinə yayılır. Buna görə də peyvənd və iynəni, zərurət olmayan hallarda iftardan sonraya saxlamaq daha məqsədəuyğundur.

Lakin İmam Məhəmməd və Əbu Yüsifə görə, bir şey normal yolla bədənə daxil olmazsa, oruc pozulmaz. Çünki oruc “normal bir yoldan, ağız və ya burun kimi bir üzvdən bədənə heç nə daxil etməmək surətilə nəfisi saxlamaq” şəklində tərif edilmişdir. Bu mövzuda dərin bir yaradan ötrü vurulan iynənin qarına və ya beyinə çatması mühüm əhəmiyyət kəsb etmir. Çünki iynə bədənə qeyri-normal yolla daxil olmuşdur. Odur ki, iynə və ya peyvənd orucu pozmur. Əzhər Univetsitetinin fitva qurumu 1948-ci ildə “Bədənin normal dəlikləri istisna olmaqla, qalan hər hansı bir yerindən içəri daxil olan hər hansı şey orucu pozmur” şəklində fətva verilmişdir.

Vurğulamaq lazımdır ki, dövrümüzdə müctəhid imamlar zamanında olmayan və aclığı, susuzluğu aradan qaldıran və ya oruca qarşı bədənin müqavimətini artıran iynə və s. kimi şeylərdən istifadə olunması oruc ibadətini məqsədindən uzaqlaşdırır. Çünki bir çox dərman yerinə onun əvəzedici iynəsi də vardır. Həb şəklində udulan dərman orucu pozduğu halda, eyni dərman maye halında iynə kimi əzələyə vurulanda orucun pozulmaması ziddiyyət təşkil edir. Buna görə də gündüz dərman qəbul etməyə məcbur olan xəstələrin orucu qəzaya qoymaları, vəziyyəti daha yüngül olanların isə, iynəni iftardan sonra vurdurması ən ehtiyatlı davranışdır.

Bundan başqa, udulması qeyri-normal olan, lakin uzaq durulması qeyri-mümkün və çətin olan şeylərin udulması orucu pozmaz. Məsələn, duman, toz və s. Ancaq dərmanın, məsələn dişə qoyulan bir dərmanın udulması orucu pozar.

Sual: Əgər bir adam gecə oruca niyyət etsə, lakin səhər sahura dura bilməsə nə etməlidir? Bu vəziyyətdə adamın oruc tutmağa gücü və təqəti yoxdursa nə etməlidir?

Cavab: Bütün islam alimləri həmfikir-dir ki, sahurə dura bilməyən və hər hansı ciddi xəstəliyi olmayan bir şəxsin sahura durmamağı üzr kimi qəbul edilmir, yəni mütləq şəkildə orucunu tutmalıdır. Lakin bir şəxsin hər hansı ciddi xəstəliyi varsa və həkim diaqnozu ilə gecə obaşdana durub yemək yemədən, eləcə də dərmanını qəbul etmədən oruc tutmasına qadağa qoyulması bundan istisna edilir.

Sual: İsti yay günlərində sərinləmək məqsədi ilə yuyunmaq orucu pozarmı?

Cavab: Sərinləmək məqsədilə yuyunmaq (boğazdan, burundan içəri su getməmək şərtilə) orucu pozmur. Bundan əlavə, bəzi alimlər sərinləmək məqsədilə olsa belə bunu caiz hesab etmişlər, çünki insana canlılıq, gümrəhlik verir və oruc bu sayəsində işlərini və ibadətlərini daha rahat icra edər. Digər bir qisim alimlər isə, bu kimi hərəkətlərin məkrəh olduğunu bildirmişlər.

Sual: Tikinti kimi ağır işlərdə işləyənlərin oruc tutmamalarına icazə verilmirmi?

Cavab: Quran-Kərimdə oruc tutmamağı mübah edən üzlər arasında xəstəlik, yolçuluq və oruc tutmağa tab gətirməmək kimi hallar sadalanır (Bəqərə, 2/184, 185). Ümumiyyətlə, bir möminin xüsusilə ramazan ayında oruc tutmasına mane olacaq qədər ağır işlərdə işləməsi və işlədilməsi düzgün deyil. Ramazan ayında bu cür ağır işlə qarşılaşan şəxs oruc tutaraq həmin işi icra edə bilmirsə və başqa iş imkanı da yoxdursa, habelə, bu işi tərk etdiyi təqdirdə, dolanışqı vəziyyəti çətinləşəcəksə, zərurət sayıldığı üçün bu halda oruc tutmaya bilər. Odur ki, ağır bir işdə işləməyə məcbur olan şəxs, oruc tutduqda, xəstəliyə tutulacağından qorxarsa oruc tutmaya bilər. Bu şəxslər daha sonra tuta bilmədikləri orucuları qəza etməlidirlər. Bundan əlavə, ağır işdə işləyənlə aclıq və susuzluq ucbatından ziyanlıq görərsə, orucunu pozması vacibdir. Çünki dinimizdə insanın özünə xəter yetirməsi qadağan edilmişdir. (bax. Nisa, 4/29)

Xülasə, oruc şəxs iş səbəbilə xəstələnməyini güman etsə belə, xəstələnmədən orucu pozması və ya heç tutmaması halal deyil.

VAXTIN EFFEKTİLİ İDARƏ OLUNMAŞI

Uğurlu karyera sahibi olmaq, həyatı yüksək standartlara görə yaşamaq istəyən hər kəs vaxtı daim daha yaxşı necə idarə etmənin yolları və metodları haqqında düşünür, araşdırır və öyrənir. Bu sahədə yazılan kitab və məqalələrin, verilən konfrans və seminarların sayı kifayət qədər çoxdur.

Vaxtı israf etməmək üçün ehtiyac olan ən önəmli təsiredici faktorlardan biri aydın zehindir. Aydın zehindən məqsəd nədir? Bu, dəyərləri və prinsipləri bəlli olan insanların zehnidir. Həyatdan nə istədiyinə hələ qərar verməmiş, konkret hədəfi olmayan insanlarda daim sürətli və düzgün qərar vermə problemi olur. Bu da vaxt itkisinə, həmçinin demotivasyaya səbəb olur.

Hədəflər fərqlidir və bir neçə qrupa bölünür. Amma əsas olan uzun dönmədə hədəfin bəlli olub-olmamasıdır. Məsələn, növbəti 10 il üçün hədəfi olan bu on ilin sonunda olmaq istədiyi yeri təyin etmiş, hədəfləmiş insan üçün qərarlar vermək o qədər də çətin olmayacaq və vaxt itkisi ondan yan keçəcək.

Uzunmüddətli hədəfə çatmaq üçün qısamüddətli hədəflər də olmalıdır. Yoxsa, sadəcə oturub on il sonrası üçün bir hədəf təyin etməklə heç bir uğurlu nəticə əldə olunmayacaq. Bu qısamüddətli hədəflərin də diqqətlə seçilməsi lazımdır.

Hərgün səhər oyandıqda həmin gün üçün nə edəcəyini dəqiq bilənlə, bilməyən insanların vaxtlarını nə dərəcədə sərfəli idarə edəcəkləri arasında ciddi fərq olacaq.

Hər yeni gün üçün edəcəklərini öncədən planlaşdıran adamlar bu gün nə edim, hara gedim kimi suallar üzərində uzun-uzun düşünməyəcəklər, çünki edəcəkləri işlə bağlı zehinləri aydındır. Amma planları və hədəfləri olmayanlar isə günün bəlli hissəsini görəsən nə edim, hara gedim kimi suallara cavab axtaracaqlar.

Planlı yaşamaq və disiplinin nə demək olduğunu isə ancaq onu yaşayanlar bilir. Planlı yaşamaq hər günü bəlli bir plana sığdırmaq və nə olursa-olsun o plana görə yaşamaq deyil, planın mümkün qədər elastik olmasını təmin etməkdir. Hər yeni gün, yeni sürprizlər və imkanları, həmçinin həll edilməsi lazım problemləri də özü ilə gətirir bu səbəbdən planın dəyişilə bilən olması həyati önəm daşıyır. Əsil plan lazım olduğunda dəyişdirə biləcəyin plandır. Planın səni idarə etməli deyil, sən planını idarə etməyi bacarmalısan.

Yeni və sürpriz bir iş və ya fürsətə vaxt ayırmağın nə dərəcə lazım olduğuna tez qərar verə bilmək üçün də, yenə insanın qısa və uzun dönməli hədəflərinin açıq və dəqiq olması lazımdır. Yəni həyatdan nə istədiyinə və kim olmaq istədiyinə qəti qərar vermək lazımdır.

“Tarix boyu türklərə qarşı erməni xəyanətləri”

18 iyun 2013-cü il tarixdə, saat 10.00-da Gənciyə Yardım Fondunun Hacı Zeynalabdin Tağıyev adına Konfrans zalında Qarabağ QHT Koalisiyası Türkiyə Aydınlar Ocağı ilə birlikdə “Tarix boyu türklərə qarşı erməni xəyanətləri” mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirdi.

Türkiyə Respublikasından gələn 15 nəfərdən ibarət nümayəndə heyəti və konfrans iştirakçıları Azərbaycan Xalqının Umumimilli Lideri Heydər Əliyevin məzarını, Şəhidlər Xiyabanını, həmçinin

Quba Soyqırım məzarlığını ziyarət etdilər.

Konfransı giriş sözüylə Qarabağ-QHT Koalisiyasının sədri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının üzvü Vüqar Qədirov açdı.

Konfransda Azərbaycan tərəfdən tarix elmləri doktoru, professor Milli Məclisin deputatı Musa Qasımlı, Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının Prorektoru Dilqəm Quliyev, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının soyqırım şöbəsi müdirinin müavini, fəlsəfə doktoru Vaqif Abışov, Türkiyə Respublikasından Türkiyə Aydınlar Ocağı Dərnəyi başkanı professor, doktor İbrahim Öztək, Uluslararası Azərbaycan Mədəniyyət, Dil, Tarix Araşdırma Mərkəzinin rəhbəri Seyfəddin Ayakyay tarix boyu ermənilərin türklərə, azərbaycanlılara qarşı törətdikləri terror, təcavüz və soyqırım faktları mövzusunda məruzə ilə çıxış etdilər.

Konfransda həmçinin millət vəkllərinin, dövlət orqanlarının, Türkiyə Respublikasının Azərbaycandakı Səfirliyinin, QHT-lərin və s. nümayəndələrinin çıxışları nəzərdə tutulmuşdur.

Konfransın sonunda Qarabağ QHT Koalisiyası ilə Türkiyə Aydınlar Ocağı birgə əməkdaşlıq haqqında protokol imzaladılar.

Qarabağ həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması yolunda uğurlu addımlar atılır

Türkdilli dövlətlərlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyəti ictimai birliyi, Türkiyənin Beynəlxalq İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə birgə 20 may 2013-cü il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının maliyyə və Gəncliyə Yardım Fondunun texniki dəstəyi ilə İstanbul Ticarət Universitetində “Qarabağ həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması” layihəsi çərçivəsində “Tarixi mərhələlərdə Türkiyə Azərbaycan münasibətləri və Ermənistan problemi” mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirdi.

Konfrans İstanbul Ticarət Universitetinin Rektoru keçmiş dövlət naziri Nazim Əkrəmin açılış nitqi ilə başladı.

Sonra söz Beynəlxalq İnkişaf və Əməkdaşlıq təşkilatının sədri Musa Sərdar Çələbiyə verildi. Musa bəy öz çıxışında Azərbaycan və Türkiyənin ortaq problemi olan erməni məsələsində birgə diaspor fəaliyyətlərinin artırılmasının olduqca zəruri və əhəmiyyətli olduğunu dilə gətirdi. Daha sonra söz Türkdilli Dövlətlərlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətinin sədri Eldəniz Salmanova verildi. Eldəniz Salmanov belə bir tədbirin həyata keçirilməsi üçün şərait yaradan QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasına və İstanbul Ticarət Universitetinin rəhbərliyinə öz təşəkkürünü bildirdi. Eldəniz Salmanovun çıxışından sonra söz İstanbul Ticarət Universiteti İdarə Heyətinin sədri Erhan Erkənə verildi. Erhan Erkən belə bir tədbirin onların universitetlərində keçirilməsindən məmnun olduğunu bildirdi. O, universitet tələbələrinə və elmi araşdırmaçılara belə konfranslarda fəal iştirak etməyi və mühazirəçilərin fikirlərindən istifadə etməyi tövsiyə etdi.

Sonra tədbirin ikinci hissəsi başladı. İkinci hissədə moderator Yusuf Özkır mühazirəçiləri kürsüyə dəvət etdi. Mühazirəçilərdən millət vəkili Fazil Mustafa “Tarixi mərhələlərdə Türkiyə-Azərbaycan münasibətləri və gələcəyə baxış mövzusunda çıxış etdi. Fazil Mustafa Türkiyə-Azərbaycan münasibətləri və mövcud şərait haqqında dinləyicilərə ətraflı məlumat verdi. Fazil Mustafanın çıxışından sonra söz İstanbul Ticarət Universitetinin Professoru Mim Kamal Ökəyə verildi. Mim Kamal Ökə “Tarix boyunca Ermənistanın Türkiyəyə qarşı apardığı torpaq iddiaları mövzusunda çıxış etdi. Mim Kama Ökə tarixi mərhələlərdə türk millətinin məruz qaldığı şiddətlərdən danışdı.

Sonra söz millət vəkili Musa Quliyevə verildi. Musa Quliyev soyqırım iddiaları və Qarabağ problemi mövzusunda dünya dövlətlərinin siyasəti mövzusunda çıxış etdi. Millət vəkili öz çıxışında ermənilərin törətdikləri soyqırımları tarixi faktlar əsasında konfrans iştirakçlarına çatdırdı. Musa Quliyevin çıxışından sonra söz İstanbul Ticarət Universitetinin professoru Nadir Dövlətə verildi. Nadir Dövlət bu mövzuda uzun illərdən bəri tədqiqat aparan bir şəxs olduğuna görə konfrans iştirakçıları onun çıxışını da böyük rəğbətlə dinlədilər. Mühazirəçilərin çıxışları bitdikdən sonra müəllim və tələbələr mövzu ilə bağlı çox sayda millət vəkillərinə suallar verdilər. Millət vəkilləri isə öz növbəsində verilən bütün suallara dəqiq və dolğun şəkildə cavab verdilər. Konfransın sonunda müəllim və tələbələrə Şuranın maliyyə dəstəyi ilə hazırlanmış bukletlər, qovluqlar, o cümlədən Gəncliyə Yardım Fondunun dəstəyi ilə nəşr edilmiş “Qarabağ Suallar-Faktlar kitabı” və “Tarixi Faktlar Əsasında azərbaycanlıların soyqırımı” kitabları paylandı.

